MAGYAROS DIVATRAJZOK

JULIUS FÁBIÁN: UNGARISCHE MODEZEICHNUNGEN. Aus der Nationalen Werkwoche heraus entstand jene Modebewegung, deren Produkte Dr. Franz Ferenczy, ein begeistertes Mitglied der Bewegung. in der, im Kunsthistorischen Museum veranstalteten Ausstellung vor die Öffentlichkeit brachte. Zahlreiche preisgekrönte Arbeiten, lauter gelungene Modezeichnungen zeigen uns, auf welche Art unsere jungen Modezeichner bestrebt sind den ungarischen Charakter auch in diesen Produkten unseres Kunstgewerbes zu betonen. Der ungarische Charakter kommt sowohl im Schnitt, wie auch in der Verzierung (ungarische Stickereien, Tressenverzierung) zum Ausdruck. Dies ist keine isolierte Erscheinung, denn auch französische und italienische Modeblätter bezeigen den Einfluss dieser Bewegung auf die europäische Damenmode. Die betreffende Abteilung der Budapester Kunstgewerbeschule schloss sich diesen Bestrebungen mit Erfolg an.

JULIUS FÁBIÁN: DESIGNS OF HUNGARIAN FASHION. The Week of Hungarian National Work gave opportunity to the development of that movement of fashion whose fruits were presented on the exhibition arranged in the Museum for Applied Art by dr. Francis Ferenczy the inspired director of the movement. Many marked out works, many well succeeded designs of fashion witness how our young designers of fashion try to emphasize the Hungarian character in this branch of applied art too. The Hungarian character shows itself in the cut as well as in the applied ornaments of the dresses (genuine Hungarian embroidery, folk-art, trimmings). This is not an isolated symptom, because Italian and French magazines of fashion show the influence of this movement on the general style of European women's dresses. The class of fashion designers of the School for Applied Art of Budapest had great success in joining this tendency.

Aki felelni tudna arra a kérdésre, hogy miképen készül a divat, már körülbelül irányítóerővel is tudna hatni a divat fejlődésére.

A divatot — mondják sokan — a párizsi nagyszabók csinálják. A divatirányt a korszellem, a külvilág eseményei, az egyes nemzetek történeti megmozdulásai befolyásolják. Valamennyi felfogásnak igaza van. Divatot teremteni nem lehet, de kialakul az a különböző áramok összeolvadásából, egyszer azért, mert a nők férfias sportokat űznek, máskor a keletázsiai megmozdulásokból, megint máskor, mert a krinolinos romantikához menekülünk, s legújabban, mert a nőies nőt, az angyali nőt, a tündérszárnyakkal repülő nőt tisztelik szépségideálként.

A magyaros divatra való törekvés tehát mindaddig csak helyihatású lehet, amíg az általános divatirány mögött, vagy annak megkerülésével akar speciális ízlésirányt érvényesíteni. De az a mozgalom, melyről jelenleg van szó, ennél messzebbre lát.

Két-három éve, hogy a TESz Nemzeti Munkahét-keretéből új hajtásként kinőtt a „Magyaros öltözködési mozgalom". Ferenczy Ferenc dr., ennek a mozgalomnak a megindítója, talán csak egyedül látta akkor, hogy a kísérletekből, vázlatokból és sejtésekből egy egészséges energiahullám fog fejlődni, mely hovatovább a nyugateurópai nagy galván-áramba fog bekapcsolódni, hogy annak is sajátos színeződést adjon.

Öröm volt most látni az Iparművészeti Múzeum dísztermében rendezett kiállításon, hogy mivé fejlődött a kis palánta. Több, mint ezer pengőt áldoztak e mozgalom támogatói a fiatal tehetségek pályázaton való részvételére. De mennyi még az anyagin felül az erkölcsi buzdítás, az oktató, a stílusismertető és a forráskutató munka, mellyel az ifjú divattervezőket ráneveltek az öntudatos divatlátásra!

Miben különbözik a magyaros divathullám az eddigiektől? Elsősorban és főként abban, hogy a tervezők nem magyar divatot akarnak teremteni, hanem nemzeti hangsúlyt akarnak adni a nyugateurópai szalónokból ideáramló fazonoknak. Nálunk eddig volt párizsi kreáció, londoni kosztümdivat, bécsi sikk. No és a magyar viselet? Csak ünneplő és alkalmi ruhákon érvényesült. Pompáztak a díszmagyarok, ragyogtak a pruszlikos, pártás, selymes toalettek. Mindez inkább stílusmásolás volt, semmint az életszükségleteknek megfelelő „mai" divat. A palotásnak méltóságos, a csárdásnak derűs ritmusa volt meg bennük, de nem a társasági, utcai, városi életnek megjelenési formáit tükrözték.

A másik hiba ott volt, hogy valahányszor kiadták a jelszót: teremtsünk magyaros divatot! — a tervezők mindig beérték egy kis felszínes, mézesbábos hímvarrással. Így volt ez a világháború alatt s így volt ez azt megelőzően, a „tulipán"-mozgalom alatt.

Most a divattervezők az új hajtás gyökeréig nyúlnak le. A toalettek alkatába, a szabás vonalába visznek valami átsugárzó magyar fényt és a külsőségek alatt az egész figurának adják meg a nemzeti rekonstrukciót.

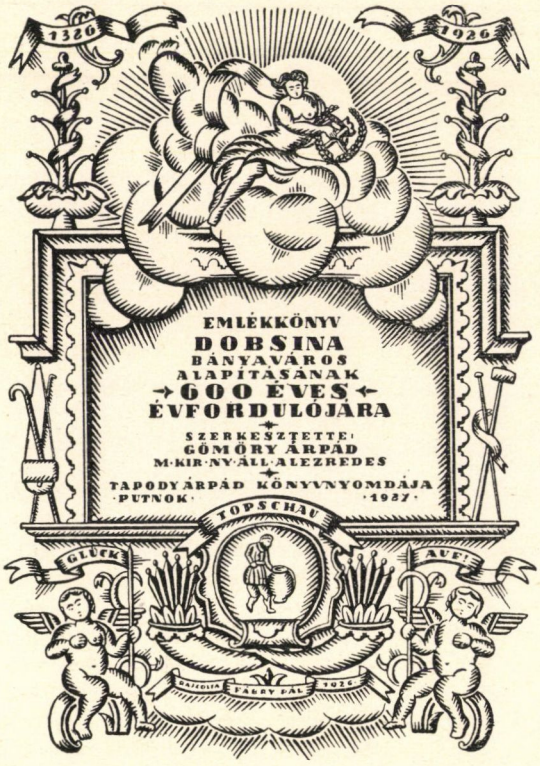
Az elgondolás logikus. Hiszen, ha a mai divat-

törekvésekben van valami középkori faszobrászati alakábrázolás, ha van benne egy tudatos tiroli paraszttendencia is, akkor miért ne lehetne egy tizenhetedik századi magyar úrihölgynek grandezzájából is valami? Nem, nem csupán pár sallangos cifraság, hanem az egész megjelenés eredővonala.

Kapóra jön ebben a divat-áthangolásban az a körülmény, hogy a franciák már jóideje előtérbe tolják a széles vállformákat, az erősen kimintázott melleket, a cape-ket és a paletot-t, a buggyos ujjakat, melyek a mi régi női viseletünknek is oly plasztikus hangsúlyt adtak. A másik jellemző vonása a mostani párizsi divattendenciának, hogy szívesen alkalmazza a gombok kultuszával kapcsolatosan a paszománydíszt és a gombkötést. (A franciák „brandenbourg"-nak hívják ezeket a ruhadíszeket s érdemes volna kinyomozni, nem a mi kitűnő ízlésű Brandenburgi Katalinunk sujtásos, magyaros, paszomántos kabátja volt-e ennek az elnevezésnek a keresztanyja?) Mi több: a kis kiállítás egyik üvegszekrényében francia és olasz divatlapok friss számai hirdetik, hogy a costume „houssard" és a magyaros íz a Maggy Rouff szalónjában is felvonult a divatkreációk közt. Bizonyára nincs messze az idő, mikor a rajtuk látható vitézkötés, vagy az olasz modellen levő buzsáki hímzés több lesz mint megcsodált exotikum. A divatrajzok, melyek itt az úrihölgy és az arszlán minden életnyilvánulását nyomon kísérték, népszerűsödni fognak. Hiszen a mai gyermekruhákon, a kislányok bakfisruháin, a könnyű és levegős nyári blúzokon már sokféle ötletességgel érvényesül a „magyaros" jelleg külföldön is. Idegenforgalom, külkereskedelem, magyar film mind szárnyakat ad az ilyen magyar különlegességeknek.

A legutóbb kiírt pályázat nagy sikere annak köszönhető, hogy az O. M. kir. Iparművészeti Iskola textilszakosztálya már évek óta rendszeresen neveli tanítványait e pályára s e céltudatos munka eredménye, hogy ma már sok elsőrangú textil-divattervezővel rendelkezünk. A régi jó példáknak és a drága anyagoknak mesteri megértetése lassan megtermi gyümölcseit. Ez öntudatossá teszi azokat a fiatalokat, akik mesterségüknek, igazi élethivatásuknak érzik a divatkreálást. Egy nagyvilági iparművészet szellemes és magyaros vezetését.

FÁBIÁN GYULA

Belső címlap. Fábry Pál terve.

A TESz. IPARMŰVÉSZETI SZAKOSZTÁLYA

DIE KUNSTGEWERBESEKTION DES VERBANDES GESELLSCHAFTLICHER VEREINE. Unter den Kongressen der T.E.Sz. (Verband Gesellschaftlicher Vereine), die alle kulturellen Charakter hatten, nahm die Generalversammlung der Sektion für Kunstgewerbe und Hausindustrie einen vornehmen Platz ein. Der erste Redner des unter dem Präsidium Gabriel von Ugrons geführten Kongresses war Handelsminister Dr. Fabinyi. Er verwies auf die Erfolge und Ergebnisse, die während der letzten Jahre auf dem Gebiete des ungarischen Kunstgewerbes und der ungarischen Hausindustrie zu verzeichnen sind. Eine Aktion im Interesse der Ausführung, Fachvorträge, die Auffrischung alter, bewehrter Handwerkertechniken war auf der ganzen Linie von guter Wirkung. Staatssekretär Baron Dr. Julius Wlassics junior stellte mit Stolz fest, dass der Auslanderfolg unseres Kunstgewerbes in erster Reihe der orientalischen Schönheit seiner Volkskunst zu verdanken ist. Prof. Franz Helbing, Direktor der Kunstgewerbeschule betonte, dass die erzieherische Arbeit der alten Meister in der alten Werkstatt heute durch die Schulen ersetzt wird, deren Geist dem der alten Werkstätten gleich ist. Dr. Karl Layer, Direktor des Kunstgewerbemuseums verweist auf jenen Teil der antiken Möbel, aus denen der moderne Innenarchitekt in Hinsicht von Technik und Zweckmässigkeit manche Lehre ziehen kann. Dr. Ottó Szönyi sieht die Aufgabe der modernen Kirchenarchitektur in der Errichtung von geräumigen, gut heizbaren Kirchen, mit tadelloser Akustik, zeitgemässen Stimmungselementen und mit Rücksichtnahme auf die Liturgie. Wilhelm Urbányi und Aladár Richter jun. behandelten das Problem der jungen Generation und seine Rolle in den Bestrebungen des heutigen Kunstgewerbes. Sie sehen dies in der Massenproduktion von einfachen, aber geschmackvollen Arbeiten. Johann Szablya geschäftsführender Vizepräsident der Landesgesellschaft für Kunstgewerbe führt die Worte Sir Robert Bordens an, die er anlässlich seines Besuches beim englischen Thronfolger sprach und sieht im Kooperationsgedanken sowohl für die Kunstgewerbler, wie für das Publikum die besten Mittel zur Erschaffung einer neuen, besseren Welt.

THE DEPARTMENT OF APPLIED ART OF THE ASSOCIATION OF SOCIAL SOCIETIES. The session of the classes for applied art and home industry played an important part among the congresses of the Association of Social Societies. The first lecturer of the congress, held under the presidency of Gabriel Ugron, was dr. Tihamér Fabinyi, minister of commerce who pointed out the results reached by Hungarian applied art and home industry in late years. Export, professional courses and the improvement of the technics of old handicrafts had a fertilizing effect on the whole. Dr. baron Julius Wlassics jun. (state secretary of the ministry of public worship and instruction), pointed with pride at the fact that our applied art ows it success in foreign countries above all to its national values, to the oriental beauty of the same. Francis Helbing, director of the School of Applied Art emphasized that the educational influence of the old masters and of the workshops has been supplied nowadays by the highly developped workshop spirit of the schools. In old furnitures dr. Charles Layer (director of the Museum for Applied Art) sees a good lesson from technical point of view, even for the modern cabinet maker. Dr. Otto Szönyi lecturer on ecclesiastical art sees the purpose of Hungarian church building in the striving of our architects to build large spacious churches, that may be heated; with good acoustics, with modern emotional elements and the observing of liturgy. William Urbányi and Aladár Richter jun. discussed the rôle played by the younger generation in today's applied art seeing the assurance of their position in the production on a large scale of plain, but artistic works. John Szablya representative president of the society of Applied Art quoting the valedictory words of Robert Borden (addressed to the English successor to the thron, when being on a visit to London) says that the best means for the creation of a better world is the idea of cooperation between artists and public.

A Társadalmi Egyesületek Szövetségének kulturális mozgalmai között 1934 október 5-e nevezetes dátum. Ezen a napon új, életrevaló szakosztálya született meg a TESz-nek. Az iparművészeti és háziipari osztály első kongresszusa zajlott le az Iparművészeti Múzeum előadótermében.

Nagy, előkelő közönség gyűlt egybe ez alkalomra. Társadalmi előkelőségek, politikusok, művészi és iparművészeti köreink vezető egyéniségei töltötték meg színültig a múzeum dísztermét. Ünnepélyes külsőségek közt nyitotta meg itt a kongresszust Ugron Gábor elnök, aki egyszersmind a TESz kulturális osztályának elnöke is. Pár szóval üdvözölte a megjelent közönséget s elsősorban Auguszta királyi hercegasszonyt, majd a kormány képviselőit. Kimentette a házassági jubileuma miatt távollevő dr. vitéz József Ferenc királyi herceget, aki annyi szerető érdeklődéssel

vesz részt iparművészetünk sorsának kialakulásában. A Magyar Iparművészeti Társulat egész sereg kitűnő kiállítóval tett bizonyságot az utóbbi években életképességéről s azokról az erőkről, melyek továbbfejlesztése fontos nemzeti érdek.

A kongresszus ezúttal elsősorban az iparművészet és népművészet egészséges kölcsönhatásainak fejtegetését tűzte ki előadásainak napirendjére.

*

Elsőnek dr. Fabinyi Tihamér kereskedelmi miniszter szólalt fel, a magyar iparművészet és háziipar ügyeinek kiváló érdemű támogatója. Programmja nemes célkitűzést tartalmazott alkotó erőink egész tábora számára. Hazai iparművészetünk legfontosabb feladatát abban látja, hogy kialakítsa a magyar otthont, belső berendezésének egész kultúráját, oly módon, hogy az a mai gazdasági lehetőségekkel összhangban maradjon.

Iparművészeinket ma már nemcsak az otthon díszítése és a felépítéséhez szükséges berendezések megalkotása foglalkoztatja. Egyik főfeladatuknak tekintik, hogy az iparban mindenütt, ahol lehetséges, a művészi gondolatnak olyan értelemben szorítsanak helyet, hogy minden használati tárgy vagy berendezés a praktikus mellett jó arányokat, harmonikus színeket, elegáns formákat és elsőrendü minőségű anyagot nyujtson a rendelőnek, a vásárlónak.

Ennek az elvnek az állhatatos és becsületes keresztülvitelében a maga részéről igen nagy gazdasági és egzisztenciális perspektívát lát.

Kevés nemzet él a világon, amelynek népművészete és háziipara oly tökéletes dolgokat tud produkálni, mint a magyar. És ezért ezeken a területeken nemzeti szempontból nagy lehetőségeket lát.

Örömmel állapította meg a kereskedelmi miniszter, hogy azoknak az intézkedéseknek a nyomán, amelyeket e téren tett, a harminc, negyven évvel ezelőtt padlásra tett szövőszékek ezrei kerülnek ismét üzembe. A tárcája terhére rendezett, kitűnő szakemberek vezetése alatt álló szaktanfolyamok, a háziipari felügyelők körültekintő munkássága, továbbá azok a lényeges előnyök, amelyeket az Országos Magyar Iparművészeti Társulat — a miniszter megbízása alapján — a magyar háziiparosoknak juttatott, olyan meglepően jó eredményre vezettek, amelyek gazdasági szempontból is rendkívül figyelemreméltóak. Biztos vagyok benne, fejezte be lendületes felszólalását dr. Fabinyi Tihamér kereskedelmi miniszter, hogy sikerülni fog úgy az iparművészetben, mint pedig a műiparban és háziiparban azokat a gazdasági szempontból is fontos eredményeket elérni, amelyek a Nemzeti Munkahét legszebb célkitűzései közé tartoznak. Tudniillik, hogy a magyar ész, a magyar kéz munkája az ország határain belül és kívül sok-sok dicsőséget szerezzen a magyar nemzetnek és biztos mindennapi kenyeret azoknak, akik a Mindenható rendeléséből ezeken a fontos őrhelyeken állanak!

*

A dr. Hóman Bálint kultuszminiszter képviseletében megjelent ifj. dr. báró Wlassics Gyula államtitkár emelkedett ezután szólásra és meleg szavakkal emlékezett meg az iparművészetről s a háziiparról. Beszédéből idézzük itt a következőket:

„Mikor a magyar pásztor botot, furulyát farag, egyszerű tokot a szerszámainak, öntudatlanul is ősi, keleti motívumok kerülnek faragó kése alá, valami évezredes hatalom irányítja kezét, a messze Kelet, az őshaza virágai kelnek életre csodálatos szépséggel a bensőségesen primitív vonalakból és formákból. A magyar nép háziiparában meglepő szép példáit látjuk ennek. A magyar iparművészet azért kelt mindig nagy feltűnést a külföldi nemzetközi kiállításokon, mert teljesen eredeti ősi kincset revelál, olyan értéket, mellyel így csak a magyarság rendelkezik. A keleti gyökerű magyarság a maga külön színeződésű művészetével, iparművészetével és háziiparával különlegesen érdekes egyéni hangot képvisel Európa művészeti koncertjében.

A magyarság valójában csak most kezd ráébredni, milyen dús és mély kincsrétegek vannak a lelkében. Művészetünk minden ága megtalálja a kapcsolatot a népi lélekkel.

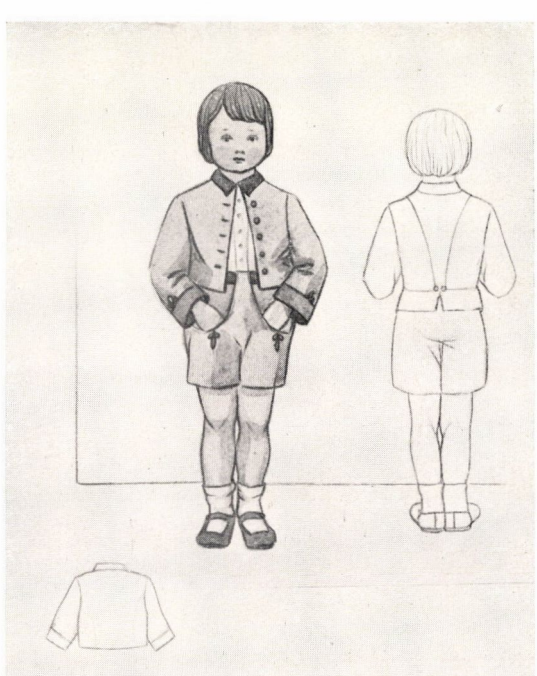
A Nemzeti Munkahét tanulságául is az egész vonalon azt kell levonni, hogy művészetünknek még az eddiginél is nagyobb mérvben kell az ősi magyar lélek gyökeréhez leszállani.“

Végezetül háláját és köszönetét fejezte ki mindazoknak, akik ennek a művészetnek munkásaiként szószólói egy erős nemzeti önbizalomnak.

*

Helbing Ferenc, az Iparművészeti Iskola igazgatója volt a következő előadó. Érdekes történeti visszapillantást vetett műipari oktatásunk kezdeteire, melyben még külföldről behívott mesterek idegen szellemű vezetése érvényesült a műhelyekben. Majd az átmenetet ismertette, azt a lassú fejlődést, mely az iparművészeti iskola kialakulásához vezetett. Előadásának további folyamán ennek az iskolának kulturális fontosságára tért rá, mely a hajdani mesterek tanításait pótolja.

A régi időkben — úgymond az előadó — a céhrendszer mesterei irányították a műipart és annak oktatását. A mai ipar szerkezete azonban nem pótolja a céhrendszer működését. Akkor a mester tervező és kivitelező volt egy személyben. Tanítványaival együtt alkotta meg munkáit.

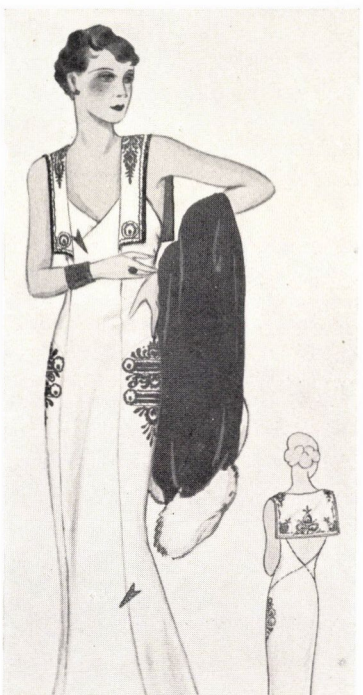

A magyaros öltözködési divatpályázatról. Fent : Gyermekruhák. Balra : R. Filep Ferencné (I. díj), jobbra : Farnadi Ilona tervei. Lent : Leányiskolai formaruhák. Balra : Turáni Sándor (I. díj), jobbra : Farnadi Ilona (II. díj) tervei. — Vom Preisausschreiben für Modezeichnungen im ungarischen Stil. Oben : Kinderkleider, unten: Schulkleider für Mädchen. — From the Hungarian fashion competition. Above : Children's dresses. Below : Uniforms for school-girls.

A magyaros öltözködési divatpályázatról. Fent balra : Otthoni ruha. R. Filep Ferencné (díszoklevél) terve. Fent középen és jobbra : Délutáni ruhák. Középen : Farnadi Ilona (díszoklevél), jobbra: Farnadi Ilona (II. díj) tervei. Lent : Ünneplő ruhák. Balra : Farnadi Ilona (I. díj), jobbra : Gyárfás Zsuzsa (II. díj), középen : Nagyajtai Teréz (díszoklevél) tervei. — Vom Preisausschreiben für Modezeichnungen im ungarischen Stil. Oben links : Hauskleid. Oben in der Mitte und rechts Nachmittagskleider. Unten : Festkleider. — From the Hungarian fashion competition. Left above : Dressing gown. Above in the middle and to the right : Afternoon dresses. Below : Gala suits.

A magyaros öltözködési divatpályázatról. Fent balra és középen : Estélyi ruhák. Balra : Szegedi Tedesco Anny (I. díj), középen : Farnadi Ilona (díszoklevél) tervei. Jobbra és lent balra : Télikabátok. Fent jobbra : P. Sándor Márta (díszoklevél), lent balra : Farnadi Ilona (díszoklevél) tervei. Lent középen és jobbra : Sportruhák. Középen : Nagyajtai Teréz (I. díj), jobbra : Farnadi Ilona (díszoklevél) tervei. — Vom Preisausschreiben für Modezeichnungen im ungarischen Stil. Oben links und in der Mitte : Abendkleider. Rechts und unten links : Wintermäntel. Unten in der Mitte und rechts : Sportkleider. — From the Hungarian fashion competition. Above to the left and in the middle : Evening dresses. Right and left below : Winter-coats. Below in the middle and to the right : Sport-dresses.

A magyaros öltözködési divatpályázatról. Férfiruhák. Fent balra : Férfiruha (II. díj), jobbra : Télikabát (díszoklevél), lent balra : Férfiruha (díszoklevél)), Turáni Sándor tervei. Jobbra: Télikabát (II. díj)), Mohácsi Pál terve. — Vom Preisausschreiben für Modezeichnungen im ungarischen Stil. Herrenkleidung. Oben und unten : links: Herrenanzüge. Oben und unten rechts: Wintermäntel. — From the Hungarian fashion competition. Gentleman's suits. Left and right above : Gentleman's suit. Left and right below : Winter-coats.

Ez a közös munka pedig kettős célt szolgált: a tárgy gondos, művészi és mesterségbeli elkészítését és az azzal járó tanulságok és tapasztalatok szerzését, tehát az oktatást és nevelést is.

A mai idők iparosai nem töltik be a régi mesterek szerepét, még kevésbbé a gyáripar, ahol a segéderők inkább részletmunkát végeznek és a tanuló a készülő tárgy egész munkamenetét nem is láthatja.

A régi mesterek szerepét ma az iparművészeti iskolák vették át, amidőn tanítványaiknak — a művészi kiképzés mellett — a műhelyoktatás keretében alkalmat nyujtanak oly feladatok megoldására, melyeken mindazokat a tapasztalatokat és tanulságokat a gyakorlatban megszerezhetik, amik a mai rendszer mellett sem a kis mestereknél, sem a gyári üzemekben meg nem szerezhetők. S ebben rejlik egyszersmind az iparművészeti oktatás értéke, célja nem az ipari tömegtermelés, hanem a minőségmunka, az a munka, amely kizárólag teheti versenyképessé a műipart.

Ami hajdan a hagyományok lassú menetében fokozatosan fejlődött ki, azt ma az iparművészeti iskolák gyorsított tempóban érik el.

*

A fiatalabb iparművésznemzedék képviselője, ifj. Richter Aladár grafikus-iparművész vázolta ezután lelkes szavakkal, hogy milyen célkitűzések vezetik az új iparművésznemzedéket. Az a háborús generáció, mely a nagy világtörténelmi esemény után indult pályájára, kétszeresen érzi, mennyire mostohagyermeke kultúránk a maga szomorú korának. De az új világperspektíva és benne a magyar jövő fokozott munkásságra készteti őket. Az ifjúság problémája ezen a területen egyrészt az ipar nemes hagyományaihoz való kapcsolat keresése, másrészt a tömegprodukció előmozdítása. Ennek megfelelően a szakmai képzés is reformokra szorul s tervszerű alkotóprogrammra van szükség, hogy az ifjúság kellő energiával szolgálhassa a magyar jövő ügyét. Bízik abban, hogy a személyesen megjelent kereskedelmi miniszter már puszta jelenlétével is serkentő hatással lesz erre a munkáskedvű fiatalságra.

*

„A magyar lakáskultúra hagyományai." Ez volt a kongresszus következő programmpontja. dr. Layer Károly, Iparművészeti Múzeumunk tudós igazgatója foglalta össze tömören és világosan, hogy mi e téren a tennivalónk.

Lakásaink történelmi fejlődésének felvázolása után felveti a kérdést: Mit tanulhatnak, milyen következtetéseket vonhatnak le tervező művészeink, bútoriparosaink és lakberendezőink a magyar lakáskultúra hagyományaiból? Semmi esetre sem azt, hogy a régi bútorokat utánozni, másolni kell. Hiszen látjuk, milyen siralmas eredményeket értek el a tervezők a mult század második felében, mikor a régi mintákra támaszkodva, ezeknek stílusát a kor igényeihez idomítani kívánták. Az akkor keletkezett léleknélküli, értelmetlen alkotásoktól ma irtózattal fordul el minden jóízlésű ember. De ezért nem kell a multtal szakítanunk, sőt inkább megismerve a benne rejlő tanulságokat, ezeket kamatoztatnunk kell.

Ezek a tanulságok nagyjában a következők:

A régi bútor kiváló tulajdonsága, hogy a bútor rendeltetése szabta meg ennek formáját, arányait, nagyságát és esetleges berendezését. Tehát minden bútor céljának megfelelően alakíttassék és minden ízében a gyakorlati igényeknek teljesen megfelelő legyen.

A régi bútoron feltűnik a díszítés finomsága és helyes alkalmazása, mely rendesen a bútor lényeges részeinek hangsúlyozására szolgál. A díszítés tehát ne nyomja agyon a bútor formáját, mert a díszítés halmozása még nem művészet.

Régente a bútorműves gondosan megválogatta a feldolgozandó anyagot, mert az anyag jó kvalitása nemcsak a bútor esztétikai hatását növeli, de tartósságát is biztosítja. A lakásberendezés terén tehát kerülendő a silány és olcsó anyagok feldolgozása, mert az előbb-utóbb megbosszulja magát.

A régi bútoron kellemesen tűnik fel végül a munka gondossága és jórészt ennek köszönhetjük, hogy a régmult idők lakásművészetének annyi emléke még ma is teljesíti hivatását. Kivánatos volna tehát, hogy a gyári, tömeg termelést háttérbe szorítsa a lelkiismeretes, szolíd munka.

*

Nagy tetszés fogadta ezt az előadást is, éppen úgy, mint a következő előadó, dr. Szőnyi Ottó szavait, aki „Magyar egyházi iparművészetünk korszerűségé"-t tárgyalta. Ma — úgymond — senki sem ábrándozik a középkor, vagy még a barokk, sőt még a tizenkilencedik század értelmezése szerint való székesegyházakról sem. Nekünk a lelkipásztorkodás szolgálatában álló, nagy befogadóképességű, jól világított, jó akusztikájú, fűthető templomokra van szükségünk, amelyeknek feltétlenül szükséges hangulati elemeit nem azokkal az eszközökkel teremtjük meg, amelyekkel a régieknek módjukban állt megteremteni. Világszerte megkezdődött az áthangolódás, a megszokott szemléleti módoknak újakkal való felcserélése, a változott viszonyokhoz való alkalmazkodás a templomok építésében és felszerelésében is. Régi templomok kutatásából az előadó többféle megszívlelésre méltó tényt szögezett le korszerű tanulság gyanánt.

A régi jeles templomok építői és berendezői csak a saját koruknak művészeti irányát követték. Sohasem voltak retrospektivek. Sem akkor, mikor egészen új dolgokat alkottak, sem akkor, mikor egy meglévő objektumhoz vagy objektumba helyezték saját dolgaikat.

Második tény, hogy a régi művészek kitűnően ismerték az egyház liturgiáját, tudták minden templomi tárgy rendeltetését, használatának körülményeit is és az Egyház szándékait. De ismerték az ikonografia hagyományait is. Akkor nem fordulhatott elő, hogy valaki marokra fogandó gömböt rakott volna a misekehelyre, mert jó templomlátogatók lévén, ismerték az összes fogásokat, amelyekkel a kelyhet a pap előírásszerűen kezébe veszi.

Harmadszor: a régi egyházművészek jól ismerték művészetük technikai és esztétikai törvényeit. Mint térművészek, utolérhetetlenek. Miért nincsenek a modern templomokban olyan jó arányok és a tagozatok egymásra következésében olyan ritmus, mint a régiekében? Miért tartanak a régi freskók századokig, míg a maiak nem egyszer félév alatt tönkremennek? A régieknek a művészet technikai terén való követése, de nem a formákban való utánzása jelige lehetne minden egyházművészeti műhely és műterem homlokfalán.

Ha ezeket az elveket követnék a mai egyházművészetben, megszűnne a lélektelen szériatermelés és a külföldre menő milliókat a saját hasznunkra lehetne elkönyvelni.

*

Urbányi Vilmos építőiparművész széles vonalakkal vázolta fel a mi iparművészeink és közönségünk elégedetlenségeinek okait. A sok kritika helyett alkotó, pozitív munkát kívánna. A Nemzeti Munkahét programmjába a nemzeti értékek védelme is beletartozik s ennek következménye, hogy fokozottabban kell megbecsülni az „ősforrást", a népek művészetét. Előadása további során utalt e szellem érvényesülésére.

Vajjon a mai leegyszerűsített bútorokból nem lehetne-e kialakítani azt a nemesvonalú eredeti formát, amely minden idegen befolyástól mentesen, egyedül a miénk lehetne? Vagy a bulvártextillapok által irányított ízlés helyett egy kis halasi csipketerítővel, vagy más dekoratív kis párnával nem tudnánk-e művésziesebben kifejezésre juttatni érzéseinket? Vagy miért nem készítünk olyan virágvázákat, amelyekben nemcsak a csenevész kaktuszok, hanem a tüzes színű magyar virágok is megfelelően megtalálják stílusos elhelyezkedésüket s életet visznek a lakásba. Nem utolsó feladataink közé tartozik annak a vitrinnek a megtervezése sem, amelyben a szép nemesvonalú ötvöstárgyak és textiliák méltóan és megérdemelten érvényesülhetnek.

Beszélt arról a sikerről, mellyel a külföldi s az itteni nagyipari körök a közelmultban a magyaros irányt fogadták. A csikágói kiállítás magyar pavillonjának tervezésénél első kívánság volt a magyaros megjelenés. Itthon a Goldbergergyár magyaros textilminta pályázata s a magyaros divat megjelenése jelzik a sikerek útját.

Kívánatos ezért a népművészet mélyreható tanítása minden számbajövő iskolafajban.

*

Egy percig sem lankadt a közönség érdeklődése a pompásan megrendezett kongresszus előadásai alatt. És mikor a zárszó előadója, Szabolya János, az Iparművészeti Társulat ügyvezető alelnöke emelkedett szólásra, az egész kongresszus éber figyelemmel hallgatta a tárgyalások anyagának szép erkölcsi összefoglalását.

Közvetlenül a világháború befejezése után — kezdte előadását a társulat alelnöke — a walesi herceg meglátogatta az angol birodalom egyik legfontosabb dominiumát, Kanadát. Amidőn visszahajózott Angliába, Sir Robert Borden a kanadai kormány nevében a következő szavakkal búcsúztatta:

„Szükségét érezzük annak, hogy egymással minél többet érintkezzünk. Őszinte kooperáció csak így létesülhet. És kell, hogy igazán megértsük egymást, mert ebből a kölcsönös megértésből fakad legszebb értékeink fenntartása."

Szólott azután az előadó az otthon belső felépítésének szükségéről. Ez a kooperációnak igazi síkja iparművész és közönség számára. Az otthon fogalma jóformán egyidős az ember fogalmával. A magyar otthon valamikor, viszontagságos időkben a külső ellenség dúlásaival küzdött: tatárokkal, törökökkel, de mindig újra s újra életrekapott, ha a vész elmult.

A világháborút megelőző időkben is volt egy szétesési folyamat, mely a fejlődést megakasztotta. Szerencsére jósorsunk ezután is gondoskodott teremtő s alkotó energiákról, a jeles iparművészek hosszú soráról, akik példát adtak a városi s falusi otthonok megteremtésére. A történelmi folyamatosság fenntartása a legszebb példákat a tizennyolcadik századvégi és a mult századeleji alkotóművészet, építők, berendezők, egyházművészek szolgáltatták, mellettük háziiparosaink e névtelen hősei a falusi élet otthon-kultúrájának.

*

Az elnöklő Ugron Gábor köszönte meg a közönség és az iparművészek szeretetteljes érdeklődését ezen a kongresszuson, mely az igazán átérzett nemzeti munkának értékes útirányt adott az ipar és a művészet határmesgyéjén.

A FERENCESEK ÚJ TEMPLOMA A PASARÉTEN

ERVIN YBL: DIE NEUE FRANZISKANERKIRCHE IM PASARÉT. Dieser neue moderne Kunstbau Budapests ist das Werk Julius Rimanóczys. Der Kampf entgegengesetzter Weltanschauungen ging seiner Errichtung voran. Das dazugebaute Kloster ist, den Franziskanertraditionen entsprechend, von der Aussenwelt abgeschieden. Neben der ziegelförmigen Kirche kommt die Einfachheit des Glockenturmes gut zur Geltung. Die Fenster, die Portale, die sparsamen figuralen Dekorationen sind alle der die Kirche beherrschenden Linienführung unterworfen. Auch die dekorativen Bildhauerarbeiten der Kirche sind mit der Architektur in Einklang gebracht. Die Eisengitter und die übrigen Schmiedearbeiten sind einfach, aber stilvoll. Die Einfachheit der beiden Kreuze verkündet die puritane Kraft des Glaubens. Sehr effektvoll ist die gedämpfte Beleuchtung des Sanktuariums und die Verwendung von kunstvollen Beleuchtungskörpern. Schöne, in mittelalterlicher Technik ausgeführte, farbige Glasmalereien schmücken die Fenster der Kapellen. Auch die Innendekoration und die neuere Ausstattung der Kirche steht mit der einfachen Wirkung des ganzen Baues im vollsten Einklang. Der Geist der modernen Zeit, nicht aber schreiende architektonische Formen umgeben hier den Gläubigen. Ein grosser Schritt ist hiemit auf dem Wege getan, der zur Herausgestaltung einer neuen, nationalen Formensprache führt.

ERVIN YBL: THE CHURCH OF THE FRANCISCANS AT PASARÉT. Julius Rimanóczy is the architect of this new modern and artistic church of Budapest. Great conflicts preceeded its building. The small chapel at its side is according to the Franciscan tradition isolated from the outer world. The campanile has a good effect with its lapidary plainness, besides the regular brick form of the church. Windows, the porticus, and the neat figurative ornaments fit the style of the church. The decorative statues of the church suit the architecture equally. The iron railings and other iron works are plain, but of style. The plainness of the crosses which decorate the tower and the front part of the building proclaim the puritan power of faith. There is much effect in the subdued lights and in the application of artistic lights in the vestry. The side chapels are decorated by beautiful coloured glass windows, madeby medieval technics. The inner decoration and the fitting is harmonizing with the plain effects of this church; the believer is not surrounded by worn out architectural forms. It is a great improvement in the modern way of expression;

Budapest új, értékes művészeti alkotással lett gazdagabb. Október hó 14-én szentelte fel Serédi Jusztinián bíboros hercegprímás a ferenceseknek a budai Pasaréten épült templomát, Rimanóczy Gyulának, a fiatal magyar építészgárda tehetséges tagjának korszerű alkotását. A templom létrejöttét nagy világnézeti harcok előzték meg, de a legfőbb egyházi hatóságok a végeredményben mégis elfogadták Rimanóczynak eredeti elgondoláson alapuló tervét. Budapest így a székesfőváros tanácsának és a ferenceseknek jóvoltából újabb, modern stílusú templommal lett gazdagabb.

A templom a kisebb méretű kolostorral épült együtt, de az utóbbi szerényen meghúzódik az Isten háza mögött. A kor racionális és higiénikus szempontjait szintén kifejezésre juttató épület a ferencesek hagyományainak híven, elbújik a kívánesiak szeme elől. Jobbról a templomhoz kapcsolódó magas fal nemcsak ezeknek szeme elől zárja el a kolostor udvarát, hanem meneteles lépcsőzetével alkalmat ad egy szobrot kívánó, művészi hatású szöglet kiképzésére is. Egyedül a templom téglányalakú, szabályos teste és a mellette felkiáltójelként, szabadon álló campanile hasábja érvényesül lapidáris egyszerűséggel. Mindkettő lényegében szabályos alapformákra redukálódott, az elkerülhetetlenül szükséges részletek és dekoratív ékességek nem bontják meg a testek tiszta alaphangját. A két mértani kubus derékszögben találkozik egymással, a súlyosabbik fekszik, a karcsúbb fölényesen áll a saját lábán, semmi sem homályosítja el a főirányok magától értetődő hangsúlyát. Itt láthatjuk, hogy a festészetben először jelentkező kubizmus mily jótékonyan hatott az építészetre, mennyire kihámozta a lényeget a sok ráaggatott, fölösleges függvényből, dekorációból. Megtanította építészeinket az architektúra alapelemeinek tiszteletére. A figurálissal dolgozó festészetben a szerkesztő kubizmus a maga ridegségében csak átmenet lehetett, az építészetben ellenben, mely elvonatkoztatott testekkel operál, a legtermészetesebb hatást gyakorolta.

A templomnak majdnem lapos teteje is ezeknek a szempontoknak van alárendelve és az ablakok, a félköríves, karcsú, magas porticus, a templom baloldalán végigvonuló, szintén félköríves ambitus s a takarékosan alkalmazott figurális ékességek, vasrácsok is mind a templomtest uralkodó főformájának vannak alávetve. Az oldalablakok cementkereteikkel a felületen

ülnek, nehogy fölösleges, árnyékvető mélyedésekkel tagolják a falsíkot. Visszatérő, szabályos mérművük a gótika hagyományait újítja föl szerényen. A hármas portikus mögött, a hármas templombejárat fölött pedig a cementfal áttört, könnyedebb síkja nyujt változatosságot. Kétoldalt, a portikustól jobbra és balra egy-egy kődombormű van a falba illesztve, a ferencesek két legnagyobb szentjének, az alapító assisi Szent Ferencnek és páduai Szent Antalnak archaizáló, lapos alakja. Vilt Tibor, a szobrász, szintén a templom stílusához, főformáihoz alkalmazkodott, nem akarta a falsíkot megbontani erőteljes, árnyékokat vető, domború alakokkal. Viszont a kifejezés szempontjából annál érthetőbben beszélnek plasztikái. Szent Antalban a természet szépségeit felismerő, a mindenséget összes élőlényeivel keblére ölelő nagy újítót ábrázolta, akivel tulajdonképen az új kor embere megszületik, Szent Ferencben pedig azt a férfiút, akinek szelíd prédikáló igéit még a madarak és a halak is megértették. A főhomlokzat ormán egyszerű vaskereszt, rajta körbe foglalt, keresztbe tett szimbólikus karok, melyeket aranyozás emel ki. A vasmunka is mind síkszerűen lapos és egyszerű, de mindig jelképes a jelentésük. A vasból és üvegből való három templomajtó ridegségét is szimbólikus jelek és monogrammok oldják föl.

Áttört, beüvegezett épületrésszel kapcsolódik a campanile a templom baloldalához. Függőlegesen álló hasábszerűségét a tartózkodó tagolások, az egymás fölé helyezett ablaknyílások még jobban kiemelik. A toronysisakot két egymásra helyezett, köralakú vasbetongaléria alkotja, közepén üvegből való maggal. Íveiben a portikus formái, hajlatai csendülnek fel újra. A vasbetongaléria motívuma önmagában egy korábbi stílus, a Wiener Werkstätte-ízlés formáira emlékeztet, de a porticus és az ambitus ívei indokolják létüket a toronytest tetején, ahol szigorúbb formákat játszibb megoldás váltja föl. Fölötte egyszerű keresztben végződik a torony, a hit puritán, szinte tüntető erejét hirdeti ókeresztény jelképszerűséggel. A kereszt itt nem öltözködik artisztikus formákba, hangsúlyozott, tiszta derékszögében a templomtest és a campanile főirányai jelennek meg újra. Ugyancsak hatalmas vaskereszt tagolja a templomszentély külsejének köríves, síma felületét. A torony tövében a kereszt súlya alatt leroskadó Krisztus csoportját, Somló Sári művét helyezték el a pasaréti ferencesek előbbi otthonából.

Belül a templom világosbarna tónusú. Karcsú köríves vasbetonpillérek osztják föl három hajóba a teret; nem szerkezeti okból, hanem inkább hagyományból. Ilyen köríves vasbetonpillérek koszorúja foglalja körül a magasabban lévő szentélyt is, mögöttük árad be az oltárra az érdekes hatású mennyezetvilágítás tompított fénye. A mennyezetet zöldes színre festett vasbetongerendák alkotják, melyek aranyozott alapból emelkednek ki. Rajzát az építész tudatosan függetleníti a régi faszerkezetektől, de megoldása nem győzi meg tökéletesen a szemlélőt. A mestergerendákra vannak erősítve a hosszan elnyúló világítótestek és a pillérekre a sárgarézből és tejüvegből alkotott artisztikus hatású, gyertyaszerű villanylámpák. Csak a templom jobboldalához csatlakoznak az alacsony kápolnák, bennük találjuk az egyház legművészibb díszeit, Árkayné Sztehló Lili színes ablakait. Mint ékkövek ragyognak a középkori technikán alapuló és hitet eláruló, raffináltan primitív alkotások. Mennyi bensőség nyilvánul egy-egy jelenetben, ahol a csillogó figurálisok rajzának hajlatai beleolvadnak a háttér színben egyenértékű formáinak erősebb szögleteibe. A templom hajóinak ablakaiban nincsenek színes üvegek. Két kápolna fölszerelése is elkészült már, az egyik oltáron illyefalvi Lőte Éva Krisztusával és Molnár Béla rendkívül finom csipke-antipendiumával. A templom hajóját és szentélyét színes sgraffito képek díszítik. A főoltár mögött a kis Jézust tartó Szent Ferencet látjuk angyalok kórusával, a hajóban pedig a rend többi szentjét. Mindegyik Unghváry Sándor alkotása. Bár a festőművész kétségtelenül nagyvonalú idealizálásra törekedett, a mélyített körvonalakat erősen hangsúlyozta, az alakok mégis valószerű hatásúak; természetes súlyuk is érvényesül, nincsenek megfelelően alátámasztva. Egyénibben felfogott lények jobban megegyeztek volna a templom stílusával. Egyébként a templom falán még Dávid zsoltáraiból vett idézetek is olvashatók, világos nyomtatott betűkkel írva. A mai hívő értelmén keresztül fogja fel azt, amit a középkor írástudatlan embere az ábrázolásokból, a b i b l i a p a u p e r u m b ó l tanult meg.

A fölemelt szentélyt rézajtóval ellátott, részleteiben nem egészen megoldott márványkorlát választja el a hajótól, de csak szimbolikusan, mert kétoldalt szabad az út a sárga márványból levő, kissé túlmagas főoltárhoz. Ennek formái is a mértani testek szabályos síkjait hangsúlyozzák, a keretnélküli, lapos márványdomborművek, Ohmann Béla stílusos alkotásai sem jelentenek illetéktelen konkurrenciát az architektonikus formáknak. Ilyen szabályosak az oltár egyéb szerelvényei is, a szentségház, a feszület, a gyertyatartók, a táblák, melyek mind hűségesen illeszkednek bele a kompozíció stílusegységébe. A figurális forma mindenütt alá van rendelve a tektonikának. A félköríves szószéknek egyszerű, sárga márvány mellvédjét Krisztus monogrammja és az evangélisták jelvényei

díszítik, szintén lapos reliefben. A templom tölgyfapadjai magyaros kötésűek, de a gyóntatószékek túlprofánok, ruhaszekrényekre emlékeztetnek. A pasaréti templom stílusa könnyedebb, kevésbbé zárt megoldást ír elő.

A templom összesen 210.000 pengőbe került, a kolostorépületen kívül, vagyis jelentősen kevesebbe, mint a régi, letűnt stílusokat utánzó, művészietlen templomok. Pedig ebben a templomban a mi korunk vére lüktet, a XX. század emberének hite fejeződik ki, nem kiélt építészeti formák veszik körül az Istenhez forduló imádkozót. Emellett stílusában már hazai jelleg is nyilatkozik félénken. Mennyire más, mint robusztus germán, vagy tiroli hagyományokban gyökeredző osztrák templomok. Mintha ősi nemzeti tradíciónk nyilatkoznék meg benne, amelyben a magyar szellem a német expressziót a latin formaszépséggel tudta kiegyenlíteni. A higgadt, megfontolt kifejezés egyensúlyba jut a művészi megjelenés föltételeivel, a komponálás tisztaságával.

A pasaréti templom egyik első lépés a modern magyar építészeti formanyelv kialakulásának fölfelé vezető útján, melyen az architektúránk az iparművészettel karöltve halad. Ezért örülünk oly őszintén a hit és a nemzet nevében e templom létrejöttének.

YBL ERVIN

AZ IPAROSTANONCÜGYI KIÁLLÍTÁS MARGÓJÁRA

JULIUS KLAUSZ: GLOSSEN ZUR AUSSTELLUNG DES GEWERBELEHRLINGWESENS. Von einer pflichtmässigen Lehrlingserziehung kann bei uns erst seit dem Jahre 1884 die Rede sein. Die richtige Entwicklung dieser Erziehung beginnt aber erst im Jahre 1924, durch die Herausgabe des Organisationsreglements, wodurch dem Fachmann sein Vorwärtskommen gesichert wurde. Auch hierin führen die Kunstgewerbler, die infolge ihrer Fähigkeiten und Fachkenntnis wahre Pionierarbeit leisten. Ihr Werk ist der Fachunterricht in zahlreichen Gewerbezweigen und die Umstellung ihres Unterrichtes auf praktische Grundlagen.

JULIUS KLAUSZ: NOTES ON THE EXHIBITION OF THE ORGANISATION OF APPRENTICESHIP. The system of apprentices' education dates from the year 1884, but its real development started only by the publishing of the organisation regulation edited in 1924, which secured place to professional men. At the head of these there are the artists of applied art, who by their fitness and special knowledge are doing real pioneer-work and are the creators of professional teaching in many a branch of industry as well as of the reorganisation of the same on practical grounds.

Technikai körülmények folytán csak ma jutottunk hozzá, hogy a június hóban rendezett iparostanoncügyi kiállítással foglalkozhassunk, pedig az ügy országos fontossága, kulturális jelentősége, de különösen iparművész vonatkozásai mindenképen megérdemlik a figyelmet.

Előljáróban — a végső következtetések megértése végett — szükséges, hogy néhány szóval foglalkozzunk a multtal.

Boldog Nagy-Magyarország törvényhozása 1884-ben — 16 évvel a népoktatási törvény meghozatala után, több nagy nyugati ipari államot megelőzve, törvénybe iktatta a kötelező tanoncoktatást. Az 1912—13. tanévben Nagy-Magyarországon már több mint százezer iparos- és kereskedőtanonc volt beiskolázva. Mindazonáltal 1884-től 1922-ig terjedő időszakot a tanoncoktatás gyermekkorának nevezhetjük, mert az igazi fellendülés csak az 1922-ben alkotott ipartörvénynovella, helyesebben az annak végrehajtási utasításképen az 1924. évben kiadott iparostanonciskolai szervezeti szabályzat megjelenésével kezdődött.

Ugyanis ez a 60.000/1924. sz. alatt kiadott szabályzat tette lehetővé, illetve ez biztosította tételesen a szakemberek bevonását és megbízását a tanonciskoláknál, mi által a tanonciskolák korszerűekké és a magyar iparosnevelés példaszerű intézményeivé váltak.

Az addig csak mellékhivatásként ellátott órákat főhivatású szakemberek vették át, kik életük egész munkásságát állították a tanoncoktatás szolgálatába. Ezek között nagy — de még nem elegendő — számmal vannak iparművészek is, kiknek minden figyelmet és elismerést megérdemlő munkássága kötelez bennünket jelen közleményünk megírására.

A nagyszabású kiállítás méltó módon reprezentálta az iparosnevelés mai állapotát és így megállapítható volt a színvonal ugrásszerű emelkedése, de egyben kitűnően bemutatta az iskoláknál elhelyezkedett iparművészeink munkás-

Az iparostanonciskolák 50 éves jubiláris kiállításáról: Litografus szakrajz.

ságát is, mert tiszta lelkiismerettel állíthatjuk, hogy úttörő és kimagasló munkát végeztek. Mivel a kiállítás országos volt, megállapíthattuk, hogy egyik másik iparművész munkája, tanmenete, módszere országos viszonylatban is egyedülálló volt.

De általánosan tapasztaltuk, hogy iparművészeink még olyan szakmákban is előljártak, amely foglalkozási ág igazán messze esett végzett tanulmányaiktól.

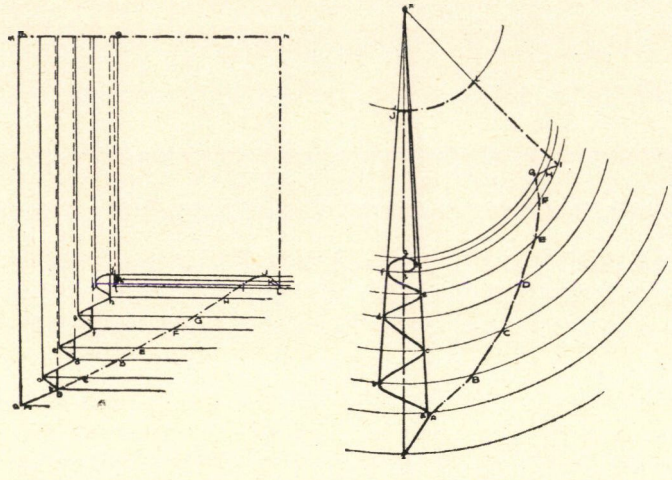
Egész meglepő volt egyik-másik vidéki iskolánál működő iparművészünk sokoldalúsága, de főleg ezen túl szakképzettsége, amellyel hivatását nemcsak betöltötte, de nagyszerű pedagógiai érzékkel teljesen korszerű és gyakorlati alapon álló tanmenetet is készített, nem csupán a díszítő szakmáknál, de más iparágaknál is.

A látottak alapján nyugodtan állíthatjuk, hogy az Iparművészeti Iskolát végzett iparművészeink alkalmazása a tanonciskoláknál egyenesen követelő szükséglet, minden más végzettséggel szemben, mert egyik végzettség sem tudja felmutatni azt a hasznos sokoldalúságot és rátermettséget, mint az iparművészek. A mérnökökön és szakiskolásokon kívül az iparművész az egyetlen, aki szakképzettséggel és szaktudással hagyja el iskoláit és az elől jelzett 60.000/1924. számú szervezeti szabályzat 41. §-a határozottan kimondja, hogy szakrajz tanításánál előnyben részesítendő.

Időszerű volna tehát, hogy az Iparművészeti Iskola igazgatósága — ötven esztendő mulasztásait pótlandó — teljes eréllyel szorgalmazná a jelzett szabályzati pont százszázalékos végrehajtását és ennek a kiadott oklevélen is nyoma lenne.

Az állami iskoláknál a szervezeti szabályzat vonatkozó rendelkezését tiszteletben tartják és iparművészeink végzettségüknek és tudásuknak megfelelő beosztást és fizetést kapnak, de nem úgy például a fővárosnál, ahol nagyon érdekesen és az idézett szervezeti szabályzattal ellentétben, kedvezőbb elbánásban van része azon tanítóknak, akik az Iparrajziskolában végeztek valamely gyorskurzust, mint 12 félévet végzett okleveles iparművésznek, mert míg a tanítókat az iparostanonciskolai III. fizetési fokba osztották be, addig az iparművészeket csak a II. fokra érdemesítették.

És csodálatosan, ez a sérelmes mellőzés és nyugodtan jogfosztásnak nevezhető elbánás nem

Az iparostanonciskolák 50 éves jubiláris kiállításáról: Függönyszabás terve.

vette el munkakedvét iparművészeinknek, de sőt az egész vonalon — főleg a díszítőiparoknál— mindenkit megelőzve, igazi pionírmunkát végeztek és több szakma (pl. még a fogtechnikus is) egyenesen nekik köszönheti korszerűsítését és gyakorlati alapokra fektetését, annyira, hogy egyik-másik mintaképe lehetne magasabb szakoktatásnak is.

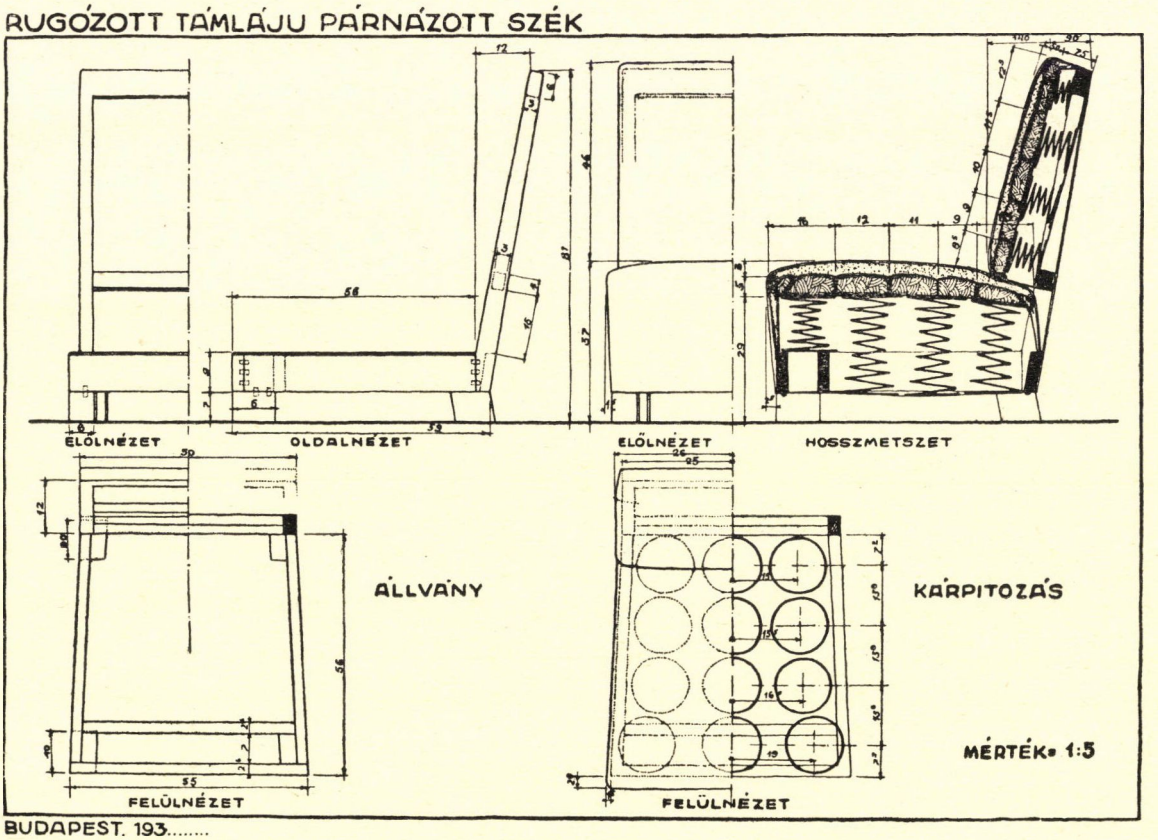
Csodálatos erős lélek lakozik ezekben az emberekben, hogy a munka- és iparszeretetük le tudja birkózni önmagukban az elkeseredés szította önző gondolatokat és így lélekben magasabban állnak, mint akik a sérelmes és jogfosztó határozat szövegezésénél tanácsukkal és felvilágosításaikkal közreműködtek.

Vidéki intézeteknél iparművészeink a polgári iskolai státusban vannak, a fővárosban pedig még a tanonciskolai státusnál is hátrább, az elemi iskolai kategóriában.

Nagyon sokat tudnánk még írni az ezenkívüli különféle mellőzésekről, de folyóiratunk szűkre szabott tere nem enged helyet hozzá, de egy tény teljes bizonyossággal leszögezhető, hogy az ötvenéves jubiláris kiállítás, de főleg az ott kiválóan szereplő, sőt utat mutató iparművészeink mostoha kezelése számunkra nagyon ünneprontó momentumul szolgál és így nem tudunk teljes odaadással örülni a kiállítás sikerének és iparoktatásunk előretörésének.

A Magyar Iparművészet e száma iparművészeink iparoktatási munkáiból közöl néhányat fenti állításának igazolására.

KLAUSZ GYULA

Az iparostanonciskolák 50 éves jubiláris kiállításáról : Kárpitos szakrajz.

ÉPÍTŐMŰVÉSZET

WÄLDER GYULA ELŐADÁSA A SZOMBATHELYI MÉRNÖK NAGYGYŰLÉS ALKALMÁBÓL

JULIUS WÄLDER: BAUKUNST. Ein jedes Gebäude, ist so zu konstruieren, dass es zweckdienlich und in jeder Hinsicht gut sei. Die Betonung der Zweckmässigkeit ist nichts Neues, sie ist eine natürliche Folge der Wohnbautechnik. Die Geschichte der Architektur beweist, dass der Baumeister nicht nur das praktische Ziel vor Augen hält, sondern auch bestrebt ist, sein Werk zur geistiger Nahrung zu gestalten. Die heutige Architektur wird sich dem vom modernen Zeitgeist geformten Menschen anpassen. Der Mensch macht eine geistige Entwicklung mit, seine Kultur bleibt aber unverändert. Ebenso ändert sich auch sein Schönheitssinn nicht. Die Architekten von heute trachten nicht allein nach Einfachheit, sie sind auch bestrebt ästhetische Wirkungen hervorzurufen. Übertreibungen gab es immer. Die Diktatur der technischen Errungenschaften führte nur zu Detailergebnissen. Die hypermoderne, maschinenartige Dekoration der heutigen Gebäude ist genau so unglückselig, wie die Geschmacksverirrungen der Architektur in den neunziger Jahren. Gegen die Objektivität wurde auf dem Gebiete der Architektur zu jeder Zeit viel verbrochen. Die Proletarierwohnung soll kein Künstlerhaus, das Bürgerhaus kein Schloss sein. Man verbleibe bei den materialbedingten Gegebenheiten. Man soll es dem Gebäude ansehen, welchem Zweck es dient. Man hüte sich vor allzugrosser Originalität. Die alten Zeiten sind nicht zurückzuzaubern. Kopieren ist verboten. Das aber, was gut war, kann dem modernen Zeitgeist entsprechend neugeformt werden. Früher waren die Quellen der Baukunst in der kirchlichen Architektur zu suchen. Heute schöpft letztere aus dem Formenschatz der Profanbauten. Die Wiedergeburt des geistigen Lebens wird auch die Schaffung neuer Formen zur Folge haben. Dies gilt sowohl für die geistliche, wie auch für die nationale Kunst. Die ungarische Kunst muss dem ungarischen Boden entspriessen. Wir müssen neues, schaffen, dieses Neue muss aber unserem Geiste verwandt sein. Nicht die Ornamentik allein birgt den nationalen Charakter in sich. Auch dies darf nicht vernachlässigt werden, — echt ungarische Kunst wird aber jene Kunst sein, die dem ungarischen Geschmack entspricht.

JULIUS WÄLDER: ARCHITECTURE. The building must be constructed thus that corresponding with its purpose it should be good in all respect. Proclaiming of fitness is not new, it is a natural consequence of the technics of appartment building. The history of architecture proves that the architect did not miss to give nourishment to the soul too, besides practical purposes. Architecture will turn out according to the modern man created by the spirit of our age. Man's structure does not change, he is developing only mentally, but the love of beauty does not change either. Modern masters are seeking for aesthetic effects besides plainness. There were always who exaggerated, but the dictatorship of technics did not succeed. The architectural errors of the end of the last century were as unfortunate things as the hypermodern machine-like ornaments of the buildings. Much was sinned against objectivity by architects in every age. — The proletarians dwelling must not have the appearance of a monument and the simple citizen's house must not look like a castle. Let us stick to the possibilities offered by the material. The building should look like what it really is, but it has to be original. We cannot reproduce by magic old ages. We must not copy, but whatever was good formerly we may alter according to the spirit of our age. Formerly the sources of architecture were to be found in ecclesiastical buildings, today ecclesiastical architecture draws from the treasure of profane buildings. The renaissance of mental life will bring forth new forms. What concerns ecclesiastical art, concerns national art too. Hungarian art must grow out of the Hungarian soil. We ought to creat something new, but it must be near to our soul. Not the decoration makes the Hungarian character-though this must not be neglected either-what all Hungarians like will be genuine Hungarian.

Úgy megalkotni egy épületet, hogy az a célnak megfelelve, minden tekintetben jó legyen, gyönyörködtesse a szemet, felüdítse a kedélyt, megnyugtassa a lelket, úgy építeni, hogy az alkotás kellemes vagy fenséges emléke is fennmaradjon bennünk — az művészet.

Mint ahogyan a virtuóz ujjai — úgy látják a laikusok — boszorkányos ügyességgel siklanak végig a zongora billentyűin, magának a művésznek azonban ez olyan természetes, magától értetődő és egyszerű, — úgy az igazi építőművésznek is az alkotás végtelenül egyszerű, símán menő, magától jövő.

Az építész legfőbb funkciója a rendcsinálás. Az építésznek rendet kell teremtenie a technikai, az emberi és gazdasági szükségletek tömkelegében.

A technika követelményeit, az emberi szükségleteket kielégíteni, azokat a gazdasági adottságokkal összhangba hozni és ezeknek észszerű összefüggését a szépségben feloldani és úgy megjelentetni, ez az építőművészet.

A mostanában sokat emlegetett Sachlichkeit, a célszerűség, anyagszerűség, a hasznosság és a tartósság nem új dolgok, hanem az építőművészet kezdetétől fogva természetes követelményei. De igenis, sorsdöntő az építőművészetet determináló konglomerátumban az emberi érzés, a lélek, mely, ha nem jut az őt megillető mértékben szóhoz, úgy az alkotás soha sem lehet művészileg tökéletes.

Amint nem lehet művészi zeneművet alkotni csupán az összhangzattan matematikai törvényei alapján, éppen úgy nem lehet építőművészi alkotást létrehozni egyedül a statikával.

Ezen a ponton válik el az építőművész a mérnöktől.

Az építésznek egy többletet kell adnia, neki kell adnia a szépséget, mert ha azt nem tudja adni, nem építőművész.

Az építőművészet egész története azt mutatja, hogy az építészi alkotásoknál soha nem elégedtek meg azzal, hogy az épület a gyakorlati életnek feleljen csak meg, hanem igyekeztek a szemek is valamit nyujtani és a szemen keresztül a léleknek.

Nem elég a test kényelmét kielégíteni, ezzel csak az állatok elégednek meg, — a léleknek is megvannak a maga igényei.

A mai korszellem egy új emebertípust, a sportférfi és a gépkezelő ember alakját formálta ki és bizonyos, hogy az új stílus ezekhez hasonul, az építőművészet is ezeknek tesz engedményeket.

De vajjon meri-e valaki állítani azt, hogy ez a típus egyoldalúlag tovább fejlődve, mely határértékig fogja megadni az emberiség jellegét, hogy ez lesz-e valamikor az, amit általános emberinek nevezünk.

Vajjon meri-e valaki állítani, hogy hamarosan eljutunk a falanszterhez.

Én azt hiszem, hogy addig nagyon ki kell hűlni ennek a földnek és Madách is csak így képzelhette el utópisztikus államát.

Volt már egy idő, amikor magasan állott a testiek kultusza, de e kor, a pogány görögök kora, megadta és kielégítette a lélek szükségletét és soha művészet úgy nem virágzott, mint a görögöknél, és soha művészet nem volt oly hosszú életű és örökértékű, mint az övék, mert évszázadokon át fejlődő emberiség mentalitása fedte a görög emberi érzést és felfogást.

Az emberiség fejlődése főleg az eszközök szaporodásában a test kényelmét szolgáló, az ipari termelést előmozdító gépek megsokasodásában nyilvánul meg. Az emberiség fejlődött, de az ember megmaradt annak, aki volt kétezer év előtt.

Az ember gyomra, szeme, szíve nem változott, nem változott az öröm és a bánat, nem változott a test élvezete és fájdalma, nem változott a vágy és a szerelem.

Változhatott a jog és változhatott az etika, változhatott a tudomány, de ami meg nem változott szerveken át jut a lélekhez, az örök szépség és az erre való igény, a változó művészetek mellett is megmarad.

Az építészet a korszellem szilárd és testet öltött maradandó megnyilvánulása és az építőművészet éppen azért a legpontosabb fokmérője a kor kultúrájának.

Hála Isten, az igazi haladó modern építészet és annak nagy mesterei, a korszellem hozta egyszerűségre való törekvés mellett is, keresik a formákat tömeg- és részletmegoldásokban, az esztétikai hatásokat és az építőművészet régi fegyvertárából használják a szimmetria, a ritmus, az arányosítás eszközeit.

De mint mindig, úgy most is vannak túlzók, vannak olyanok, akiknek a társadalma ki akar pusztítani minden eddig kitermelt kultúrértéket, kik az anyagi lét igényei szerint elgondolt társadalmi gépezetbe akarják az emberiséget belekényszeríteni.

Ezek a technikai haladás nevében szellemileg lefokozták az emberiséget és annak építészetét is teljesen alárendelték a gyakorlati ész által egyedül üdvözítőnek mondott célszerűség terrorisztikus diktatúrájának.

A technikai fejlődés nem hozza magával a kultúra emelkedését is.

A lelketlen ember, a kiskaliberű nyárspolgár és a kulturátlan munkás megrészegedett a technikai vívmányok sokaságától és föléje akar kerülni a szellemileg ép és teljes ember fölé s ezek, ha a küzdelemben produkálnak is részleteredményeket, a nagy győzelem nem lehet az övék.

A hipermodern építészet gépszerűleg alakítja a házat és gépelemek alkotják az ornamentikát ez éppen olyan szerencsétlen dolog, mint amikor a kilencvenes években renaissance-motívumokkal díszítették a Máv. mozdonyait, vagy amit egy szanatóriumban láttam, ahol a tornagépet s a zandert wimpergákkal és gótikus krabbákkal ékesítették. A gépnek megvan a maga külön esztétikája, de ezt átvinni az épületre, igazán merev ellentétben áll minden tárgyilagossággal.

A tárgyilagosság, vagy mondjuk, a tartalom igazsága is, mindig kelléke volt a művészetnek.

Az ellen az igazság ellen sokat vétkezett a XIX. század építészete, amikor a sörcsarnokok és pezsgőgyárak mint lovagvárak prezentáltattak, de vétkezik a XX. század is, amikor az

áhitat szentélye, a templom, egy vasúti indóház kietlen képét mutatja.

De vajjon tárgyilagos dolog-e az, amikor proletárlakások tömegéből monumentumot formálnak, jobb-e ez annál, mint amikor a bérházak barokk palotahomlokzatot kaptak.

A felhőkarcolónál célszerű acélvázat adni, de célszerű-e vajjon a családi lakóházat acélból, betonból és üvegből építeni, hogy azután gondot okozzon, hogy miképen védjük meg a lakást a hidegtől, a melegtől és hogy mivel izoláljuk az áthallások ellen.

Mennyivel jobb és olcsóbb egy családi lakóháznak a télen meleget tartó, nyáron a meleg ellen védő öreg téglafal, a rideg vasablak helyett a faablak és zsalugáter.

Mint minden művészetnek, úgy az építőművészetnek is igaznak kell lennie, az épület ne akarjon másnak látszani, mint ami, sem tömegében, sem formájában, sem anyagában.

Az építmény legyen mindig természetes, magától értetődő, sohse legyen hivalkodó és szenzációt hajhászó.

Az épület legyen eredeti : de az eredetiség nem azt jelenti, hogy az még soha sem látott és feltűnő legyen, hanem azt, hogy ne legyen soha már létező objektumoknak másolata, mert a másolás nem művészet.

Az építményt — legyen az kicsi vagy nagy — egy nagy, egységes akarásnak kell létrehoznia, amely mindenkor megnyilvánuljon rajta, amely azt művészi alkotássá minősíti.

Ha az ember az építészetet, a napi küzdelmeken felülemelkedve, magasabb szempontból tekinti át, a stílus és nem stílus feletti vitákat, ezek kicsinyesnek tűnnek fel, mert egész bizonyos, hogy a régi időket visszavarázsolni nem lehet, nem is kell, az idők változnak és velük változik minden. Ma nem lehet a régi gótikát csinálni, vagy a XVIII. századot megismételni.

De ha valami kedves és jónak bizonyult, miért ne lehetne ahhoz kapcsolódni, azt a mai kor szellemében kialakítani.

Vajjon a zeneszerző ma csak two-steppet és tangót komponálhat, nem vesszük-e tőle hálásan a fülbemászó valcert?

A művészetben, melyet az ember csinál, az ember minden szép és jó tulajdonsága van összesűrítve. Az ember egyik érdekes tulajdonsága, hogy mindig újat kíván, de az emberek tömege ezzel párhuzamosan szeretettel van emlékei iránt, megbecsüli azt, ami azokban jó, szép és kedves. Ez a két emberi tulajdonság, ha az első pillanatban ellentétesnek is látszik, mégis sokszor megfér egymás mellett.

Lehet újat alkotni anélkül is, hogy elpusztítsuk a bevált értékeket.

Az anyagok és szerkezetek fejlődésének folytonossága még a legmodernebb épületbe is hoz bele valamelyes tradíciót, az úgynevezett tradíciós alapon álló modern épületeknél csak az adagolása nagyobb a tradíciónak.

A tradíciós építkezésnek főleg az egyházi építészetben van nagy szerepe, ami alatt azonban nem azt értjük, hogy gót vagy barokk templomokat kell csinálnunk.

A kereszténység, de különösen a konzervatívnak ismert, de az élettel, a korral mindig haladni tudó katolicizmus, mely éppen ezáltal mindig új erőforrásokhoz jutott, mindig az élén állott az új művészi törekvéseknek, a művészi haladásnak.

A katolicizmus templomstílusát mindig a kor vezető érzése determinálta, úgy, ahogy egymásután jöttek : az aszkétizmus, a misztikum, a felmagasztosulás, majd a küzdelem után győző egyház hatalmának pompában való ragyogtatása, de úgy a ragyogásban, mint az egyszerűségben egyformán benne volt az áhítat, benne volt az, ami örök.

Krisztus Urunk idejétől az utolsó egységesen zárt stíluskorszakig, a barokkig, de ezt is beleértve, a templom volt az a monumentum, amelyen kialakult a stílus, s ezt vették át a profán épületek. Hogy a mai lázas keresésben a templom helyes formáját olyan nehezen találják meg, annak okát főleg abban látom, hogy a mai időkben a profán épületek között vannak a példaképet adó, az úgynevezett csúcsalkotások és ezeknek tömeg- és részletképzését viszik át a templomra is.

A háború utáni időkben elvitathatatlan a katolicizmus nagy fellendülése, a hitélet emelkedése, az új katolikus szellem győzelme a hívek között és fölött.

Lehetetlen, hogy a leki élet megújhodása a templom formájának megújhodását ne hozza magával, és ez magától fog kialakulni. A katolikus szellem nem kíván szenzációkat, s majd ha lesznek építészek, akik szívükben mély keresztényi alázattal s hitük szépségének bámulatával, szentekéhez hasonló áhítattal és egyházuk diadalának tudatából megerősödött önérzettel látnak a munkához, akkor fog véglegesen kialakulni az új forma, amely sugározza az érzéseket és azt a szellemet, amellyel készült.

És ami áll a templomépítésre, az áll a nemzeti építészetre is. Ahogy a templomot vallásos lélekkel, úgy a nemzeti stílust csak magyar lélekkel lehet kialakítani. Szeretni kell a magyarságot, közel kell férkőzni a nép szívéhez, szeretni kell az ország történetét, bámulni a multját és ragaszkodni a röghöz, amelyen élünk.

Nem szabad átplántálni ide idegen művészetet, a magyar háznak a magyar földből kell kinőnie.

Mindig újat kell csinálni, de mindig olyat, ami természetes, amivel közel jutunk honfitársaink

szívéhez és ha olyat tudunk alkotni, ami idehaza osztatlanul tetszik, akkor értük el célunkat.

Az ily célkitűzéssel létesített alkotások összessége fogja kialakítani a magyarság jellegzetes építészetét.

Nem az úgynevezett magyar mütyürkék felrakása adja meg a nemzeti karaktert, de azért népünk gazdag művészetében rejlő értékeket sem szabad elhanyagolnunk. A nagymagyar akarás az, amely nemcsak a dekorációkban, hanem a tömeg képzésében és tagolásában és a belső tér képzésében is újat, eredetit tud mindig alkotni.

A MAGYARORSZÁGI REFORMÁTUS TEMPLOMOK MŰKINCSEI

DR. ALEXANDER MIHALIK: DIE KUNSTSCHÄTZE DER UNGARLÄNDISCHEN CALVINISCHEN KIRCHEN. Anfangs werden von den ungarländischen reformierten Gemeinden nicht nur die katholischen Kirchen, sondern auch deren Devotionalien in Gebrauch genommen. Auf diese Weise ist es zu erklären, dass man in den calvinischen Kirchen so viele Prachtwerke der ungarischen Goldschmiedekunst der Gotik und Renaissance antrifft. Seit der Mitte des 17. Jahrhunderts ist aber auch eine selbstständige Goldschmiedekunst zu verzeichnen. Sehr charakteristisch ist der im 18. Jahrhundert entstandene Glockenkelchtyp, eine einzigartige und nirgends sonst zu findende, typisch ungarische Kelchform. Unter den reformierten Altardecken ist auch die älteste (1548) von Damenhand ausgeführte Stickerei anzutreffen. Die Zahl der zu kirchlichen Funktionen bestimmten Zinngefässe beträgt auch mehrere Tausend, diese sind aber grösstenteils von keinem besonderen künstlerischen Werte.

DR. ALEXANDER MIHALIK: WORKS OF ARTS OF THE CALVINISTIC CHURCHES IN HUNGARY. The Hungarian Calvinistic church taking possession of Catholic churches used their church furniture too. That accounts for the innumerable medieval Gothic und Hungarian renaissance goldsmith works in Calvinistic churches. But about the 17th century there was developing an independent Calvinistic goldsmith craft. A bell-like cup developped in the 18th century, what may be said to be the most characteristic and most independent Hungarian Calvinistic form of cup. It is among the Calvinistic covers for the Lord's table that we find the oldest (1548) Hungarian embroidery, made by high-class women. The number of tin vessels destined for ecclesiastical use amounts to several thousands, but they are not of a high level.

Református egyházaink liturgikus felszerelései az emlékanyag közvetlen szemléleti útján bizonyítják, hogy a csonkamagyarországi egyházak az aranyozott ezüst, a réz és az ón szentedények, valamint a színes selyemszálakkal s az arany- és ezüstskófiummal hímzett úrasztalterítők oly jelentős és nagyszabású emlékeit őrizték meg kegyelettel, melyek közül számos darab az egyházi vonatkozásaiból és liturgikus jelentőségeiből messze kimagasodva, a magyar művészettörténet legjelentékenyebb alkotásait is képezik. Református templomainkban közel ezer olyan kehely és úrasztali pohárnak használt edény rejtőzik, melyek majdnem teljes állagukban a magyar művészeti mult figyelemreméltó alkotásai. Pár százra rúg a történeti vonatkozásainál fogva is jelentékeny kenyérosztótányér száma. Ezeken kívül ezer ón-borkupa, kancsó és tál s ugyancsak ezer asztalterítő és kendő az a liturgikus anyag, mely a magyar reformátusság kerek négyszáz esztendős multjának a csonkaországban maradt beszédes hírnöke. Ezeknek, az Országos Református Kongresszussal kapcsolatban, az Országos Magyar Iparművészeti Múzeumban való felsorakoztatása hű tükre a magyar reformátusság történetalkotó szerepének, a hazai kultúrában, művészeti életben és az egész nemzet műveltségében kifejtett képességének.

1.

Református egyházaink szentedényeinek sorát a bőnyrétalapi templom kelyhe nyitja meg. A középkori magyar művészetnek ezt a remekét a XIII. század végén, avagy a XIV. század legelején készítette ügyeskezű mestere. Felépítése és szerkezete még román elemeken alapszik, de a francia kezdeményezésű gótika szelleme a formáján már döntően érvényesül. Talpán trébelt liliomos és pettyes díszek között a négy evangelista mellképe díszlik niellós és kékzománcos medaillonokban. A tradíció szerint a győri székesegyház kincstárából került a bőnyiek birtokába. Ezzel ellentétben álló hagyomány arról tud, hogy a XVIII. század végén egy Pannonhalmáról menekülő szerzetes rejtette el Bőnyön az elkobzás elől. Jó megmunkálása és nemes művészi hatása mellett jelentőségét nagyban emeli és ritkasággá teszi az, hogy a magyar művészeti alkotások e korbeli emlékei-

nek tömeges elpusztulása miatt e kehely jóformán társtalan a magyar ötvösművészet történeti emlékei sorában.

Remek példája és hírnöke annak az egykori magyar művészetnek, mely az olasz és francia hatásokon nemesedve, főleg azután Nagy Lajos, Zsigmond és Mátyás alatt annyira izmosodik, hogy egyes szerencsés korszakaiban a nyugati népek művészetének rangját gyakran eléri, gyakori esetekben pedig túl is szárnyalja.

Régi ötvösségünk e magas fokra főleg a XV. században jut. Ekkor már a kölcsönzött formákat sokszor teljesen nemzetivé tudja alakítani, sajátságos technikáinak alkalmazásával pedig tanítójává is válik nemcsak a környező népek, hanem a messzi távoli nemzetek művészeinek is. E technikák sorából a sodronyzománcos eljárás a legjelesebb. E díszítéssel ékített kelyhet hazai református egyházaink közül csak a v a j a i templom bír. E szentedény keletkezési korát a XV. századra tehetjük. Eredetileg katholikus egyházi célokra készült, a vajaiak csak 1734-ben szerezték meg egy bizonyos Boros Katától cserébe. A kehely mai állapotában igen rozoga; kosarának hat sodronyzománcos lemezéből mindössze egy maradt meg, szárgyűrűi is későbbiek. Csonkaságában is azonban beszédes hírnöke gótikus magyar ötvöseink egykori magas technikai képességeinek s a sodronyzománcozásban való utolérhetetlen remekeléseinek.

Gótikus ötvöseink másik sajátos, nemzeti technikája a börtűs filigrán. Református egyházaink közül a g y ő r i dicsekedik az ilyenfajtájú kelyhek egy remek példányával. Az ezen alkalmazott filigránműves dísz is igazolja, hogy régi ötvösmestereinek a csavart drótból és az apró fémgyöngyökből álló ékítményt ez alkalommal is oly bravúrral tudták alkalmazni, amely mentes minden szegényességtől és egyhangúságtól.

Református egyházaink gótikus kelyhei sorából kitűnik a v e s z p r é m i templom XV. századi kelyhe is. Lapított almaidomú nodusán áttört mérműrvekkel díszített. Ez sem maradt reánk eredeti pompájában: gótikus vésett betűkkel ékített hatoldalas felső szárnygyűrűje hiányzik s mostani kupája is később került rá.

2.

A középkori egyházi ötvösművek mellett a csúcsíves kor világi ötvösremekei is a legnagyobbszabású remekekkel vannak a református egyházaink szentedényei között képviselve. A m i s k o l c i templom egy olyan bordáshólyagokkal trébelt talpas serleget bír, mely Mátyás királynak Bécsújhelyen, Rietiben és az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum Eszterházy-kincstárában őrzött pokálok sorába a legszervesebben illeszkedik bele. Mátyás ezeket az egykori krónikaírók szerint, szerfölött kedvelte s kincstárában nagy számmal tartotta, mert az ilyen serlegekbe öntött bor és egyéb folyadék a hólyagokon megtörő és visszaverődő napsugár következtében nagyszerű optikai játékot hozott létre. Felépítésükkel és különös formahatásukkal a pohárszékeken felsorakozva is káprázatos látványt nyujtottak, úgyannyira, hogy az egyes külföldi utazók és szemtanuk mindenkor a legnagyobb elragadtatással jegyezték fel azok pazar pompáját.

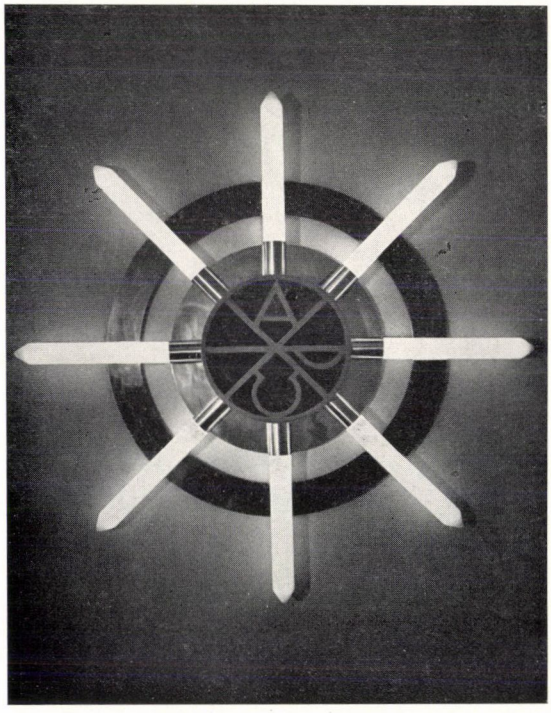
Formailag rokonságot tart az ilyenfajta világi borosserlegekkel a b o g y i s z l ó i református egyház talpas és fedeles úrasztali edénye. Ez is még a XV. századi csúcsíves magyar világi ötvösművészet alkotása; egyházi szolgálatra csak a XVIII. század elején állíttatott be. Ekkor, 1718-ban, egy restaurálason is átesett. A serleg egész felületén aranyozott, csupán hosszúkás hólyagos bordáit hagyta meg fehérezüstnek a készítő mestere. Az ilyenfajtájú fogásokkal régi ötvöseink gyakran éltek s ezzel az egyszerű eszközzel azt igyekeztek elérni, hogy a tisztán formahatásra felépített mű egyhangú aranyozott felületébe kis változatosságot vigyenek be, valamint azt is, hogy a vízszintes tagozottságú felépítést a függőleges irányú díszekkel arányosítsák.

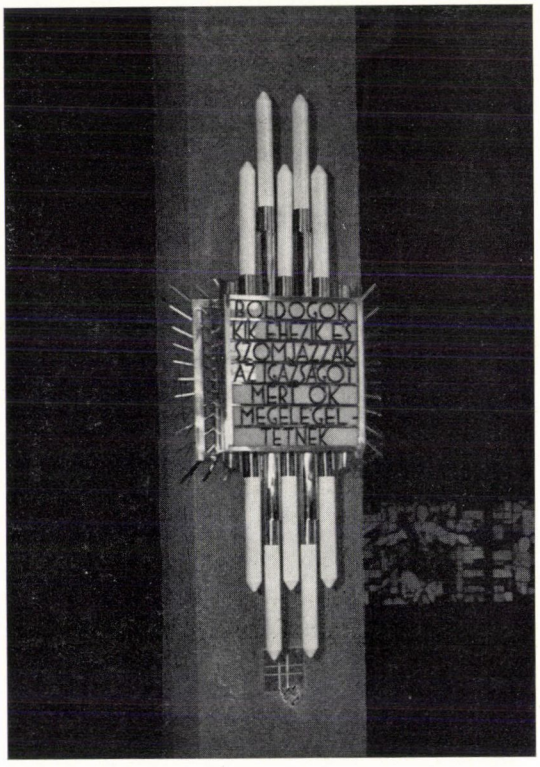
Noha a renaissance Itáliából elsőnek hozzánk és már korán táplálódott át, a gótika azonban még sokáig tudta magát tartani a magyar művészek között. A XVI. századi emlékek sorában a két stílus keveredésének a legkülönbözőbb változatait látjuk, sokszor a XVII. század közepén is reábukkanunk még a későgótikus stílus jegyében készített ilyen keverékművekkel. A t ó s z e g i református egyház úrasztali pohara is jellemző példája ennek a stílusölelkezésnek. E kehely középső része hatoldalas gótikus tornyot példáz, fiálékkal, mérműrvekkel, pikkelyes tetővel, szigorúan még a XV. század merev stílusában. A pohár öntöttművű gombján s a pohár pereménél bevésett levelesinda azonban renaissance, a talp pereménél levő csigásleveles indák pedig már barokk díszűek. A későgótika ezen remekét 1637-ben készítette egy, magát C. G. monogrammal jelölő mester, Mészáros Benedek számára. A mesterségében jeleskedő ötvös nevét idáig megfejteni nem sikerült, pedig kilétének felderítése ötvösségünk számára nagy nyereséggel bírna, mert ugyancsak az ő kezétől származik a kecskeméti egyház 1626-ban készült talpas pohara, továbbá a kecskeméti egyház 1638-ból származó két remekművű kenyérosztó tányérja s az ókécskei református egyház 1641-es talpas pohara is.

A ferencesek pasaréti templomának belseje. Tervezte Rimanóczy Gyula. A szószéket Ohmann Béla, a falfestményeket Unghváry Sándor készítette. — Innere der Franziskanerkirche am Pasarét. Entwurf J. Rimanóczy, Altar von B. Ohmann, Wandgemälde von S. Unghváry. — The interieur of the Franciscan's church at Pasarét. Designed by J. Rimanóczy. The pulpit is B. Ohmann's work, the wall paintings are by S. Unghváry.

Fent : A ferencesek pasaréti templomának mellékkápolnája. Rimanóczy Gyula terve. A szobor illyefalvi Lőte Éva műve, a feszületet és gyertyatartókat Iván István készítette. Az üvegablak Árkayné Szthelo Lili terve. Lent balra : Mennyezetvilágító. Lent jobbra : Fali világító. Rimanóczy Gyula tervei után készítette Iván István. — Oben : Seitenkapelle der Franziskanerkirche am Pasarét. Entwurf : J. Rimanóczy. Das Bildhauerwerk ist von É. Lőte, das Kruzifix und die Kerzenbehälter von I. Iván. Entwurf der Glasmalereien von Frau L. Árkay-Stehlo. Unten links : Deckenbeleichtungskörper. Unten rechts : Wandlampe. Entwurf J. Rimanóczy, Ausführung I. Iván. — The interieur of the Franciscan's church. I. Rimanóczy's design. Above : Side chapel. The statue is E. Lőte's work ; the cross and candlesticks are made by St. Iván. The Glass-window is made by Mrs. Árkay née L. Stehlo. Left below : Ceiling light. Right above : Wall light ; made by St. Iván after J. Rimanóczy's designs.

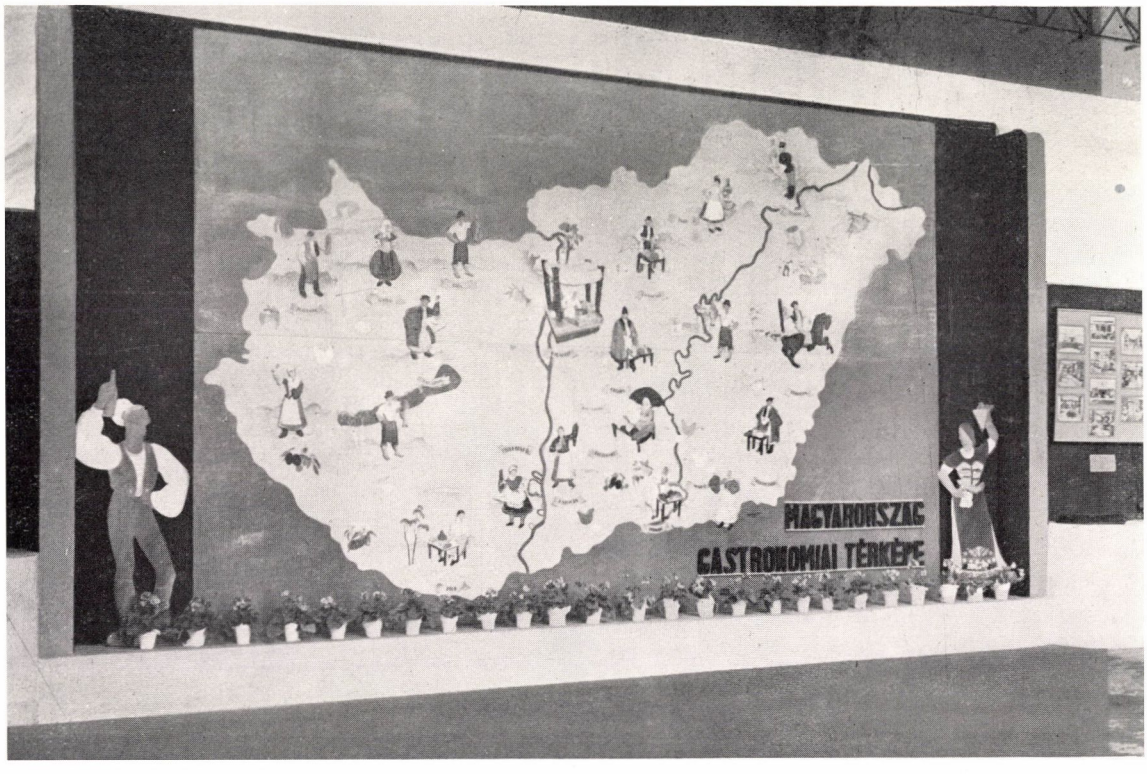

A Mezőgazdasági Kiállításról. Fent : A Községi Élelmiszerüzem kiállítási helye. Tervezte ifj. Richter Aladár. Lent : Az O. M. Iparművészeti Társulat kiállítási helye. Tervezte Urbányi Vilmos. — Von der Landwirtschaftlichen Ausstellung. Oben : Ausstellungspavillon des Städtischen Nährungsmittelbetriebs. Entwurf A. Richter jun. Unten : Ausstellungspavillon der Landesgesellschaft für Kunstgewerbe. Entwurf von W. Urbányi. — From the Agricultural-Exhibition. Above : The place of exhibition of the Municipal Food-Management. Designed by A. Richter jun. Below : The place of exhibition of the Hungarian Society for Applied Art. Designed by W. Urbányi.

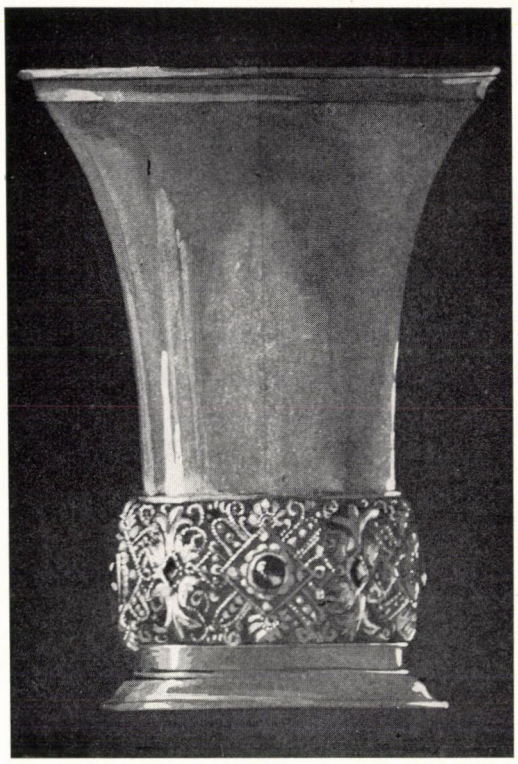

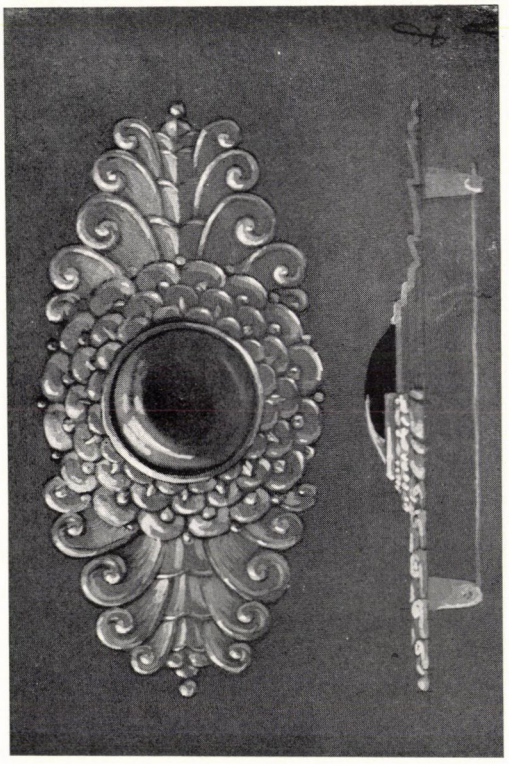
A Mezőgazdasági Kiállításról. Fent : A M. O. Tejszövetkezeti Központ kiállítási helye. Lent : A M. O. Tejszövetkezeti Központ és a „Butryl" Magyar Vajexport kiállítási helye. Urbányi Vilmos tervei. — Von der Landwirtschaftlichen Ausstellung. Oben : Ausstellungspavillon der Ungarischen Landesgenossenschaft für Milchprodukte. Unten : Ausstellungspavillon der Ungarischen Landesgenossenschaft für Milchprodukte und des Ungarischen Butterexportes : „Butryl". Entwürfe von W. Urbányi. — From the Agricultural-Exhibition. Above: The place of exhibition of the Centre of Hungarian Dairy Association. Left : The place of exhibition of the „Butryl" Hungarian Butter-Export. W. Urbányi's designs.

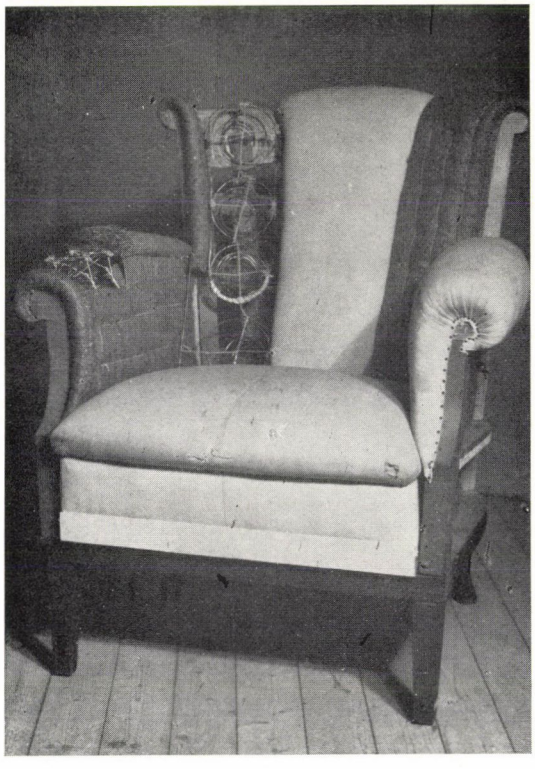

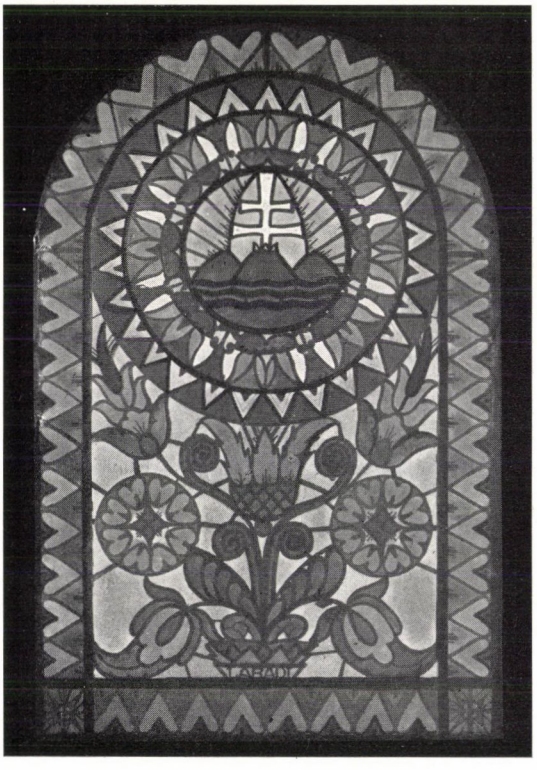

A Mezőgazdasági Kiállításról. A M. K. Külkereskedelmi Hivatal külföldi grafikonjai. Basilides Barna festményei — Von der Landwirtschaftlichen Ausstellung. Ausländische Grafikons des Kön. Ung. Exportinstitutes. Ausgeführt von B. Basilides. — From the Agricultural-Exhibition. Foreign graphicons of the Royal Hungarian Office for Foreign Commerce. Painted by B. Basilides.

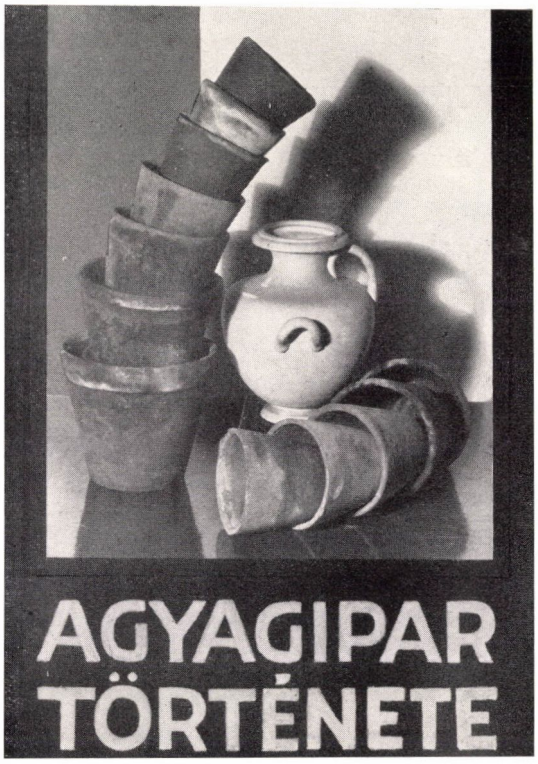

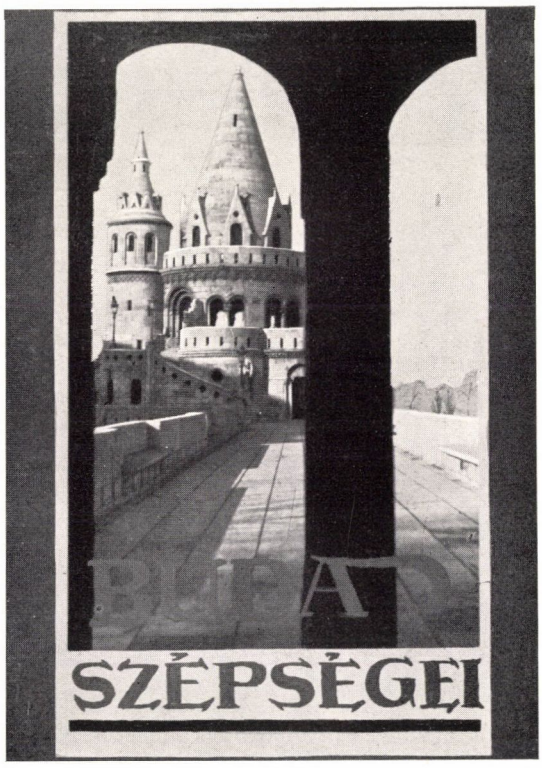

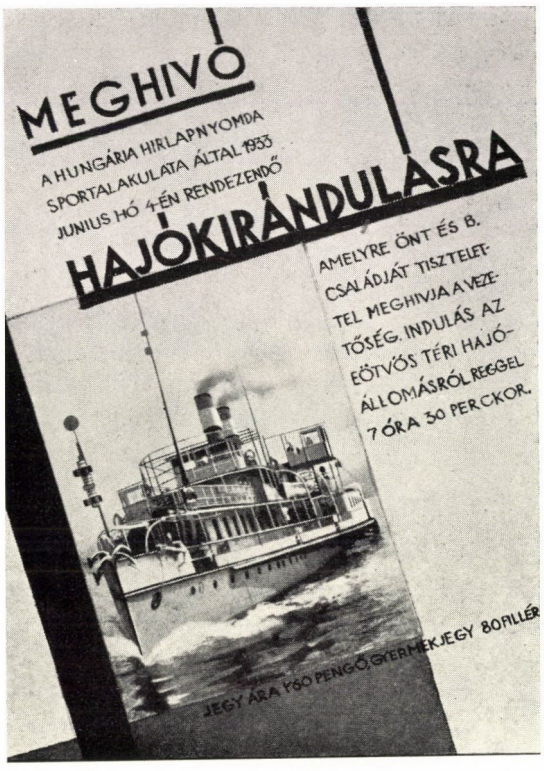

Az iparostanonciskolák 50 éves jubiláris kiállításáról. A Nyár-utcai iparostanonciskola növendékmunkái. Fent balra és jobbra : Az ötvösszak munkái. Lent balra : A kárpitosszak munkája. Lent jobbra : A festőszak munkája. — Von der Jubileumsausstellung der 50 jährigen Lehrlingsschulen. Schülerarbeiten der Lehrlingsschule in der Nyár-Gasse. Oben links uud rechts : Arbeiten der Abteilung für Goldschmiedearbeiten. Unten links : Arbeiten der Tapeziererabteilung. Unten rechts : Arbeiten der Malerabteilung. — From the exhibition of the Apprentice-Schools arranged at their fiftieth anniversary. Works of the pupils of the shool in Nyár-street. Above to the left and to the right : Works of the goldsmith profession. Left below : Works of the painter profession.

Az iparostanonciskolák 50 éves jubiláris kiállításáról. A Nyár-utcai Iparostanonciskola növendékmunkái. Fent balra és jobbra : A fényképészeti szak munkái. Lent balra és jobbra : A nyomdászszak munkái. — Von der Jubileumsausstellung der 50 jährigen Lehrlingsschulen. Schülerarbeiten der Lehrlingsschule in der Nyár-Gasse. Oben links und rechts : Arbeiten der Photoabteilung. Unten links und rechts : Arbeiten der typographischen Abteilung. — From the exhibition of the Apprentice-schools arranged at their fiftieth anniversary. Works of the pupils of the school in Nyár-street. Above to the left and to the right : Works of the photographic profession. Below to the left and to the right : Works of the printing profession.

Fent : Úriszoba részlete. Lent : Kombinált szoba részlete. Nagy Károly tervei. Készítette Nagy Antal bútorgyára. — Oben : Teilansicht eines Herrenzimmers. Unten : Teilansicht eines kombinierten Zimmers. Entwürfe von K. Nagy. Ausführung Möbelfabrik A. Nagy. — Above : Part of a study. Below : Part of a combined room. Designs by Ch. Nagy. Made by A. Nagy's furniture manufactury.

3.

A katholikusokkal ellentétben református egyházainkat sohasem kötötték meg előírások, kánonok, vagy merev normák a szentedények formáit illetőleg. Mindenkor minden megkötöttség nélkül választhatták szentedényeiknek azokat a klenodiumokat, melyekhez az egykor katholikus templomok birtokbavételével jutottak, avagy melyeket az egyes kegyes hívők ilyenekül felajánlottak. E meg nem kötöttség eredményezte azt az örvendetes tényt, hogy református egyházaink a renaissance és a barokk világi ötvösművészet remekművű ivóedényeit, serlegeit és kupáit is megőrizték a számunkra. A t i s z a r o f f i református egyház talpas és fedeles serlege gazdag maratott német arabeszkes renaissance díszítéssel ékített. A XVI. század első feléből származik s világosan olvasható le róla, hogy ötvösségünk, mely a XV. század második felében még közvetlenül Itáliából kapta a renaissance új életet adó táplálékait, ebben a korban az ország szerencsétlen politikai és hadi viszonyai következtében már elvesztette az itáliai közvetlen összeköttetést s az új stílus művészi hatásait már csak kerülő úton, másod- és harmadkézből nyerte. Az ország ekkor intenzívebb német kapcsolatokra kényszerült s ez a szellemi, gazdasági és politikai reláció azután a hazai művészeti alkotásokra is reányomta bélyegét. Míg rövid idővel ezelőtt Caradossok és egyéb nagy mesterek tanultak Budán s az olasz művészet ragyogó mesterei fordultak meg hazánkban, Mohács után azonban már a német kismesterek alkotásai nyernek tért hazánkban. Egymás után jutnak el ötvöseink műhelyeibe Beham, Vischer, Flötner, Virgil Solis és egyéb német mesterek metszetei s ezeknek sokszor nem is eredeti, hanem az olasz és francia példák után készített mintái után indulnak el ötvöseink. Ebben a szellemi és művészi körben fogant az e s z t á r i református egyház talpas serlege is. A XVI. század közepe táján készült öntöttműves és magyar mester kezéből kikerült mű formájára nézve kókuszdió-serleget utánoz. Az egyház birtokába csak két évszázad mulva, 1751-ben jutott.

XVI. századi hólyagos renaissance boros serlegeink ragyogó példája a t a s s i református egyház úrasztali pohárként használt edénye. Felépítése és megmunkálása a régi magyar ötvösség fénykorának tipikus termékévé teszi őt. Kevés eszközzel s szerény díszítéssel éri el nagy művészi hatását, éppen úgy, mint a t i s z a d e r z s i református egyház talpas serlege. Ez jóformán teljes egészében tisztán formahatásra felépített mű. Csupán pereménél ékes vésett leveles lambrequines dísszel, testén elől leveles koszorúben a Báthori-címerrel és B. G. monogrammal, valamint az 1594-es évszámmal. Ez utóbbi pontosan jelzi készítési idejét is. Báthori Gábor ezen poharához csak utóbb, 1703-ban jutottak a tiszaderzsiek.

Az ó p á l y i református egyház talpas pohara XVII. századi magyar, valószínűleg erdélyi mű. Trébelt előállításban csigásleveles és gyümölcsköteges ékítmények között három alak díszlik rajta: egy kardos, kürtös, kalapos férfialak, egy magyar nemes és egy úrasszony, korabeli öltözetben. A régi magyar világi poharak jellemző gyakori formája az ópályi pohár. Művészi becsét gazdag megmunkálása s a rajta ábrázolt magyar alakok kultúrtörténetileg is nagyban emelik. Száz évi profán használat után, csak 1740-ben került református egyházi szolgálatba, midőn is Szodorai Krisztina asszony a szodorai egyháznak ajándékozta. Onnan került később az ópályi református egyház birtokába.

A régi magyar boroskupák páratlan remekeire is reábukkanunk az egyes református egyházaink kincstárában. Elsőnek kell felemlítenünk a d e b r e c e n i egyház hatalmas, 42½ centiméteres boroskancsóját, melyet Albesi Zólyomi Dávid, az erdélyi fejedelem generális kapitánya ajándékozott 1631-ben. Valószínű, hogy helyi debreceni készítmény, nem pedig Erdélyből importált mű. Erre vall az, hogy e kupához hasonló emléket több példányban ismerünk s ezek mind Debrecen környéki tulajdonban vannak. Ugyancsak e mester, vagy műhelyének termékének kell tartani a h a j d ú b ö s z ö r m é n y i református egyház fedeles kupáját is, mely méreteiben ugyan kisebb, dekorációiban s megoldásában azonban a legteljesebb rokonságot tartja a debreceni kancsóval. A hajdúböszörményi kupa B. M. jeggyel van szignálva, míg a debreceni semmifajta bélyeget sem tüntet fel. Az egykori magyar díszkupák egyik legremekebb emléke a c é g é n y d á n á d i református egyház trébelt csigáslevelekkel, gyümölcskötegekkel s antik éremutánzatokkal díszített edénye. E mű fülén szárnyas herma, billentyűjén a nyilazó Ámorka díszlik. A magyar ötvösművészet e valóban elsőrendű, a Magyar Nemzeti Múzeum Toldalagi kupájára emlékeztető alkotása Augustin György, nagyszebeni ötvös kezeiből került ki 1604-ben. A cégénydánádi egyházhoz csak kétszáz évvel később, 1808-ban, mint Nagyszalontai Toldi Miklós és Kende Erzsébet ajándéka került.

A m i s k o l c i református egyház kincstára őrzi a legnagyobb és egyben legremekebb magyar dísztálat. Ennek a klasszikus emléknek Kecskeméti Ötvös Péter a mestere, vagyis a magyar művészet egyik leglegendásabb alakja. Kassai tartózkodása alatt, 1670 körül készítette ezt az alkotását. A tál peremén négy női hermásalak

van ábrázolva. Ezek arcait az emberi ábrázat előállításában fogyatékos ötvös kagylókkal takarta el. Ezeken kívül még más kagylós és gyümölcsös díszek ékítik s gazdag, későbbi vésett felirat.

4.

Noha öncélú református egyházművészet soha sem volt s a református egyházaink mindenkor megelégedetten és szívesen vették az egyes hívők legváltozatosabb formájú s a legkülönbözőbb technikákkal előállított ajándékait, — mégis érdekesen figyelhető meg, hogy a XVII. század közepétől kezdve egyre-másra olyan jelenségek kezdenek mindjobban előbukkanni, melyek céltudatosabb református művészeti öncélú megoldásokat kezdenek kiformálni. Így alakul ki és válik szokássá a dunántúli református egyházaknál az, hogy kelyheiket a győri és komáromi ötvösöktől szerzik be. Az ezekben kialakult műhelygyakorlat és formai megoldások elsematizálódása folytán református egyházainknak e korban szerzett szentedényei között is bizonyos azonosság, vagy formai szoros rokonság van, mely azután a református egyházak liturgikus felszereléseinek egy különálló egységes és zárt sorozatát képezi. Azt látjuk, az e csoportba tartozó r á c k e v e i református egyház XVII. század közepéről származó kelyhén is, hogy e szentedények az ellenreformáció stílusát s a szorosabban vett katholikus kehely típusát követik.

A tiszántúli ötvösök azonban nem követik vakon az általános típusokat, hanem sok esetben függetlenítik magukat és így önálló műformákat is hoznak létre. Egyik ilyen nagyjelentőségű tettük a tiszántúli refotmátus kehelytípus kialakítása is, melynek révén a magyar művészettörténelemben őket egy különálló fejezet illeti meg. Ők a XVII. században közkedvelt s főleg a nürnbergi és augsburgi műhelyekben nagy számmal gyártott harangvirágserlegekből indulnak ki s a XVIII. században díszítési és formai változtatások után előállítják s általánossá teszik azt a kehelyformát, mely joggal nevezhető magyar nemzeti református kehelytípusnak. A d e b r e c e n i református egyház ilyen megoldású kelyhét Csonka István 1745-ben állította elő egy régebbi edényből. Ettől kezdve az ilyen típusú kelyhek főelőállítási helye Debrecen marad, ahol Büttösi Sámuel, Büttösi István és Békési István műhelyeiben számtalan példányban készítik. A m e z ő s a s i református egyház hasonló megoldású kelyhét Marjalaki János debreceni mester 1776-ban készítette. Jellemző példája annak, miként s mily változatossággal tudták e formailag rokon kelyheket variálni.

Az önálló kehelytípus kialakításán kívül református ötvösségünk sajátossága még a kenyérosztó tányérforma megfogalmazása is. Kezdetben ezek a katholikus egyház kehelytányérjait, a patenát utánozzák s csak annyiban térnek el attól, hogy míg a katolikusoknál azok megaranyoztatását is mindenkor szigorúan megkövetelték, a református egyházak sok esetben azokat aranyozás nélkül is használták. Később azonban, ugyancsak a XVII. század közepétől ezek erősen megnagyobbodnak, kiszélesednek, gyakran hullámos peremmel is láttatnak el és gazdag feliratos és vésett leveles díszekkel ékeskednek.

A magyar református ötvösség páratlanul álló, nagyszabású remeke a k e c s k e m é t i református egyház keresztelőkészlete is. A bordás hólyagokkal ellátott tálból hármas, baldachinos oszlopos tagozat emelkedik, melynek tetején a prédikátor plasztikus alakja áll, a keresztelési aktus jelenetében. A keresztelő medence közepén a keresztvizet tartó kanna: felnyíló fedelén belül láncon a Szentlelket szimbolizáló galamb csüng alá. A magyar ötvösség ezen szerfölött érdekes alkotása Nemes Borsai Sárközy János és Puty Mária rendeletére készült 1785-ben.

5.

Református egyházaink ónkészlete is meghaladja az ezer darabot. Alig akad olyan templom, mely egy-két bortartó ónedénnyel ne rendelkezne. Természetes, hogy ezek művészi szépségükben az ötvösművekkel nem vetekedhetnek. Legtöbbjük csak egyszerű, praktikus használatra készült, síma, dísznélküli munka. Értéküket növeli mégis, hogy túlnyomólag magyarországi mesterek kezei alól kerültek ki. Főleg Győrben, Debrecenben, Kassán és Eperjesen készültek. A p á t k a i református egyház három karmos-gömbös lábon nyugvó ónkupája még a XVI. század végéről, vagy a XVII. század elejéről származónak tűnik fel. Tetején nyugvó oroszlánalak plasztikus alakja díszlik, oldalán vésett indás-leveles díszek ékeskednek.

A k á l l ó s e m j é n i református egyház boroskupáján gazdag vésett alakos díszben Ádámot és Évát látjuk a tiltott gyümölccsel. Ez a remekművű edény is még a XVII. századi magyar ónművészet emléke. A s z é k e l y i egyház birtokában maradt fenn az az ónból készült kenyérosztó tányér, mely a maga nemében teljesen egyedülálló, megkapó emléke a régi magyar ónmívességnek. A kerek tányér pereme nyolc belső szegélyre tagolt s öntöttműves gazdag indás-nagyvirágos díszekkel ékített. Teljesen hasonlólag az Országos Magyar Iparművészeti Múzeumban kiállított Bánffy-kincstárnak azon tizenkét aranyozott ezüst tányérjához, melyeket Schwarcz János, ngyszebeni ötvös, Hann Sebestyén tanítványa készített.

E nagyvirágos díszeket ötvösségünkben Hann Sebestyén alkalmazta a legszívesebben s legremekebben úgy, hogy az ilyenfajta műveket „Hann Sebestyén modorában" megjelöléssel kezdi ellátni a szaktudomány. A székelyi református egyház óntányérja mesterének a kezébe is egy ilyen magyar dísztányér jutott el s ennek a lemintázásával és leöntésével készült ez a mű is. Hátán az 1715-ös évszámmal van jelölve és N. B. monogrammos, kannát ábrázoló és győri mesterjeggyel, kétségtelen bizonyítékául annak, hogy ez a régi magyar ezüsttányérok után készült óntányér is még hazai földön létrehozott alkotás.

6.

Református templomaink ezer régi úrasztalterítője és kendője a magyar hímzőművészet ragyogó remekei sorába tartoznak. Csak itt-ott találkozunk közöttük egy-egy népies munkával, a többiek majdnem kivétel nélkül az úgynevezett úri hímzés nagyszerű emlékei. Jelentőségüket főleg az a tény határozza meg, hogy ezek a magyar hímzőművészetnek még nem igen látott, egészen másnak tűnő, különféle formákból való díszítésekkel vannak ellátva. Ilykép ezek a magyar hímzőművészet csoportjain belül az eddigiektől részben elütő, külön stílust jelentenek. Fő sajátságaik közül legnevezetesebb az a csoport, mely a négyszögekbe beosztott terítők sorozatából alakul. Ezeknél a főkarakterisztikum az, hogy a négyzetek mindegyikébe más és más díszítések ékeskednek. Ez a díszítő eljárás idáig még nem tapasztaltatott úgy, hogy ezt a református magyar hímzések sajátos érdekességei egyikének joggal lehet tartani. E csoport alfaját azok a terítők képezik, melyek díszítményei sakktábla szerint vannak beosztva. A nógrádmegyei r a g á l y i református egyház úrasztalterítője a legnagyobb figyelemre méltó, mert a rajta levő évszám alapján ezzel a terítővel kezdődik a régi magyar úrhímzések gazdag és változatos sora. A stílusanalógiák révén idáig csak sejteni lehetett, hogy a XVI. század közepe az az időpont, midőn a keleti, főleg a török művészet által erősen befolyásolt hímzőiparunk az ilynemű emlékeket kezdi előállítani. A ragályi terítő kétségtelen bizonyosságot tesz arról, hogy a stílusösszehasonlításokra támaszkodó feltevések tényleg helyesek és megfelelőek voltak.

A ragályi terítőt Száz Anna 1548-ban készítette és ajándékozta az ottani úrasztalra. Sarkában színes szálakkal hímzett kacsos virágszálakkal ékített. A c s é p i református egyház XVII. századi terítője sajnálatos módon csonkán maradt reánk. Azonban így is megállapítható, hogy egykoron állógránátalmatöves és rozettás virágok sorakoztak fel rajta egymás mellett. Szép színmegoldásában, biztos rajzában s remek előállításában a legszebb magyar úrihímzések között van a helye a magyar művészettörténelem rangsorolásában.

A magyar úrihímzések gazdag sora mellett református egyházaink még a török hímzőművészet megkapó egyes emlékeit is őrzik. A g y ő r i egyház kiskendője négy szélén török hímzett felírás fut végig. A XVI. század végén, avagy a XVII. század elején készült s úgy a díszítő formai stílusa, mint a színezése is arra vall, hogy nem egy újabban importált munkával, hanem még a török megszállás alatt készült s ittmaradt hímzéssel állunk szemben.

MIHALIK SÁNDOR

Csomagolás. Fábry Pál terve.

SVÁJC IDEGENFORGALMI PROPAGANDAESZKÖZEI

KARL ROSNER: FREMDENVERKEHRSPROPAGANDA DER SCHWEIZ. Wie alt ist die Plakatkunst? Der „Vater" des Europäischen Plakates ist Chéret, der in Paris in den siebziger Jahren des vorigen Jahrhunderts den neuen Plakatstil schuf. Wie alt ist die schweizer Plakatkunst? Wenn wir das Plakat im heutigen Sinne betrachten, entstand sie zwanzig Jahre nach Chéret. Seine Meister sind Cardinaux, Schaupp, Baumberger, etc. Seit wann dient das Plakat den Fremdenverkehr der Schweiz? Die überraschende Antwort lautet: seit 1776. Die zehn Kunstblätter des Verlegers Gaspar Wolf aus Muri, welche die schönsten Landschaften der Schweiz propagierten, können als die ersten schweizer Plakate im Dienste des Fremdenverkehrs betrachtet werden. Die Wurzel des schweizer Verkehrsplakates ist die Malerei und das Glück und der Erfolg des schweizer Reiseplakates ist der schweizer Malerstil, der im Plakate Höchstwerbewirkung offenbart. Auch sind die schweizer Drucker: Wolfensberger, Fretz, Orell-Füssli Künstler des Plakats. Nur durch ihre Druckkunst leuchten die Meisterwerke Giacomettis, Bickels, Kuhns, Cyliax', Herdeg, Carigiet und Photomontagen von Matter. Die Werbekraft des schweizer Fremdenverkehrsplakates liegt im zielbewussten Wunscherwecken, in der Nostalgie, die ein jeder bei ihrer Betrachtung empfindet. Das Schweizerplakat bringt nicht nur das Bild, sondern auch die Luft der Schweiz mit sich. Die systematische Fremdenverkehrswerbung der Schweiz durch die „Schweizerische Verkehrszentrale" auch durch die Alpenflora-Hotelplakatserie, und die mustergültige Propaganda der „Schweizerischen Bundesbahnen" (S.B.B.) offenbaren, dass in einem Lande, wo die „amtliche" Werbung auf dieser Höhe steht, der Weg der Plakatkunst nur steigend, seine Erfolge nur befriedigend sein können.

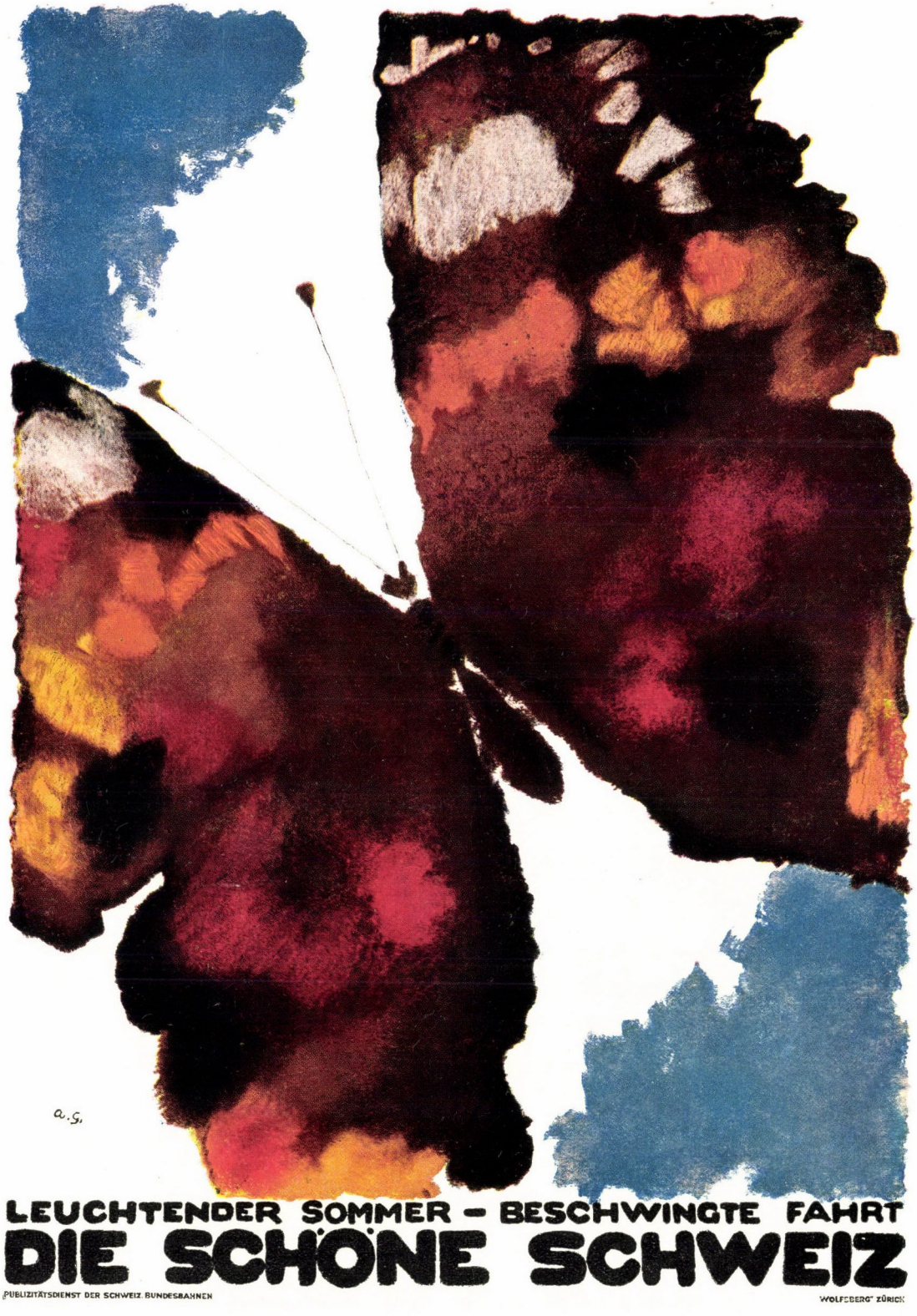
CHARLES ROSNER: TRAVELLING PROPAGANDA IN SWITZERLAND. How old is the art of poster making? The father of European poster art is Chéret, who in the seventies of the last century created the new style of this art in Paris, How old is the Swiss poster art? If we consider it in the modern sense, it came into existence twenty years after Chéret. Its masters are Cardinaux, Schaupp, Baumberger, etc. Since when does the poster serve the travelling propaganda of Switzerland? The surprising answer is as follows: since 1776. Gaspar Wolf's ten artistic leaves, which were propagating the most beautiful landscapes of Switzerland, may be regarded as the first Swiss posters in the service of travelling propaganda. Painting is the root of the Swiss travelling poster and its luck and success is the Swiss style of painting, which reveals the power of acquiring travellers. The Swiss printers: Wolfensberger, Fretz, Orell-Füssli are equally artists of postermaking. It is only by their printing that the masterworks of Giacometti, Bickel, Kuhn, Cyliax, Herdeg, Carigiet and Photomontages von Matter come to effect. The power of acquiring of the Swiss travelling posters is contained in the consciously pursued aim to raise a longing for the country; what everybody experiences when looking at them. The Swiss poster does not offer merely the sight of the country; the air of Switzerland is in it too. The systematic way of acquiring visitors by the „Schweizerische Verkehrszentrale" and by the „Hotel-poster-series-Alpenflora" as well as by the perfect propaganda of the „Schweizerische Bundesbahnen" (S.B.B.) manifest that in a country, where „official" acquiring of travellers is standing on such a high level, there the art of poster-making cannot but rise, and its success must be satisfactory.

Milyen régi a plakátművészet? Az európai plakátművészet apjául Chèret tekintik, ki Toulouse-Lautrec és Steinlennel körülbelül egyidőben, a mult évszázad nyolcvanas éveiben alkotta az első mai értelemben vett plakátokat Párizsban.

Milyen régi a svájci plakátművészet? A mai értelemben vett plakátokat véve alapul, körülbelül húsz évvel a párisi plakátok után alakult ki az önálló, nemzeti svájci plakátművészet, mely nagymestereiül Cardinaux-t, Schauppot, Ferestier-t, Baumbergert, Mangoldot, Stiefelt és Moost tekinti.

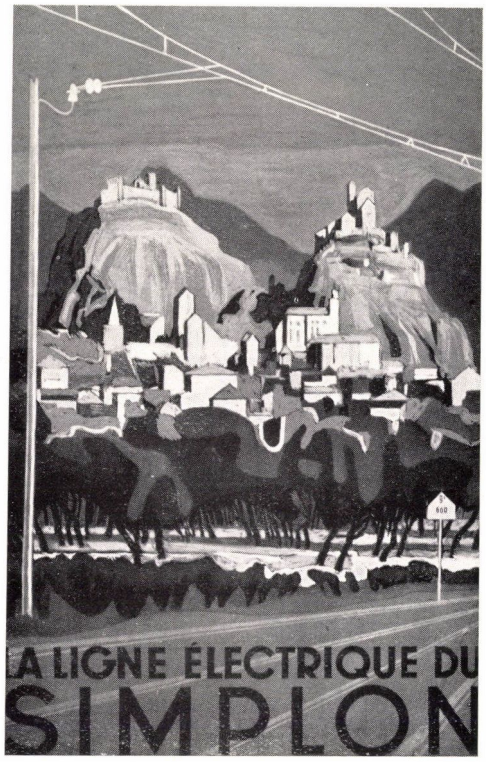
Milyen régen áll a plakát a svájci idegenforgalom szolgálatában? A válasz bizonyára meglepő. A XVIII. század második felében vált Rousseau írásai nyomán nagy divattá az Alpesek megismerése és felkeresése a nagy angol idegenforgalom nyomán támadt Wagner Ábrahám berni kiadónak az az ötlete, hogy megfestesse a murii Wolf Gáspárral 170 képben az Alpok tájait, a vízeséseket és gleccsereket. E képekhez a berni Wyttenbach Jakab Sámuellel iratott szövegeket és e képekből tíz műlapot sokszorosítva forgalomba hozott 1776-ban „Csodálatos prospektusok a svájci hegyekből" címen.

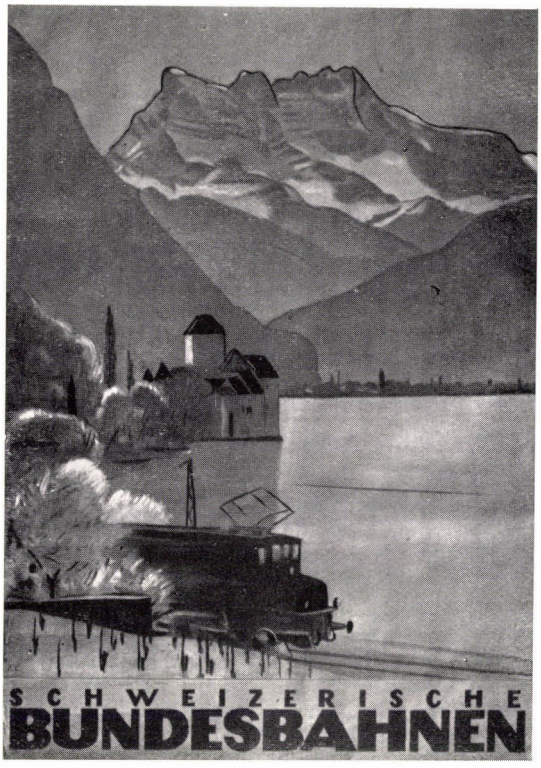
Ilymódon már legrégibb kezdeteiben a svájc festészetben gyökerezik a svájci utazási reklám

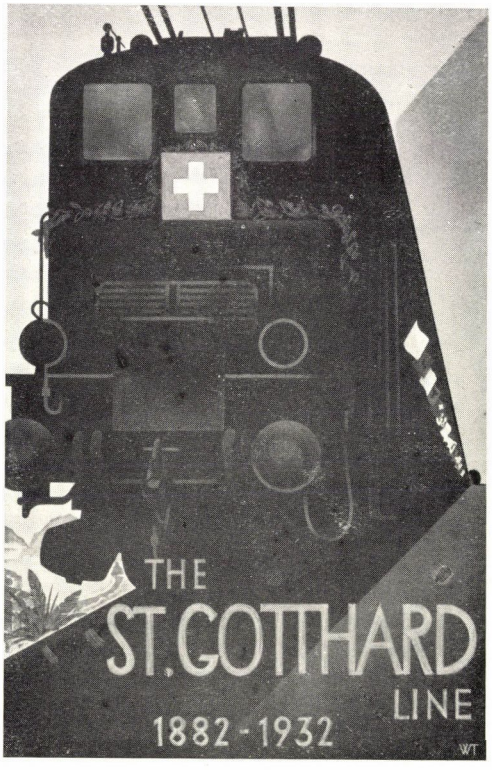

A Svájci Szövetségi Vasutak (S. B. B.) plakátja. A. Giacometti terve.

Melléklet Rosner Károly „Svájc idegenforgalmi propagandaeszközei“ című cikkéhez.

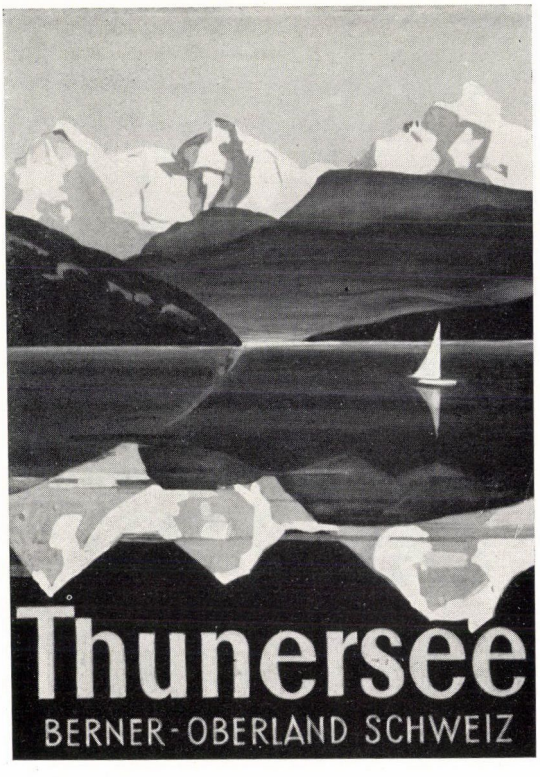

A Svájci Szövetségi Vasutak plakátjaiból. Fent balra : Otto Baumberger, fent jobbra: E. Cardinaux, lent balra : Trapp terve. Lent jobbra : Hegyisikló-plakát, Martin Peikert terve. — Aus den Plakaten der Schweizerischen Bundesbahnen (S. B. B.). — Posters of the Swiss State Railways.

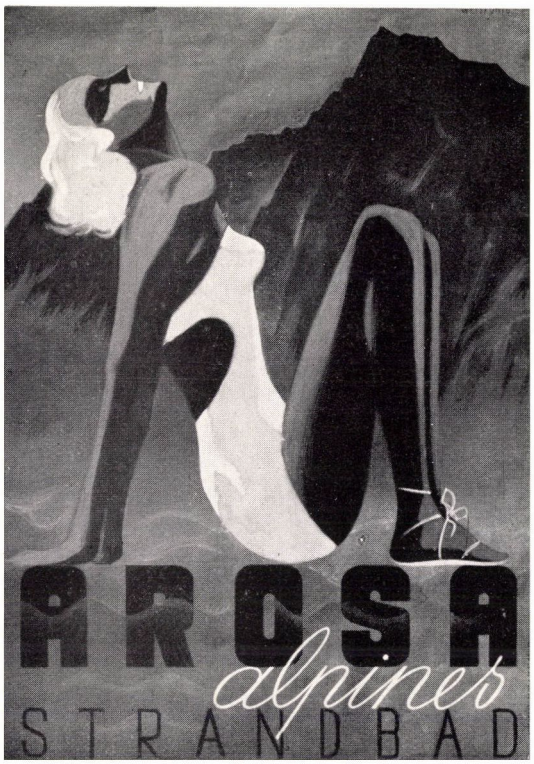

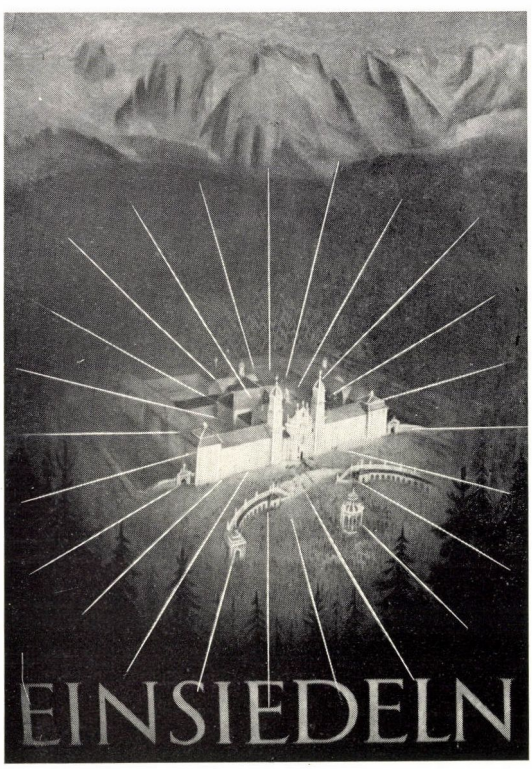

Svájci idegenforgalmi plakátok. Fent balra : Karl Bickel, fent jobbra : Otto Baumberger, lent balra : Otto Baumberger terve. Lent jobbra : Tervezője ismeretlen. — Plakate des schweizer Fremdenverkehre. — Swiss travel posters.

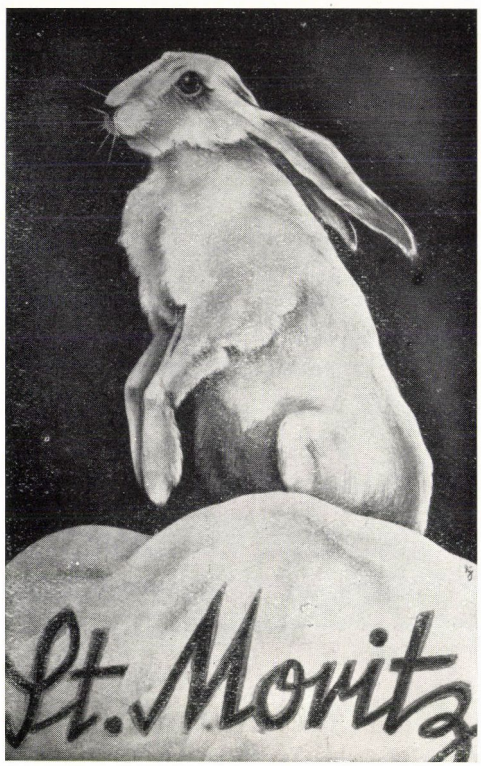

Svájci idegenforgalmi plakátok. Fent balra : Werner Weiskönig, fent jobbra : Hans Handschin, lent balra : Otto Baumberger. lent jobbra : A. W. Diggelmann terve. — Plakate des schweizer Fremdenverkehre. — Swiss travel posters.

A Svájci Idegenforgalmi Központ plakátjaiból. Fent: Herbert Matter, lent A. W. Diggelmann tervei. — Aus den Plakaten der Schweizerischen Verkehrszentrale. — Posters of the Swiss Travel Office.

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM KÖNYVTÁR Folyóiratok

de különösen az idegenforgalmi plakátművészet, mely a mai napig is erősen tartja kapcsolatait a festészettel, ami a svájci plakátokat minden más európai nemzet plakátjaitól élesen megkülönbözteti.

A festőiesség azonban csak úgy lehetett a svájci plakát utolérhetetlen erénye, hogy támogatót talált egy példátlanul lelkes nyomdászban, J. E. Wolfensbergerben, kinek „Zum Wolfsberg" nevű litográfiai műintézetében a művészek sajátkezű litográfiáiról készültek művészi felügyelet mellett mindazok a plakátok, melyekhez foghatóan tökéletes nyomásművészeti termékeket sehol másutt nem lelhetünk.

A plakátok tökéletes reprodukálási lehetősége a svájci festészet vezető egyéniségeit is csábította és így a svájci plakátművészet azzal is büszkélkedhet, hogy egy Hodler, Giacometti vagy Amiet tökéletes festményeit reprodukálhatta plakátokban.

A svájci plakátművészetben is beállott az a válság, mely az 1922-es esztendőben Franciaországból kiindulva, egész Európa plakátművészetét megbolygatta. A festői plakát mellett teret kért és hódított az új plakátművészet, mely szakítva a plakát festői tradícióival, a reklámművészet reklámszempontjainak hangoztatásával megalkotta az új svájci plakátstílust. Az új plakátstílus kiváló értékei : Willy Herdeg, Charles Kuhn, Karl Bickel, Alois Carigiet, Keller, Käch, Bill, Steiner és Willimann, míg az utazási plakátoknál jelentős szerepet játszó fotómontázs plakátok nagymestere Walter Cyliax és Herbert Matter.

A svájci plakátművészet külön hálával tartozik a „Wolfsberg" officina mellett Svájc két reprezentatív nyomdavállalatának, a zürichi Orell-Füssli és Fretz cégeknek, melyek utolérhetetlen tökéllyel sokszorosítják műveiket.

Miben áll a svájci idegenforgalmi plakát varázsa? Minden idegenforgalmi plakát a vágykeltés eszközével dolgozik. A vágykeltés legbiztosabb eszköze a kép, mely a maga naturális eszközeivel általánosságban már nem eléggé alkalmas annak a vágykeltésnek kifejezésére, melyet teljesíteni hivatva lenne. A svájci idegenforgalmi plakátok ma is többé-kevésbbé képekkel dolgoznak. Hogy e képek mégis töretlen erővel megfelelnek az idegenforgalmi reklám követelményeinek, annak tulajdonítható, hogy a svájci festőművészet nagy foltokkal és darabosan dolgozó festésmodora, különlegesen élénk színei, színeinek összeállítása mintegy hivatottak arra, hogy plakátként sokszorosíttassanak. Hozzájárul ehhez egy sajátos szokszorosítótechnika, mely a maga darabosságában hagyja meg e színeket és foltokat, miáltal minden egyes plakát egy-egy eredeti festmény varázsával hat és így Svájc „levegőjét" is adja.

De e svájci levegőt a legmaibb idegenforgalmi eszközének — a fotográfiának — igénybevételével is teljes egészében adja Svájc. — A Schweizerische Verkehrszentrale 1934/35. év itéli plakátja, Engelberg téli rekvizitumokat merész és sikeres csoportosításban nyujtó fotoplakátjain túl itt vannak a vágykeltés legkomprimáltabb eszközei : a prospektusok. A kép, plakátkép lehet festői túlzás, a fotólencse objektív. És ez a mindenkor objektív lencse a legszebb tájakat mégis csak a Svájcból hozza felénk. A fotók csoportosítása, mesteri összeillesztése, oldalról-oldalra fokozza vágyunkat, nosztalgiánkat e napos-havas tájak felé, a természet és kultúra találkozóhelyén. Ez több, mint vágykeltés! Ez a felkeltett vágy olyanmértékű felfokozása, mely a passzív szemlélőből aktív utazót, látogatót formál.

Ebbe az általános propagandasorozatba kapcsolódik a speciálisan hirdetett hotelek plakátpropagandája is, mely bizonyos irányítottság folytán az individuális propagandán túl általános, mondhatnám kollektív propagandát fejt ki Svájc érdekében.

A svájci idegenforgalom irányító szerve a Schweizerische Verkehrszentrale például terveztetett Bickellel, a kiváló plakátművésszel, egy alpesi virágplakát sorozatát, mely minden érdekesebb, svájci hegyekben fellelhető virágfajtát ábrázolt. Most már a mürreni Grand Hotel plakátjaként megjelent az encián, a zürichi Dolder Grand Hotel reklámjaként egy sárga alpesi virág, a st.-moritzi Grand Hotel plakátjaként a ciklámen és e hotelplakátsorozat a hotelek propagálása mellett Svájc alpesi flórájának, annak szépségének reklámjává is lett.

A svájci szövetségi vasutak (SBB) is előljár a svájci idegenforgalmi plakátművészet irányításában. Giacometti pillangóplakátja (e számunk színes melléklete), például szolgálhat bármely ország hivatalos idegenforgalmi propagandájának ! E négy évvel ezelőtt készült plakát a szimbolikus plakátok és az indirekt reklám élén halad. Egy országban, hol a hivatalos propaganda a reklám és művészet ilyen nemes és kifinomult eszközeivel dolgozik, a plakátművészet útja csak felfelé ívelő, eredménye csak sikeres lehet.

ROSNER KÁROLY

•KRÓNIKA•

A TÁRSADALMI EGYESÜLETEK SZÖVETSÉGÉNEK KITÜNTETÉSEI A MAGYAR IPARMŰVÉSZEKNEK. A TESz a Nemzeti Munkahét alkalmából kitüntetni kívánta azokat az iparművészeket, akik az utolsó évek folyamán működésükkel hazánk iparművészetének szintjét mind magasabbra emelték s műveikkel bizonyságot tettek a magyar iparművészet világviszonylatban is kiemelkedő mivoltáról.

A TESz kulturális osztályának iparművészeti szakosztálya által kiküldött bírálóbizottság, amelynek elnöke dr. Ugron Gábor volt, a Társadalmi Egyesületek Szövetsége és az Országos Magyar Iparművészeti Társulat reprezentánsaiból alakult. A bírálóbizottság iparművészeinek legjelesebbjeinek adta ezeket a kitüntetéseket, akik műveikkel szakmájukban kiváló érdemeket szereztek. A TESz Érdemkeresztet kapták: Helbing Ferenc, az O. M. Kir. Iparművészeti Iskola igazgatója, Nagy Sándor, az O. M. Kir. Képzőművészeti Főiskola tanára, Szablya Frischauf Ferenc, az O. M. Kir. Iparművészeti Iskola tanára, a „Magyar Iparművészet" szerkesztője. Aranyérmet kaptak: Györgyi Dénes és Lux Elek, az O. M. Kir. Iparművészeti Iskola tanárai. Ezüstérmet kaptak: Gorka Géza, ifj. Richter Aladár, Urbányi Vilmos és Végh Gusztáv iparművészek. Bronzérmet kaptak: Buday György, Mindszenti Ferdell Lajosné Deli Anna, Fáy Dezső, özv. dr. Györffy Zoltánné, Iván István, Okrutzky Erzsébet, Pongrácz Margit és Sinkó András iparművészek.

A Társadalmi Egyesületek Szövetsége a társulat állandó mintakiállításának anyagából 500 pengő értékben eszközölt vásárlásokat, ezzel is dokumentálni kívánva a magyar iparművészetnek nemcsak erkölcsi, de anyagi téren való támogatásának fontosságát. A vásárlást Bogdán Mária, Endrő Margit, özv. dr. Györffy Zoltánné, Gorka Géza, Iván István, Jancsó Mária, Kálmán Gyula, Márton Ilona, Neográdyné Kandó Magda, ifj. Richter Aladárné, Sárközi Háziipari Szövetkezet, Sinkó András, Szabolcsvármegyei Benczur Kör és Tolnay Flóra tárgyaiból eszközölte a bírálóbizottság.

WÄLDER GYULA ELŐADÁSA. A kiváló magyar építőművésznek, műegyetemi tanárnak és propagandabizottságunk elnökének tollából érdekes cikket hozunk e lapszámunkban. A cikk részben kivonata annak a nagyhatású, pompás előadásnak, amelyet Wälder Gyula — aki Szombathely szülötte — a szombathelyi ünnepi hét keretében rendezett dunántúli mérnök nagygyűlés keretében tartott. A nagygyűlésen résztvett dr. Fabinyi Tihamér kereskedelemügyi miniszter, Dorner Aurél miniszteri tanácsos, valamint a minisztérium legkiválóbb mérnök-főtisztviselői. A miniszter nagyhatású beszédben adózott elismeréssel a magyar, illetőleg a szombathelyi építőművészeknek és mérnököknek kiváló teljesítményeikért. Utána Wälder Gyula — aki a nagygyűlés díszelnöke volt — tartotta meg előadását, amelyet a nagyszámú hallgatóság hatalmas tapssal és meleg ünneplléssel fogadott. A nagygyűlés érdekes kiegészítése volt az a szépen és áttekinthetően rendezett kiállítás, amely többek között Wälder Gyula monumentális élet-oeuvre-jét mutatta be legkiválóbb műveiből készített fényképekkel.

EGYHÁZMŰVÉSZET NÉMETORSZÁGBAN. Mostanában egyidejűleg két egyházművészeti kiállítás számolt be Münchenben a templomépítés és berendezés mai állásáról. A német művészeti folyóiratok kritikája megállapítja, hogy a kép, melyet ezek nyujtottak, eléggé kedvező. A történeti stílusokkal való szakítás — úgy látszik — végleges. Egy új alkotóformára törekszenek mindenfelé, bár kétségtelen, hogy e törekvésből még hiányzik az egység. Azonban a fenséges célt nagyszabású, monumentális formák szolgálják. Az építészek jól bele tudnak illeszkedni a táj, a falu, a telep építőhangulatába s számot vetnek a vidék jellegzetes anyagával is. A monumentális festés lépést tart ezekkel a törekvésekkel és a korai románkori stílusból kinőve korszerűvé válik. A hatása ennek a nagyvonalú festészetnek mindig megnyugtató. A római egyházművészeti kiállítás német részének látogatói ugyanilyen benyomásokat szereztek s megállapították a német művészek úttörő szerepét a templomépítésben.

AZ ANGOL MINISZTERELNÖK OTTHONA Sir John Lavery festette meg olajképen és a Royal Academy kiállításán volt látható. Lossiemouth az a csöndes hely, melynek egyszerű kis falusi házában van otthon nyaratszaka az angol „prime minister". Ebből a házból egy szobát s annak is csak a felét mutatta meg a kép. A szobában tökéletes polgári egyszerűség, mérhetetlen tisztaság és csupa kék szín. Ezek a legfőbb ékességei. Ilyen szobákban érzi jól magát ma is az angol polgár, akár miniszter, akár munkás, akár a kettő egy személyben, mint MacDonald. Ez az a „sweet home", melynek csendjében pihenést talál a világtörténelem kirobbanásai közben. Ilyenek ezek a nemes egyszerűségű drawing roomok már a Tudorok kora óta. Egyszerű tölgyfaasztal négy esztergályozott lábbal és kerek lappal. Szögletes ebédlőszekrény, rajta ódon, vörösréz-szamovárokkal, tetején szép fajánsztálakkal. Az ablakfülkébe mélyítve egy kretonnal behúzott diván s rajta sok virágos divánpárna. És persze, Chippendale-stílusú támlásszék is, rácsos háttal, sárkánylábakkal. Milyen szerenese az angol történelem folyamán, hogy minden fontos közéleti ember számára van egy ilyen színes és csöndes zug, amelynek zsoltári tisztasága közepette rátalál a nagyapjára, a kandalló tüzére, a saját szívére — az otthonok ősi szellemére. N.

MRS. ROOSEVELT MŰHELYE. Val-Kill a neve annak az egyszerű kis ipartelepnek, mely annak köszönheti világhírét, hogy ott az Egyesült Államok elnökének a felesége rendezett be asztalosműhelyt. A cél elsősorban altruisztikus. Itt akar

egy sereg munkanélküli faiparost Mrs Roosevelt kenyérhez juttatni. De van egy távolabbi cél is: a munkásoknak a kézműipar megértését akarja lehetővé tenni s a régi mesteremberek műhelyi szellemét akarja beléjük nevelni. Szép cél. A műhely kimondottan stílusos bútorokat készít kézimunkaerővel. Nagy, öblös karosszékeket, az első gyarmatosoknak úgynevezett koloniális stílusában. Szép szekrényeket, melyek Washington korában voltak ékességei a kisvárosi házaknak. Rózsafából varróasztalokat, egyszóval biedermeiert, amely most a Fifth Avenue gazdag negyedében is lakhatási engedélyt kapott. Divat lesz belőle, ha az elnök felesége így akarja. Mert ez a legtávolabbi, ki nem mondott célja ennek a mozgalomnak. Megnyugtató, derűs, polgárias otthonokat teremteni a megcsömörlött gazdagság szalónjai helyett. Ez is nemes gondolat, csak az a kérdés, nincs-e ebben az elkésett biedermeier-hullámban valami súlyos anakronizmus. A felhőkarcolók belsejében, a dreadnoughtok és óriáshajók árnyában spinétmuzsika és kakukos óra... De azért Mrs Roosevelt alapítása mégis érdekes tünete korunknak.

REITZER JENŐ ÉS ELEMÉR LEGÚJABB MŰVÉNEK MŰTERMI BEMUTATÓJA. Korábban már megemlékeztünk arról, hogy a „The Architectural Forum" című amerikai építőművészeti szakfolyóirat önállóan helyet juttatott az ezévi májusi számában a magyar festőművészet- és építőművészetnek, mely reánk, magyarokra nézve igen nagy megtisztelés és propagandisztikus szempontból nagyjelentőségű.

Elsősorban Reitzer Jenő és Elemér festőművészek legújabb kiváló alkotásait reprodukálja teljes terjedelmében, mely mű egy harminckét méter hosszú, nagy, monumentális festmény, amely Tokaj szüretének egyénien megfestett elgondolása. Ízig-vérig magyar, de egyúttal Reitzerék művészete, mely stílusában, színpompás előadásában a külföld előtt a magyar művészetet hűen tolmácsolja.

Reitzer Jenő és Elemér festőművészeknek nem ez az első bemutatkozásuk a külföld előtt. Már a leghíresebb angol művészeti folyóirat, a „The Studio" 1928 májusi számában külön foglalkozott az ő művészetükkel, mely ugyancsak a maga egyéni magyar exotikumával igen érdekesen hatott.

Reitzeréknek ezévi legutóbbi műtermi bemutatója, melyet a sajtó képviselői előtt és a Magyar Mérnök és Építész Egylet mű- és középítési szakosztályainak tagjai részére rendeztek, megjelent a sajtó és a Magyar Mérnök és Építész Egylet mű- és középítési szakosztálya teljes számban. A kép rátapint a magyar léleknek arra a sajátos zugára, mely minden egyébtől különböző, mert a magyar égigkurjantó kedvében, búfelejtő vigasságában is magyar marad.

A magyar nemzet jellemét és művészetét szereti a külföld és nem arra kíváncsi, hogy mi is tudunk nemzetközi művészetet produkálni, mert a külföld előtt a turáni eredetű magyar ősi színpompa és forma az, ami érdekes és lebilincselő. A magyar művészet üdítő virágos sziget a nagyvilági életformák, divatok és hagyományok nemzetközi tengerében.

A négy darabból álló hatalmas képet Reitzerék a külföldi főbb metropolisokban akarják bemutatni, mint a magyar néplélek, viselet és hagyományok pompás és művészi propagandaeszközét.

MODERNIZÁL A DOHÁNYJÖVEDÉK. Bizony, a magyar cigaretták és szivarok csomagolására nagyon ráfér egy kis modernizálás. Eltekintve egy-két dícséretes kivételtől, nem nevezhetők jónak és főképen nem modernnek a magyar dohánycsomagolások. Igen örvendetes tehát, hogy a M. Kir. Dohányjövedék vezetősége ezt belátva, fokozatosan át szándékozik alakítani csomagolásait, a mai ízlésnek megfelelő módon.

Az első lépés e téren az a zártkörű pályázat volt, melyet a legközelebb forgalomba kerülő új cigaretta dobozának tervére írt ki négy kiváló magyar iparművész: K. Bartha Ferenc, Haranghy Jenő, ifj. Richter Aladár és Végh Gusztáv között. Ez a pályázat igen szép eredményeket hozott. A kitűzött díjat ifj. Richter Aladár nyerte meg „Vitéz" című tervével. Ezenkívül megvásárolta a Dohányjövedék K. Bartha Ferenc „Balaton" című tervét.

Rendkívül fontos lépés volt ez a pályázat Dohányjövedék részéről a közízlés érdekében, s most már jogosan remélhetjük, hogy a jelenleg forgalomban levő — és valljuk meg, többnyire ízléstelen — dohánycsomagolásokat hamarosan új, szép, modern csomagolások fogják felváltani. H. L.

RÉGI BOLTOK. London tudvalevőleg az a város, mely a legnagyobb haladás mellett a legjobban tudja konzerválni mult idők értékeit. Mialatt egyremásra épülnek az új házak fémportáljai, a régi boltok százados kirakatait, ameddig csak lehet, kegyeletes módon őrzik tulajdonosaik. Igen érdekes, finoman tagolt, sőt gyakran domborított üvegezésű kirakatok vannak a Haymarket környékén s nem egy szolgálhatna ezek közül mintaképül a mai üzleti portálok versenyében is. Egy londoni festő, John Cole, sorra megörökítette vásznán ezeket a régi, kedves boltokat, melyeket nemrég közölt a Studio. Vajjon nem volna-e célszerű a mi közönségünk okulására is összegyüjteni ily módon a még meglevő régi boltok szép emlékeit?

ÚJ HAJÓKABIN. A milánói őszi vásáron két olasz építész, Masare és Magnani, egy teljesen újszerű hajókabint s berendezést mutatott be. Ez a kabin majdnem teljesen alumínium- és linoleumanyagokból van összeszerkesztve. Az alumíniumnak olyan ötvözete van itt jelen, amely csak 650 fokos hőnél kezd el olvadni. A bútor pedig mind linoleum-lappal van behúzva, mely tudvalevőleg a tűzben elszenesedik, de lángot nem ad. Falai úgy készülnek, hogy szinte percek alatt lehet őket össze- és szétszedni s bármikor más helyen újból felállítani. Az anyagok erősen ellenállnak a tűznek, mely tudvalevőleg nagyobb ellensége a hajóknak, mint a víz. Az általuk előállított kabinok hőszigetelése is felülmúlja az eddigi hasonló hajószobákét s minthogy két réteg közt levegő van, így

a zajtalanság is kellően biztosítva van. A kabinokban alkalmazott fémcsőbútorok is mind könnyű alumíniumból készülnek. Különösen arra ügyeltek, hogy a kabinnak összes alkatrészeit könnyen lehessen tisztítani, mosni és fertőtleníteni. De az esztétikai hatásokkal is számotvetett a két berendező. Ezt főleg az élénk zöldszínű linoleumokkal érték el, melyek a gyöngyházszürke falakkal és a fémfényű részekkel kellemes színharmóniát adnak. Olasz szakkörökben a két építész találmányának nagy jövőt jósolnak. N. P.

SZÁLLODÁK ÚJJÁÉPÍTÉSE. A hirtelen fellendült magyarországi idegenforgalom sürgősen szükségessé tette jó néhány vidéki városunk elavult szállodáinak újjáépítését. Az amúgy is gazdasági nehézségekkel küzdő vidéki szállodásoknak most a kormány nagyobb tatarozási kölcsönök nyujtásával szándékozik — hír szerint — segítségére sietni. Ebből a mozgalomból azonban kell, hogy az építészek mellett a hazai iparművészet is kivegye a maga részét. A szállodai szobák berendezéseinél jórészt még ma is a legrosszabb tömegbútorok nagybani szállítói kapnak megbízást és szállodásainknak alig jut eszébe, hogy az ilyen szobák otthonos jellege, ízléses volta mennyire előnyös — gazdasági szempontból. Pedig az idegenforgalom és az autótúrák rendezői a megmondhatói, mennyivel kellemesebb impressziókkal távoznak külföldi vendégeink például a Mátra és Bükk divatos szállodáiból, mint — mondjuk — a Balatonról.

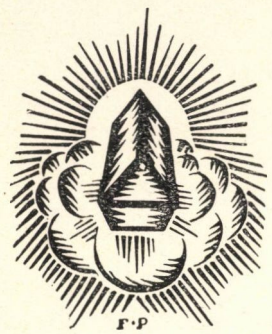
ÖKÖRVÉR-SZÍNBEN. A modern lakóháztelepeken tudvalevőleg igyekszenek szép színes festéssel ellensúlyozni a háztömbök síma egyformaságát. A régi utcaképek színes ragyogását igyekszenek visszavarázsolni, melyet pár évtizeddel ezelőtt a mi parasztfalvainkban is sokfelé lehetett látni. Skandináv államokban egyes falusi házakat még máig is ökörvérrel festenek be, hogy szép piros színük legyen. Most egy új német lakóháztelepen, a Drezda melletti Helleranban utánozták ezt a példát, habár nem is eredeti, hanem „vegyi“ ökörvérrel. Az újfajta festésnek az az előnye, hogy matt, meleg felülethatása van és az olajfestésnek bőrös merevsége eltűnik.

AZ ÁTALAKULÓ LONDON. A háború utáni London megváltozott életszokásai észrevehetően átalakítják a városképet. Még az elegáns villanegyedekben is egyre sűrűbben építenek nyolc-tíz emelet magas bérpalotákat, melyeknek csupasz, meredek falai furcsán hatnak a régies, alacsony coltage-házak sorában. Az a fiatal nemzedék, mely a régi angol zárkózottság helyett szabadabb mozgást szeret, előnyben részesíti a bérlakást, mely azonban így is mintaszerű e nagy házakban. Több lakásnak gyakran közös hallja van, míg maga az appartement többnyire 3—5 szobás és minden kényelemmel rendelkezik: beépített szekrényekkel, hűtőkészülékekkel stb. Az ilyen házakban mindig van garázs is. A legtöbb háznak nemcsak a fűtése központi, hanem a kiszolgálás is centrális, sőt közös vendéglő is rendelkezésükre áll a lakóknak. A fejlődésnek ezt az irányát a telekspekuláció is elősegíti, mely hovatovább ott is a régi családi jellegű házaknak legalább is a belső területeken való átalakulására szorítja az építést.

IPARMŰVÉSZETI ISKOLA ZÁGRÁBBAN. Csak kevesen tudják, hogy milyen eredményes művészi munka folyik az alig pár éve szervezett zágrábi iparművészeti iskolán. Az iskolát az állam tartja s nemcsak iparművészeti, hanem technológiai műhelyei is vannak. Így minden tanuló a hazai fa-, textil- és kerámiai anyagokat, azok előnyeit is megismeri s a belőlük kihozható értékekkel hamar tisztába jön. Az iskola valamennyi osztályán erősen hangsúlyozzák a népművészeti anyag továbbfejlesztését s a növendékeket arra nevelik, hogy elvégezve az iskolát, falvaikba visszatérjenek és ott a háziipari törekvések ősi szépségeinek legyenek szószólói. Külön lakásberendezési s külön színpad-festészeti osztálya is van az iskolának. Érdekes a tanításnak az a gondolata, hogy a tanárok és növendékek kollektív szellemi munkásságára vetnek súlyt, az egyénenként való érvényesülést pedig ellenzik. Így például a tűzkárt szenvedett djakovai székesegyház helyreállításán tanárok és növendékek közösen dolgoztak. Az iskolának három és félszáz növendéke s harminc tanára van. Hiányossága, hogy teljesen nélkülözi a szakkönyvtárat. N.

BOROSTYÁNÉKSZEREK. A keleti tenger partja tudvalevően egyetlen olyan hely Európában, ahol borostyánkövet találnak. Az ott nyert ékkövet azután Königsbergben s más kelet-porosz városokban dogozzák fel ékszerekké. Az utóbbi évtizedekben a borostyán, mint mondani szokás, „kiment a divatból“. A königsbergi állami gyár s az egész ipari érdekeltség most mindent elkövet, hogy ezt a régi, melegtónusú ékkövet újra divatba hozzák. A német ötvösszövetséggel karöltve legutóbb pályázatot írtak ki a borostyán kétféle felhasználására. Egyik pályázat ezüstből való díszdobozokat kívánt 15×21 cm nagyságban, a másik pedig ezüst- vagy aranyláncot, borostyánszemekkel díszítve, 80 cm hosszúságban. Mindkét pályázatra azonban nem terveket, hanem elkészített tárgyakat kellett az iparművészeknek beküldeniök. Igen sok szép munka versenyzett a díjakért s új ösztönzést kaptak az ötvösök és ékszerészek a nyers, csiszolt és köszörült borostyánkő művészi felhasználására nézve.

ALACSONY BÚTOROK. München mellett, Ramersdorfban, ebben az ősi búcsújáró-városkában az elmúlt nyáron kiállítás volt. Csupa kislakásos családi házat mutattak be és pedig berendezve, hogy a „falusi“ lakóháznak és a telepes-házak iparművé-

Szignet: Fábry Pál terve.

PAUL C. MOLNÁR

30 ORIGINAL WOODCUTS

WITH AN ESSAY OF

CHARLES ROSNER

OFFICINA D. LÖBL & SON

szetének propagandát csináljanak. A bemutatott bútorok legfőbb jellegzetessége az volt, hogy — alacsonyak voltak. Ezt az igénytelenség, az olcsóság és a kedélyesség érdekében rendezték így. A csinos kis asztalok, az alacsony ülőbútorok, a sokféle „hokkerlik", egyszerű tálalók szinte hangsúlyozni akarták, hogy a városi bérházak öles bútoraival szemben, a „zöldben" kisméretű bútorok a helyénvalók. A falusias igénytelenséget más eszközökkel is igyekeztek feltüntetni: nádfonatú, háziszövésű, vagy bőrbevonású bútorokkal, helyenként pedig gerendás mennyezettel, amely csak fokozta a szobák érdekességét. Egyébként a ramersdorfi kiállítás nem hozott semmiféle meglepetést, de ügyesen összefoglalta az eddigi eredményeket.

A SZEKRÉNYBÚTOR. Alig van a lakásberendezésnek bútorfajtája, mely olyan jelentős technikai változások fázisain esne át, mint a napjainkbeli szekrénybútor. Ez a körülmény késztette a zürichi iparművészeti múzeumot arra, hogy legutóbbi kiállítása anyagául a szekrénybútort válassza. Mult és jelen jópéldái egyaránt szerepeltek ezen a kiállításon, de nem különválasztva, hanem egybeolvadva. Apró csoportokat alkottak, melyek az anyagot, azután a szerkesztést, az anyag feldolgozását, a használati célt, az alkatrészeket tüntették fel régi s mai példákon egyaránt. Így azután a magángyüjtemények gazdag anyaga és a mai svájci bútoriparosok termékei egymás mellett szerepeltek s a régi elefántcsonttal berakott szekrénytől a mai hűtőszekrényekig minden válfaj képviselve volt. Az ilyen szellemű kiállítás nemcsak érdekes, de nagyon tanulságos is. N.

VÁROSÉPÍTÉSZET. A magyar városok kongresszusa felterjesztésben fordult a kultuszminiszterhez, hogy vonja vissza azt a rendeletét, mellyel a műegyetemen megszüntette a városépítészeti tanszéket. Alig öt éve, hogy e tanszéket létesítették s ebben a nagy nyugati városok, Berlin, Drezda, Stuttgart, Bécs, Zürich stb. példáját követték. E városok legtöbbjében a főiskolai építészhallgatókra nézve a városépítés tárgyköre kötelező tantárgy. S a mai higiéna, telepítéspolitika és szociális közigazgatás mellett valóban el sem képzelhető művelt építész, akinek e tudnivalók hiányozhatnak. Nem csoda, ha Románia, Jugoszlávia s Csehszlovákia is egy-egy egyetemi városban nem is egy, de több ilyen jellegű tanszéket létesített. A magyar városok e mozgalma tehát teljesen méltányos. És anélkül, hogy a személyi kérdésben állást akarnánk foglalni, elvileg csak helyeselhetjük azt a törekvést, mely egy fejlett urbanizmus érdekében fenntartandónak véli ezt a műegyetemi tanszéket.

A HALÁL POMPÁJA. A ravatalok dekoratív művészete körül vagy egy évszázad óta alig történt számbavehető újítás. Most a franciák — úgy látszik — egy új elemmel gazdagítják az art funéraire-t, még pedig a fény játékával. Poincarénak, a háborús miniszterelnöknek a Pantheonban felállított ravatala volt ilyen kísérlet színhelye. A hatalmas fehér és fekete tüllfátylak mögé rejtett ravatalt fényszórókkal úgy világították meg, mintha a ravatal maga önmagából sugározná ki a fényt. Ez a látvány felejthetetlen hatással volt a sokezer látogatóra és bizonyára sokan fogják követni annak művészi rendezőjét, Venir André építészt.

MAKART. Októberben volt ötven éve, hogy Bécs nagy festője elhúnyt s ez alkalommal kegyeletes sorok és beszédek idézték vissza szellemének egykori fényét. De mily halvány volt ez a visszhang az egykor élénken rivalgó ünneplésekhez képest. Talán nem volt még festő a világon, akit nagyobb diadallal hurcoltak volna körül városában, mint Makartot 1879-ben a mámoros bécsiek. És mialatt Delacroix csendes ismeretlenségben dolgozott grandiózus képein, a fiatal Piloty-növendéknek osztályrészeül jutott, hogy diktátora legyen egy korszaknak, melyben a kép, a divat, a lakásberendezés, sőt még a regényirodalom is az ő színeinek „lángolását" igyekezett utánozni. Ennek az akkori Makart-kultusznak legjellegzetesebb hajtása a Makart-csokor volt. Pálmaágakból, művirágokból és pávatollakból összeállított bokréta, melynek zizegő, élettelen, poros tömege szolgáltatta a komor lakások legderűsebb pontját. Makart alig volt negyvennégy éves, mikor előrehaladott agybaja megölte. Dr. N. P.

HELLERAU. A háborúelőtti Németországnak egyik büszkesége volt a Drezda mellett épített kertváros, Hellerau. Most huszonöt éve, hogy a híres drezdai asztalosmester, Müller Károly, angol kertvárosok példájára létesített ott lakóháztelepet és műipari műhelyt, melyből Németország legelső lakásberendező vállalata fejlődött. Az első alapítók és tervezők még most is életben vannak. Az elmult nyáron ünnepelték a kolónia jubileumát azzal, hogy az eredeti 149 lakóházat újabb 25 ház építésével gyarapították. Ezeken az újabb házakon elsősorban a német fát használták fel építőanyagul. Schmidt ugyanis be akarja bizonyítani, hogy a német égbolt alatt a német erdők fája épp olyan élettartamot biztosít a házaknak, mint a téglával való építkezés. Ugyanekkor e házak belső berendezései számára egyszerű, olcsó anyagú szériabútorokat terveztek Bruno Paul, Breuhaus és Hildebrand építészek. Az új telep lakásai „Am Sonnenhang" gyüjtőnevet kapták s nevükhöz méltó jelleg szerint épültek.

HÍREK MINDENFELŐL. Drezdában a város szépítésére és különösen a kiállítási városrész gazdagítására nagyarányú építési terveket dolgoztak ki, többek közt egy nagy ünnepi csarnok létesítésével. Bécsben az iparművészeti iskola menzája válságba jutott és most országos gyüjtést indítottak további fenntartása céljából. Mün-

Szignet: Fábry Pál terve.

chenben a bajor iparművésznők munkáiból kiállítást rendeztek. Az egyik nagy teremben az ízléses kézimunkák színek szerint voltak csoportosítva: voltak asztalok fehér, sárga-zöld, továbbá tarka hímzésekkel. Berlinben „Német nép — német munka“ címen nagyterjedelmű kiállításon mutatták be a háziipar és kisipar legszebb termékeit. Kézzel szőtt terítők, vászonruhák, színes munkák a legdivatosabb fazonok szerint, kalapdivatok régibb és mostani időkből, sok szép kézicsomózású szőnyeg töltötte meg a kiállítás termeit. Stuttgartban a tavasszal nagyszabású építészeti kiállítás fog megnyílni, melyen egy új családi háztelep 35 építész által készített házait is bemutatják.

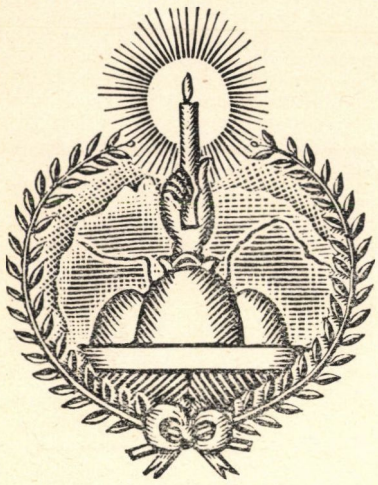
HELYREIGAZÍTÁS. A Budapesti Nemzetközi Vásár alkalmából a 7—8. számunkban közölt illusztrációk között Janáky István nevét a 146. és 147. oldalakon tévesen Zanátzky Istvánnak írtuk. E sajnálatos tévedést ezúton igazítjuk helyre.

• KIÁLLÍTÁSOK •

A TÁRSULAT NYIREGYHÁZAI IPARMŰVÉSZETI ÉS HÁZIIPARI KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÁSA. Az Országos Magyar Iparművészeti Társulatnak az utolsó esztendőben az iparművészet és háziipar nívójának fejlesztése és propagálása érdekében végzett nagy munkájának igen jelentős állomása volt a nyíregyházai kiállítás.

A társulat már régebben kezdette el a vidéki propagandakiállítások rendezését s elmondhatjuk, hogy ezek minden egyes alkalommal igen jól sikerültek. Nemcsak a kiállításra kerülő anyagra fektette a társulat a súlyt, hanem a kiállítási anyag tálalására, az installációra is, amelyre ezúttal külön pályázatot hirdetett.

E kiállítások igen fontos tényezői a nemesebb értelemben vett művészeti kultúrának s igen örvendetes körülmény, hogy a társulat a mai súlyos viszonyok dacára is megrendezi őket, hogy a magyar iparosoknak, iparművészeknek, háziiparosoknak kereseti, illetve kiállítási s így eladási lehetőséget nyujtson.

Szignet: Fábry Pál terve.

Rendkívül nagy érdeklődés előzte meg ezt a kiállítást, amelynek megrendezésére a Szabolcsvármegyei Bessenyei Kör hívta meg a társulatot. Nyiregyháza és Szabolcs vármegye vezető körei igaz lelkesedéssel és határtalan buzgalommal dolgoztak a kiállítás létrehozásán, s a megnyitáson tapasztalt óriási érdeklődés bizonyította szükséges voltát.

A társulat kiállítási bizottsága, Lakatos Artúr tanárral az élén, hatalmas munkát végzett, s a Bessenyei Kör főtitkára, dr. Spányi Géza, az előkészítő munkák vezetésében nagy és fáradságos feladatot oldott meg kitűnően. A kiállítás installációját ifj. Payer József iparművész készítette az e célból kiírt zártkörű tervpályázaton első díjat nyert terve alapján, s a kiállítás rendezésében is övé az oroszlánrész. Kitűnő segítséget nyujtott neki munkájában Belányi Rudolf és Kállay István iparművészek közreműködése is. Nagy meglepetés volt ez az installáció Nyiregyháza közönsége számára csak úgy, mint a Budapestről filléres gyorssal leutazóknak is.

A kiállítás megnyitását megelőző napon dr. Nádai Pál, a kitűnő művészeti író tartott a ma iparművészetéről vetített képekkel kitűnő előadást, a Kossuth Reálgimnázium dísztermében, a Szabolcsvármegyei Bessenyei Kör meghívására. Az előadást dr. Scharbert Árminnak, a Bessenyei Kör líceális szakosztálya elnökének bevezető szavai előzték meg, majd Szablya János, a társulat ügyvezető alelnöke tolmácsolta vitéz dr. Ferenc József királyi herceg üdvözletét és ismertette néhány szóval az iparművészet és háziipar szükségességét és a társulat célkitűzéseit. Az előadónak, akit a nagyszámú közönség lelkesen megtapsolt, a Bessenyei Kör nevében dr. Spányi Géza főtitkár mondott köszönetet a kitűnően sikerült előadásért.

A kiállítást, amelyet a Korona szálló nagytermében rendezett a társulat, október 21-én, vasárnap délben nyitotta meg ünnepélyes külsőségek között dr. vitéz József Ferenc királyi herceg, a társulat elnöke, aki szintén a filléres gyorssal érkezett Nyiregyházára, a társulat által rendezett kirándulás résztvevői kíséretében.

A királyi herceget, aki minden alkalmat megragad, hogy a társulat és a magyar iparművészet iránt érzett szeretetének kifejezést adhasson, Nyiregyháza és Szabolcs vármegye részéről dr. Mikecz Ödön főispán — aki dr. Fabinyi Tihamér kereskedelemügyi minisztert képviselte, — Virányi Sándor alispán és dr. Bencs Kálmán polgármester, a társulat részéről Szablya Frischauf Ferenc tb. alelnök, Szablya János ügyvezető alelnök, Lakatos Artúr, a kiállítási bizottság elnöke, Györgyi Dénes műépítész tanár, Schóber József, a gazdasági bizottság elnöke és Urbányi Vilmos, a kiállítási bizottság előadója fogadták.

Szablya János ügyvezető alelnök és dr. Mikecz Ödön főispán üdvözölték a királyi herceget, aki megnyitóbeszédében az iparművészet és háziipar fejlesztésének fontosságát hangoztatta s azon reményének adott kifejezést, hogy a kiállítás nagy hatással lesz a Nyírség iparművészeti kultúrájának és háziiparának fejlődésére.

A megnyitás után a királyi herceg nagy szeretettel és élvezettel nézte végig a kiállítást, amelynek termét zsúfolásig töltötte meg a meghívott előkelő közönség.

Délben a Korona Szálló nagytermében kétszázterítékes díszebéd volt s az asztalfőn a királyi herceg ült. Dr. Mikecz Ödön főispán a Kormányzót köszöntötte fel, Virányi Sándor a királyi hercegre mondott lelkesszavú felköszöntőt, amelyet Ő Fensége meghatottan köszönt meg. A társulatot dr. Szohor Pál fő jegyző üdvözölte meleg szavakkal, dr. Spányi Géza pedig a Szabolcsvármegyei Bessenyei Kör nevében mondott pohárköszöntőt. Szablya János ügyvezető alelnök meghatott szavakkal mondott köszönetet azért a szíves fogadtatásért, amelyben a társulat Nyiregyházán részesült.

A díszebéd után a királyi herceg a helybeli előkelőségek és a társulat tagjai kíséretében a Sóstófürdőt tekintette meg s elutazása előtt meleg búcsút vett Nyiregyházától.

A kiállítás iránt megnyilvánuló rendkívüli méretű érdeklődés biztosítja annak nemcsak erkölcsi, de anyagi sikerét is, s a társulatnak a magyar iparművészet és háziipar érdekében folytatott vidéki propagandáját nagymértékben mozdította elő.

DÁN GRAFIKUSOK REPREZENTATÍV KIÁLLÍTÁSA. Nemzeti Szalón. 1934 október—november. Aki tisztában van azzal, hogy minden külföldi reprezentatív kiállítás anyagának összeállítása körül milyen harcok folynak, mennyire érvényesülnek más, nem művészi szempontok is, merész lépésnek tartja egy ország grafikájáról egy ilyen külföldi „reprezentatív kilálítás" anyaga alapján nyilatkozni. Legyünk udvariasak kedves vendégkiállítóinkkal szemben és tételezzük fel, hogy a Nemzeti Szalónban bemutatott anyag nem volt Dánia grafikájának méltó képviselője. Mert ha tényleg az volt, úgy szomorúsággal kell megállapítani, hogy a dánok tehetsége a műértésben és nem a műalkotásokban merül ki.

Aki szerencsés lehetett Kopenhágában élvezni a dánok példátlan műérzékét, Rodin csodás „Calaisi polgárai" szoborcsoportját, négy szomorúfűz között a legízlésesebb európai múzeum, a Glyptoték előtt, e múzeum üvegházzá kiképezett főcsarnokában pálmák és trópusi növények között szemlélni a fehér márványszobrokat, nem szívesen írja le e grafikai „műalkotásokról" azokat a sorokat, melyeket kiváltanak. R. K.

• PÁLYÁZATOK •

A MAGYAROS ÖLTÖZKÖDÉSI MOZGALOM ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK RUHATERV-PÁLYÁZATÁNAK EREDMÉNYE. A Magyaros Öltözködési Mozgalom Országos Bizottsága a magyarság kulturális és gazdasági előmenetele, a magyar közízlés terjesztése szolgálatában pályázatot hirdetett korszerű, életteljes, magyaros szellemű ruhatervekre, amelyek az 1934—35. év téli idénye magyar divatjának irányítását lesznek hivatva szolgálni.

Ennek az igen eredményes pályázatnak — melyet lapunk más helyén ismertetünk részletesebben — az eredménye a következő :

A bírálóbizottság az a) ruhacsoportnál (férfiruha vagy télikabát) az I. díjat nem adta ki, a II. díjat megosztva Mohácsy Pál és Turáni J. Sándor 1—1 tervére ítélte oda. Oklevéllel tüntette ki Mohácsy Pál 5 és Turáni Sándor 2 darab tervét. A b) ruhacsoportnál (női „Magyar ünneplő") az I. díjat Farnadi Ilona a II. díjat Gyárfás Zsuzsa tervének ítélte oda. Oklevéllel tüntette ki Ihnáth Irén, Nagyajtai Teréz 2 és Wizkeleti Erzsébet 1 darab tervét. A c) ruhacsoportnál (estélyi) az I. díjat Szegedi-Tedesco Anni, a II. díjat Koncsok Rózsi tervére ítélte oda. Oklevéllel tüntette ki Szigeti Győrffy Anna, Karácsonyi Irén, Gyimóti István, Ladi Wittenberger Magda, Szegedi-Tedesco Anni, Pencz Anna, ifj. Makk József 2 darab, Farnadi Ilona, Payer Gizella terveit. A d) ruhacsoportnál (délutáni ruha) az I. díjat Szegedi-Tedesco Anni, a II. díjat Farnadi Ilona tervére ítélte. Oklevéllel tüntette ki Bölcsföldi Sarolta, Érchegyi Irén, Szigeti Győrffy Anna, ifj. Richter Aladárné, Ihnáth Irén, Vidra Mária, Wizkeleti Erzsébet 2 darab, Gyimóti István, Szegedi-Tedesco Anni, dr. Remetei Filep Ferencné, Farnadi Ilona terveit. Az e) ruhacsoportnál (női télikabát) az I. díjat Szegedi-Tedesco Anni, a II. díjat Nagyajtai Teréz tervére ítélte oda. Oklevéllel tüntette ki Benke Ferencné, P. Sándor Márta, Szegedi-Tedesco Anni, Farnadi Ilona terveit. Az f) ruhacsoportnál (iskolai formaruha) az I. díjat Turáni Sándor, a II. díjat Farnadi Ilona művére ítélte oda. Oklevéllel tüntette ki Szigeti Győrffy Anna, Kampis Ilona, Péderi Dóra, Keleti Eszter, Pongrácz Klára, P. Sándor Márta és Vidra Mária terveit. A g) ruhacsoportnál (gyermekruha) az I. díjat Remetei Filep Ferencné, a II. díjat L. Dergács Márta művére ítélte oda. Oklevéllel tüntette ki L. Dergács Márta 2 darab, Pongrácz Klára, Vidra Mária, Szegedi-Tedesco Anni, Zofahl Margit, Farnadi Ilona, Payer Gizella terveit. A h) ruhacsoportnál

Szignet : Fábry Pál terve.

(sportruha) az I. díjat Nagyajtai Teréz, a II. díjat Radó Éva művére ítélte oda. Oklevéllel tüntette ki Érchegyi Irén, Ifj. Richter Aladárné, Politzer Piroska. Az i) ruhacsoportnál (női otthonka) az I. díjat Nagyajtai Teréz, a II. díjat Szegedi-Tedesco Anni nyerték. Oklevéllel tüntette ki Nagyajtai Teréz, Gyimóti István, Szegedi-Tedesco Anni, dr. Remetei Filep Ferencné, Payer Gizella, Wizkeleti Erzsébet terveit.

• SZAKIRODALOM •

KAPOSSY JÁNOS: Magyarországi ötvösök a XVIII—XIX. században. Budapest, 1934. 48 o. Illésy János országos levéltárnoknak harminc évvel ezelőtt közreadott s a XVIII. század első harmadában készült országos összeírások és jelentések alapján a hazai ötvösmesterekről készült helyzetképét szakirodalmunk mindmáig mint elsőrendű forrástanulmányt tartja számon. A magyar műtörténeti irodalom e nagyértékű publikációjának nyomán indul el Kapossy János s az Országos Levéltár más anyagának bekapcsolásával és feldolgozásával az 1700—1848 közötti másfél évszázad magyar ötvösmestereiről tetemesen bővebb és nagyobbszabású névsort tesz közé. Illésy sok tekintetben téves közleményének helyesbítése mellett főforrás gyanánt a szabad királyi városaink azon jelentését dolgozta fel, melyek az 1740-es évek elejétől a rendi korszak végéig, vagyis 1848-ig futottak be a helytartótanácshoz, évről-évre jelentvén az újonnan felvett és esküt tett polgárokat, valamint később az elhúnytakat. Ezeken kívül szerencsés kézzel bányászott az 1828. évi országos adóösszeírásban is. Az elsőrendű forrásokból merített gazdag anyag hazai ötvösművészeti kutatásainak legnagyobb örömére az ország legkülönbözőbb helyén lakó 700 mesterét névszerint adja.

A nagy szorgalommal készült mű ilykép nemcsak a magyar iparművészeti irodalom nagy és hézagpótló nyeresége, hanem nélkülözhetetlen segédeszköze a gyüjtőknek is. Megbízható és lelkiismeretesen ellenőrzött adatai mindenkor biztos támpontot nyujtanak az emlékanyag közelebbi meghatározásaihoz és a további kutatások kiindulásaihoz. Műtörténeti szakkutatásunk Kapossy e pompás könyvét csak a legnagyobb elismeréssel és hálával fogadhatja. Kívánatos volna, ha a tudós szerző kutatásait iparművészetünk többi ágaira is kiterjesztvén, régi ónöntőink, rézműveseink, keramikusaink, hímvarróink és egyéb kisművészeink névsorát is hasonló feldolgozásban miharabb közkincsé tenné. M. S.

UNDI MÁRIA: Magyar hímvarró-művészet. Budapest, 1934. 102 oldal. Régi művészetünk fejlődése a szerencsétlen és mostoha történeti események káros hatásai folytán egyenetlenül alakult. Nagyművészeti alkotásaink ezért koronként a nyugati szerencsés népek alkotásaival veszik fel a versenyt, sokszor azonban, egyes kedvezőtlenebb szakaszokban, azoktól messze elmaradnak. Művészeteink közül csupán az ötvösség és a hímvarrás volt az, mely a legmostohább viszonyok között is virágzott s amely mindenkor sajátságos, eredeti alkotásokat tudott produkálni. Ötvösségünk mellett régi hímzéseink teszik a legnemzetibb művészetet. Ez az, melyben a legváltozatosabban és legeredetibben fejeződik ki a magyar érzésvilág. Különálló, nemzeti technikáink alakulnak ki s a dekorációban is teljesen egyéni, nemzeti elemek jelentkeznek.

Régi hímzőművészeti remekeink a ragyogó magyar mult káprázatos emlékeit teszik. Sajnos, ezek nagyrésze megközelíthetetlen. Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum is a hímzőművészet többezer darabra rúgó kincseit őrzi, melyek azonban nemzeti kultúránk mérhetetlen kárára, helyszűke miatt raktárakban szunnyadoznak s csak nagyritkán és csak akkor káprázatják el a nagyvilág utasait, midőn azok az egyes speciális nemzeti technikákat kutatva, azokat a raktárakban áttanulmányozzák.

E hiányokon óhajtott Undi Mária, a magyar művészeti mult áldozatos lelkű rajongója részben segíteni, a nemes magyar fonalasmunka történetét a honfoglalástól a napjainkig tárgyaló, nagy értékű, albumalakú díszes munkában mutatván be és ajándékozván meg a magyar művészeti irodalmat. A külső kiállításában is monumentális díszművet a szerző negyven eredeti festménye és másfélszáz tollrajza után készült illusztráció, valamint száz fénykép díszíti.

E hatalmas mű tulajdonképen csak a magyar kézimunkaoktatás általános elméleti és gyakorlati vezérkönyvéül készült. A szerző hosszú évekig tartó alapos tanulmányai, kitartó kutatásainak értékes eredményei azonban e szűk keretből magasan kiemelik és a magyar hímzőművészet értékes és egyedülálló monografiájává bővítik. A tárgyi ismeret komoly alaposságával és nagy tudományos felkészültségével vonultatja fel a magyar történelmi idők minden szép díszítőmunkáját. Színpompás nemesi és népviseleti képeiben a letűnt idők hajdani szabóinak, hímvarróinak, gyöngyfűzőmestereinek, paszományosainak, szűcseinek és szűrszabóinak páratlan értékű mesterműveit és kincseit tárja fel s mutatja be olyan pazar méretekben és fényes gazdagságban, melyek még eddig soha sem voltak bemutatva szakirodalmunkban. Főúri hölgyeink hímzéseivel kezdi meg a régi magyar fonatosművészet remekeinek felsorolását s ugyancsak nagyszerű példákban mutatja be a népi fonás, szövés, szőnyegkészítés, csipke és hímzés legkiválóbb emlékeit is.

A nagy históriai apparátuson felépült mű általános áttekintést is nyujt a textilművészet egyetemes történetéről. Beszél mindazon ősi államokról, melyeknél a fonalas munkák eredete kimutatható. Vázolja a selyemkészítő Kína, a szőnyegcsomózásban világuralmi jelentőséget elért Perzsia, a régi görögök, Bizánc, Itália és Franciaország pazar textilművességét. Legfontosabbak azonban a magyar hímvarróművészettel kapcsolatos fejezetei.

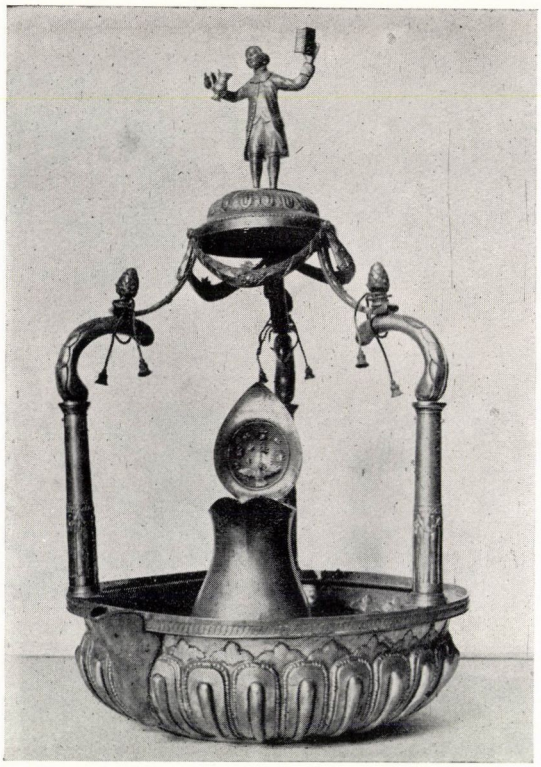
Őseink a szövés ismeretéhez még Ázsiában jutottak hozzá. Honfoglaláskori sírjaikban talált vászonrostok kétségtelen jelei ennek a ténynek. Szent István törvényeiben már kifejezett rendelkezések találhatók a szövő és fonó szolganépség fölött. Igen jelentős a bakonybéli apátság 1086-ban

A Református Kiállításról. Fent balra : A cégénydánádi ref. egyház fedeles kupája. Augusztin György nagyszebeni ötvös műve (1604). Fent jobbra : A pátkai ref. egyház ónkupája (XVII. század). Lent : A miskolci ref. egyház tányérja. Kecskeméti Ötvös Péter kassai ötvös műve (1670 körül). — Von der Ausstellung der Calviner. Oben links : Mit Deckel versehenes Trinkgeschirr einer calvinischen Gemeinde. Werk des Kunstschmiedes G. Augusztin aus Nagyszeben. Oben rechts : Trinkgeschirr aus Zinn. Unten : Teller einer calvinischen Gemeinde. Das Werk des Kaschauer Goldschmiedes P. Kecskeméti-Ötvös. — From the Calvinistic Exhibition. Left above : Ecclesiastical tumbler with lid. G. Augustin's work, goldsmith from Nagyszeben. Right above : Ecclesiastical tin tumbler. Below : Ecclesiastical plate. Kecskeméti-Ötvös's work, goldsmith from Kassa.

A Református Kiállításról. Fent balra : A kecskeméti ref. egyház keresztelőkészlete (1785.). Fent jobbra : A tószegi ref. egyház későgótikus úrasztali pohara (1637). Lent balra : Az ópályi ref. egyház talpaspohara. (XVII. század). Lent jobbra: Báthori Gábor serlege. A tiszadobi ref. egyház tulajdona (1549). — Von der Ausstellung der Calviner. Oben links : Calvinisches Taufgeschirr. Oben rechts : Spätgotischer Kelch vom Tisch des Herrn der Gemeinde Tószeg. Unten links : Stielglas einer reformierten Gemeinde. Unten rechts : Kelch G. von Báthory's. — From the Calvinistic Exhibition. Left above: Baptizing set. Right above : Late Gothic glass for the Lord's table. Left below : Ecclesiastical necked glass. Right below : G. Báthori's cup.

A Református Kiállításról. Fent balra : A bőnyrétalapi ref. egyház kelyhe (XIII—XIV. század). Fent jobbra : A vajai ref. egyház sodronyzománcos kelyhe (XV. század). Lent balra: Az esztári ref. egyház renaissance serlege (XVI. század). Lent jobbra : A tassi ref. egyház renaissance úrasztali serlege (XVI. század). — Von der Ausstellung der Calviner. Oben links: Der Kelch einer calvinischen Gemeinde. Oben rechts: Emaillierter Kelch einer calvinischen Gemeinde. Unten links : Renaissance-Kelch. Unten rechts: Renaissance-Kelch vom Tisch des Herrn der Gemeinde Tass. — From the Calvinistic Exhibition. Right above : Ecclesiastical cup. Right above : Emailled cup. Left below : Renaissance ecclesiastical cup. Right below : Renaissance ecclesiastical cup for the Lord's table.

A Református Kiállításról. Fent : A csépi ref. egyház terítője. (XVII. század). Lent : A poroszlói ref. egyház török úrasztalterítője (XVII. század). — Von der Ausstellung der Calviner. Oben : Decke einer calvinischen Gemeinde. Unten : Die türkische Decke einer calvinischen Gemeinde. — From the Calvinistic Exhibition. Above : Cover for church. Below : Turkish cover for the Lord's table.

kelt feljegyzése, mely a népi szövés általános elterjedtségéről tesz tanubizonyságot. Népi művészetünk előképei gyanánt a nemesi osztály asszonyainak és leányainak jó gyakorlati példái szolgáltak legfőbb forrásul. A kiváló szerző a magyar textil-iparosság eredetét, fejlődését, fonó- és szövőmestereinek tevékenységét s a céheknek a gyáriparral való küzdelmét is analizálja, valamint a magyar szőnyeg történetének útját is felrajzolja.

Külön hangsúlyozással tárgyalja az úri viselet fejlődését, majd a nép viseletét s azok tartozékait. Ezzel kapcsolatban ismerteti a szabó- és hímzőmesterek, a gombkötők és paszományosok munkáit, az úri és népi hímzés különböző fajtáit, a magyar hímzés öltéselemeinek sajátságait és különösségeit. Ez munkájának a legértékesebb része is egyúttal s itt ragyog a tudós szerző gyakorlati, technikai, elméleti és történeti tudása a legjobban.

Undi Mária pazar pompájú könyve hosszú, nehéz évek fáradozásainak és nemes programmjának a kiteljesedése. Lelkesedéssel írott és súlyos áldozatok árán megjelent mű. Iparművészeti szakirodalmunkban teljesen egyedülálló, alapvető és éppen ezért megbecsülhetetlen értékű munka.

M. S.

AZ ORSZÁGOS MAGY. KIR. IPARMŰVÉSZETI ISKOLA ÉVKÖNYVE 1930—34. Szerkesztette Helbing Ferenc igazgató. Négy esztendő óta először jelenik meg az Iparművészeti Iskola értesítője, amely az elmult négy tanítási év történetét foglalja össze.

A magyar iparművészeti nevelés négy esztendejének keresztmetszetét adja közre ez a kitűnően szerkesztett könyv, amelynek minden sora azt a fejlődést, haladást tárja az olvasó elé, amelyet az Orsz. Magy. Kir. Iparművészeti Iskola növendékei képzésében évről évre produkál.

Helbing Ferenc igazgató bevezető cikke a magyar iparművészet és az iparművészeti oktatás jövőjéről kitűnően világítja meg ezt az országos fontosságú s mindinkább előtérbe kerülő problémát. Dr. Kovács János titkárnak a négy elmult tanév történetéhez írt rendkívül érdekes adatai az olvasó elé tárják nemcsak azt a nagy munkát, amelyet az Iparművészeti Iskola ez idő alatt végzett, hanem azokat a pompás eredményeket és jól megérdemelt elismeréseket is, amelyeket ez idő alatt az iskola elnyert.

Az iskola tanári karára, személyzetére, tanmenetére, növendékeire stb. vonatkozó statisztikai táblázatok érdekes képet nyujtanak az iskola működéséről, eredményeiről és egyéb körülményeiről.

A növendékek munkáiból összeállított illusztratív rész kitűnő. Komoly elgondolású, kiváló technikai tudással készült pompás művészi termékek reprodukcióit látjuk itt, amelyek bárhol méltó helyet foglalhatnak el iparművészeti vonatkozásban. Az Orsz. Magy. Kir. Iparművészeti Iskola termésének ez a zsengéje minden dícséretet megérdemel. A gyönyörű kiállítású évkönyv a Kir. Magy. Egyetemi Nyomda szakszerű munkáját dícséri.

SZEGED TEMPLOMAI. Tunyogi Csapó János reálgimnáziumi 1933—34. évi értesítőjének függeléke gyanánt, mint a Szegedi Karcolatok II. füzete jelent meg ez az albumalakú díszmunka, az intézet fiatal igazgatója és ambíciózus tanári karának tollából. A linoleummetszetekből és a toll- és ceruzarajzokból álló, valamint az akvarellek után készített illusztrációk Gaál Dezső festőművésztanár művészetét dícsérik.

E mű szervesen kíván beleilleszkedni abba a programmba, mely az ország nagyságra nézve második városának kultúrintézményeit, középületeit, Szeged és környéke népművészetét, népmeséit, jellegzetes mezőgazdasági termelését hasonló megoldással évenkint megjelenő füzetekben a tanulóifjúságnak és a Szeged iránt érdeklődőknek ismertetni és népszerűsíteni igyekezik. E cél elérését dícséretreméltó buzgalommal és önzetlen áldozatkészséggel közelíti meg úgy az igazgató, mint a tehetséges tanári testület. Propagatív munkájukkal nemcsak az új generáció szemét nyitják fel és vetik el a műkincsek és műemlékek iránti érzéket, hanem hasznosan és sikerrel a nagyközönség széles köreire is eredményesen tudnak hatni. Munkájuk ilykép nemcsak igazi kultúrtevékenység, hanem a magyar művészettörténetnek is tett jó szolgálat. Rögtörő fáradozásuk a mult század megújhodó harmincas éveinek szellemi harcosaival hozza őket rokonságba.

A kötet nyomdai előállítására is jelentős áldozatokat hoztak. Kár, hogy a tipográfiai megoldás nem tart lépést a haladó korral. Emiatt az egész mű a késő szecesszionizmus fanyarságát viseli magán. A szövegezésben és az illusztratív anyagban is az emlékek fontosságához viszonyított aránytalanságok mutatkoznak. Így főleg a fogadalmi templom ismertetésénél feltűnő az elégtelen kísérő szöveg és a fantáziátlan, gyenge képes ábrázolás. M. S.

A SZÉKESFŐVÁROSI KÖZSÉGI IPARRAJZISKOLA ÉVKÖNYVE 1933—34. Igen érdekes, szépen illusztrált könyv ez, amely részletesen ismerteti az 1933—34. tanév történetét, az ez idő alatt történt változásokat, tanulmányi ügyeket, a növendékek előmenetelét, tanulmányi kirándulásokat, iskolai ünnepségeket, a végzett növendékek kiállítását, a külföldi, karácsonyi és évvégi bemutatókiállításokat.

Az intézet tagozatát tárgyaló tájékoztató, a tanári és tisztviselői, valamint a növendékekre vonatkozó statisztikai adatok egészítik ki ezt a pompásan szerkesztett évkönyvet, amelynek illusztratív anyaga kitűnően mutatja be az iskola által készített interiőröket és egyéb iparművészeti tárgyakat.

A szépkivitelű évkönyv a Kir. Magy. Egyetemi Nyomdában készült. H.

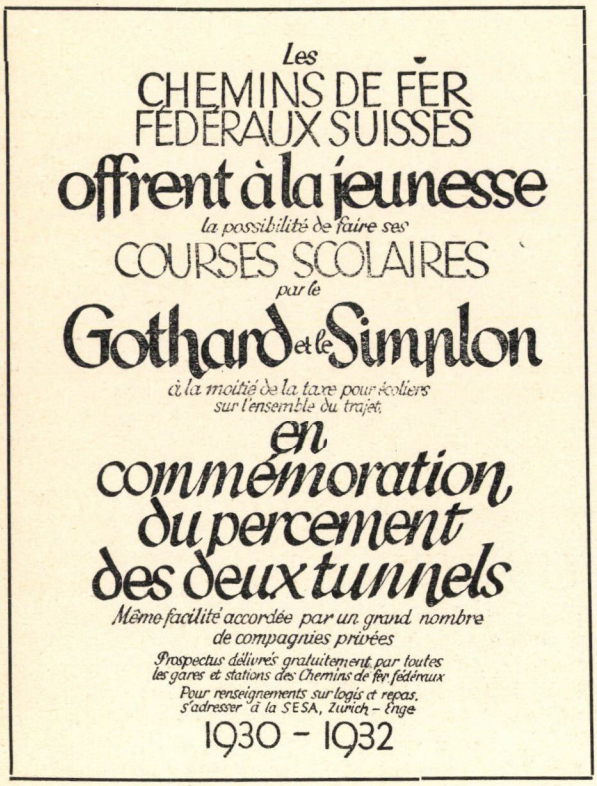
UXA JÓZSEF: A budavári királyi kápolna s a „m. kir. udvari és várplébánia" története. Budapest, 1934. 279 oldal.

Gazdag iparművészeti vonatkozásaiért a királyi kápolna történetére és belső felszereléseire vonatkozó kutatások a művészettörténet fokozott figyelmében állanak. A többszörösen elpusztult s az ország szerencsétlen korszakaiban ismételten kirabolt templomra vonatkozó adatok szórványossága miatt azonban meglehetős homály uralkodik e téren, mely a tisztánlátást nagymértékben akadályozza. Ezt a ködöt igyekszik Uxa József széles

kompozíciójú és tágkeretű munkájával eloszlatni. Művéből királyi műkincseink pusztulásainak mély sebei tárulnak fel s tragikusan tükröződnek az egykori királyi székhelyeink és királyi palotáink megsemmisülései is. A királyi kápolnák mindig a legszorosabb kapcsolatban és sorsközösségben állottak a királyi palotákkal. Uralkodóink pazar pompakedvteléssel és mély áhítatossággal sokszor a legimpozánsabban szerelték fel őket. Nagy Lajos, Zsigmond és Mátyás a legnagyobbszabású iparművészeti remekeket ajándékozták a részükre. E régi kegyszerek egyetlen hírmondója az esztergomi főszékesegyházi kincstárban őrzött Corvin-kálvária. A budai várplébánia-templom mai, messze kimagasló értéke az a zöldarany, XV. századi firenzei brokátból alakított miseruha, mely Mátyás király egykori trónkárpitjából lett szabva ; Ferenc József bőkezűsége révén jutott egy boszniai kolostorból a várplébániába.

A külsőségeiben is tekintélyes mű a magyar történeti és művészeti kutatások egy idáig ismeretlen, szorgalmas és tehetséges kutatójának jósikerű bemutatkozása. Széles és jelentékeny forrástanulmány keretében, szűk témájából sokszor kinőve, egyúttal a budai egyházak történetét is tárgyalva, biztos vázlattal tudja előadni a multat. Fáradhatatlan adatgyüjtő és a várplébánia levéltárának jó ismerője, szorgalmas búvára. Józan és megalapozott ítéleteivel a Szent Budáról írt műve nagy nyeresége a magyar művészettörténeti irodalomnak.

M. S.

Betűsplakát a Svájci Szövetségi Vasutak (S. B. B.) számára. Tervezte Walter Cyliax.

• TÁRSULATI. • KÖZLEMÉNYEK •

A TÁRSULATUNK KEBELÉBEN FOLYTATOTT MUNKA fontosabb eseményeiről az alábbiakban számolunk be.

1934 szeptember 20-án a társulat propagandabizottsága tartott ülést, amelyen résztvettek Grabowieczky Leon, Nádler Róbert, Szablya János, dr. Szalai Emil, Wälder Gyula és Helbing László titkár.

Wälder Gyula elnök üdvözölte a megjelenteket és az ülést megnyitotta. Bejelentette, hogy a társulat vezetősége a nyári szünet után a legintenzívebben fogott hozzá az ügyek viteléhez s örömmel állapította meg, hogy a társulat az elmult nyolc hónap alatt igen nagy munkát végzett. Ismertette a társulat által rendezett kiállításokat és bejelentette, hogy a legutóbbi padovai vásár alkalmával mintegy 10.000 líra értékű tárgy kelt el. Ismertette a társulat által kiírt pályázatokat is és különösen a nyíregyházai kiállítás installációjára kiírt pályázat nagysikerű eredményét, amelyen az első díjat Payer József okl. építő-iparművész nyerte el. Bejelentette, hogy a háziipari ügyek az utóbbi időben különösen a zárolt pengő ellenében való valutaexport terén mutattak fel kitűnő eredményeket. A társulat a hatóságok részéről mindig megértő támogatásban részesült. Legutóbb a TESz kulturális bizottságának iparművészeti szakosztálya dr. vitéz József Ferenc királyi herceg úr Őfenségét, a társulat elnökét választotta meg elnökének. Ily körülmények között a legszebb reményekkel nézünk az előttünk álló munkaszakasz elé. — Szablya János ügyvezető alelnök bejelentette, hogy az 1935. évben a taglétszámot jelentékenyen növelni kell. E célt erősen elő fogja segíteni a Magyar Iparművészet és a Muskátli fúziója. A jövő évtől a Magyar Iparművészet 8 füzetben fog megjelenni. Jelenleg is állandó emelkedést mutat a taglétszám. Javaslatára elnök határozatilag mondotta ki, hogy egy szűkebb bizottság fog alakulni a tagszerzés vezetésére, melynek tagjai Grabowieczky Leon, Gerenday Antal és dr. Szalai Emil lesznek. Ezekután jelentést tett a társulat kiállítási terveiről, amelyek szerint a társulat résztvesz egy válogatott háziipari és iparművészeti kollekcióval az őszi Mezőgazdasági Vásáron, a Nemzeti Munkahéttel kapcsolatban. Október végén Nyíregyházán rendez iparművészeti és háziipari propagandakiállítást. Decemberben pedig a szokásos karácsonyi kiállítást és vásárt. Ezekután felkérte a bizottság tagjait, hogy a társulat propagandájára vonatkozó gondolataikat terjesszék a bizottság elé. — Ügyvezető alelnök ismertette a társulatnak a TESz Nemzeti Munkahét alkalmával kialakult programmját, amely szerint a Mezőgazdasági Kiállításon való résztvételén kívül az állandó mintakiállítás át fog rendeztetni s október 5-én iparművészeti kongresszus lesz. Javaslatára elnök határozatilag mondotta ki, hogy a kiállítási és általános propaganda megszervezésére szűkebb bi-

zottság fog alakulni, amelynek tagjai lesznek Horváth Béla, Nádler Róbert, dr. báró Szalay Gábor, dr. Szőnyi Ottó és Végh Gusztáv. Ügyvezető alelnök bejelentette, hogy a jövő évben a társulat 50 esztendős fennállását ünnepélyes keretek között fogja ünnepelni. A Magyar Iparművészet jubiláris számot ad, díszközgyűlés lesz, bankettel és nagyszabású jubiláris kiállítás. A jubileumi ünnepségekre kér javaslatokat beküldeni.

1934 szeptember 21-én a társulat igazgatósága és gazdasági bizottsága tartott ülést, melyen résztvettek Feyér Gyula, dr. Hültl Dezső, Lakatos Artúr, Ligeti Miklós, dr. Pacher Béla, Seenger Béla, Schober József, Szablya Frischauf Ferenc, Szablya János, Helbing László titkár és Deák István mérnök.

Szablya János elnök üdvözölte a megjelenteket és az ülést megnyitotta. Örömmel jelentette, hogy a társulat az elmult hónapok alatt igen nagy és szép munkát végzett, amelyet a hatóságok is megértéssel támogattak, s azon reményének adott kifejezést, hogy a jövő is szép eredményeket fog hozni. Bejelentette, hogy a társulat nyugalmazott pénztárosa, bilkei Lipcsey József, 81 éves korában elhúnyt. Sírjára a társulat koszorút helyezett. Helbing László titkár a folyó ügyeket ismertette. Bejelentette, hogy a társulat által különböző alkalmakkor küldött üdvözlőleveleket megköszönték: József királyi herceg, Gömbös Gyula miniszterelnök, dr. Fabinyi Tihamér kereskedelemügyi miniszter, dr. Hóman Bálint kultuszminiszter, dr. Lázár Andor igazságügyminiszter és még sokan mások. Bejelentette, hogy a társulatba eddig az év folyamán 125 új tag lépett be. Majd bejelentette, hogy a társulat egy 60 darabból álló plakátkollekciót gyüjtött össze és küldött ki a kereskedelemügyi minisztérium felszólítására Japánba, egy ottani plakátkiállításra. Jelentését az együttes ülés egyhangúlag tudomásul vette. Deák István mérnök a háziipari ügyeket ismertette. Jelentést tett a padovai vásár eredményéről, amelyen 10.000 líra értékű tárgy kelt el s bejelentette, hogy a Rio de Janeiróban rendezendő vásárra a társulat 18.000 pengő értékű árut küldött ki. Bejelentette, hogy a Mezőgazdasági Kiállításon 100 négyzetméter helyet kapott a társulat díjmentesen. Bejelentette, hogy a zárolt pengő lehetőségeket a társulat tagjai nagymértékben veszik igénybe s az export terén is érezni ennek következtében a fejlődést. Jelentését az együttes ülés egyhangulag vette tudomásul. Schober József, a gazdasági bizottság elnöke, a társulat gazdasági ügyeiről tett jelentésében ismertette az első 7 hónap zárszámadásait, amelyek kedvező képet mutatnak. Jelentését az együttes ülés egyhangúlag vette tudomásul. Ligeti Miklós a tárgysorsjáték tárgyai számának felemelését javasolta. Elnök szerint a tagok számának gyarapodásával a kisorsolandó tárgyak száma is automatikusan fog emelkedni. Szablya Frischauf Ferenc — tekintettel arra, hogy a jövő évben a Magyar Iparművészet a Muskátlival együtt fog nyolc füzetben megjelenni — javaslatot tett a címlapnak tervpályázat útján való beszerzésére. Többek hozzászólása után elnök határozatilag mondotta ki, hogy a tervpályázatot a Magyar Iparművészet címlapjára kiírja a társulat és három 100—100 pengős díjat fog adni, a kivitelre kerülő terv pedig még 100 pengő kivitelezési díjat kap. Ezekután a jubiláris esztendő ünnepségeit ismertette. Ezek szerint a Magyar Iparművészet első száma jubiláris szám lesz, díszközgyűlés lesz ünnepi vacsorával elnök urunk Őfensége tiszteletére és nagyszabású jubiláris kiállítás. A jubiláris ügyeket egy szűkebb bizottság tárgyalja. Bejelentette, hogy tárgyalt a kereskedelemügyi minisztériumban a külföldi kiállítások ügyében s reméli, hogy a társulatnak a jövőben itt is nagyobb befolyása lesz.

1934 szeptember 24-én a társulat bíráló-bizottsága tartott ülést, amelyen megjelentek: Csányi Károly, Helbing Ferenc, Szablya János, dr. Szőnyi Ottó, Deák István mérnök és Helbing László titkár.

Helbing Ferenc elnök üdvözölte a megjelenteket és az ülést megnyitotta. Bejelentette, hogy a mai ülés tárgya az őszi Mezőgazdasági Kiállításra beküldött iparművészeti és háziipari anyag elbírálása. Felkérésére a bizottság tagjai gondos és lelkiismeretes munkával átvizsgálták a beküldött anyagot és a meg nem felelőt kiselejtezték. Elnök a bizottság tagjainak hozzájárulása után megállapította, mely tárgyak állíthatók ki, s több tárgy nem lévén, az ülést berekesztette.

1934 szeptember 25-én a társulat választmánya tartott ülést, amelyen megjelentek: Feyér Gyula, Grabowieczky Leon, Györgyi Dénes, Helbing Ferenc, Hosszú István, M. Kiss Erzsi, Lakatos

Árjegyzékfedél : Fábry Pál terve.

Artúr, Major István, Nádler Róbert, Ohmann Béla, dr. Pacher Béla, Seenger Béla, Schober József, Szablya Frischauf Ferenc, Szablya János, dr. báró Szalay Gábor, dr. Szőnyi Ottó, Szukováthy István, Teles Ede, Tóth Gyula, Urbányi Vilmos, Végh Gusztáv, Deák István mérnök és Helbing László titkár.

Szablya János elnök üdvözölte a megjelenteket és az ülést megnyitotta. Elnöki megnyitójában kifejtette, hogy a társulatra igen érdekes munkaterület feldolgozása vár, mégpedig ősszel a TESz útján, a Nemzeti Munkahétbe való bekapcsolódás, 1935-ben pedig a jubiláris év ünnepségeinek lebonyolítása. Bejelentette, hogy a társulat résztvesz az őszi Mezőgazdasági Kiállításon, s október 5-én iparművészeti és háziipari kongresszust rendez. A jövő évben a Magyar Iparművészet jubiláris számot fog kiadni, tavasszal díszközgyűlés lesz, s dr. vitéz József Ferenc királyi herceg elnök tiszteletére ünnepi vacsora. Nagyszabású jubiláris lakásművészeti kiállítás is tervbe van véve. A jubiláris év ügyeit egy szűkebb bizottság intézi. Ezekután bejelentette, hogy a társulat nyugalmazott pénztárosa, bilkei Lipcsey József, 81 éves korában elhúnyt. Temetésén a társulat hivatalosan résztvett. A választmány az elnöki bejelentéseket egyhangúlag tudomásul vette. Helbing László titkár a folyó ügyekről tett jelentést. Felolvasta azok neveit, akik a társulat által különböző alkalmakkor küldött üdvözlőleveleket megköszönték. Bejelentette, hogy a társulat a kereskedelemügyi minisztérium felkérésére egy 60 darabból álló plakátkollekciót küldött ki Japánba, egy ottani plakátkiállításra. Jelentést tett a társulat taglétszámáról és bejelentette, hogy a legutóbbi választmányi ülés óta 12 új tag lépett be. Ezek neveit felolvasta s javaslatára a választmány nevezetteket a társulat tagjai sorába felvette. A titkári jelentést a választmány egyhangúlag elfogadta. Deák István mérnök a háziipari ügyeket ismertette. Jelentést tett a padovai vásár eredményéről, amelyen 10.000 líra értékű tárgy kelt el, s bejelentette, hogy a Rio de Janeiro-i vásáron a társulat is résztvesz. A Mezőgazdasági Kiállításon a társulat 100 négyzetméter helyet kapott díjmentesen. Bejelentette, hogy a zárolt pengőlehetőségek mindinkább fejlődnek s az export is nagy fejlődést mutat ennek következtében. Jelentését a választmány egyhangúlag vette tudomásul. Helbing Ferenc, a bírálóbizottság elnöke, a bírálóbizottság működéséről tett jelentést. Ismertette a nyiregyházai kiállítás installációs pályázatának eredményét, amelyet az Iparművészeti Iskola hat legjobban végzett növendéke között írt ki a társulat s amely igen sikeres volt s amelynek első díját, 150 pengőt, a kiviteli megbizatással együtt Payer József okleveles építő-iparművész nyerte el. A résztvevők 30—30 pengő részvételi díjat kaptak s műveiket a bírálóbizottság dicsérő elismerésben részesítette. A választmány a birálóbizottság jelentését egyhangúlag vette tudomásul. Szablya Frischauf Ferenc bejelentette az igazgatóság és gazdasági bizottság legutóbbi ülésének határozatát a Magyar Iparművészet 1935. évi címlappályázatáról, amelyen három, egyenkint 100 pengős díj lesz s a kivitelre kerülő terv 100 pengő kivitelezési díjat kap. A választmány ehhez egyhangúlag hozzájárult. Schober József, a gazdasági bizottság elnöke, a legutóbbi hét hónap zárszámadásait ismertette, amelyek kielégítőek. Jelentését a választmány egyhangúlag vette tudomásul. Lakatos Artúr, a kiállítási bizottság elnöke bejelentette, hogy a Györgyi Kálmán-Emlékkiállítás eredménye összeállítás alatt áll. Bejelentette, hogy az állandó mintakiállítás a Nemzeti Munkahét alkalmából egész nap nyitva lesz s 20 fillér belépődíj ellenében tekinthető meg. Bejelentette, hogy a nyiregyházai kiállítást október 21-én fogja megnyitni dr. vitéz József Ferenc királyi herceg, s ez alkalommal filléres gyors megy le Nyiregyházára. A kiállítás rendezése teljes erővel folyik. A kiállítás fővédnökei: dr. vitéz József Ferenc királyi herceg, dr. Fabinyi Tihamér kereskedelemügyi miniszter, dr. Hóman Bálint kultuszminiszter, dr. Kállay Miklós földmívelésügyi miniszter és dr. Ugron Gábor v. b. t. t., ny. miniszter lesznek. Nyiregyházán a Szabolcsvármegyei Bessenyei Kör nagy lelkesedéssel végzi az előmunkálatokat. Bejelentette, hogy a karácsonyi kiállítás helye még nincs biztosítva s kérelmére a választmány felhatalmazást adott, hogy a kiállítási bizottság vezetősége az elnökséggel karöltve, tárgyalhasson megfelelő hely érdekében. Jelentését a választmány egyhangúlag tudomásul vette, s javaslatára a Györgyi Kálmán Emlékkiállítás résztvevőinek elismerő oklevelet szavazott meg. Elnök köszönetet mondott a választmány nevében Györgyi Dénesnek, a Györgyi Kálmán Emlékkiállítás rendezőjének s munkatársainak az általa végzett nagy munkáért, amelyet Györgyi Dénes társai nevében is meghatottan köszönt meg. Elnök felolvasta a M. Kir. Külkereskedelmi Hivatal padovai megbízottjának levelét, amelyben a társulat ottani működéséről a legmelegebben emlékezik meg, majd Wälder Gyula propagandabizottsági elnök távollétében jelentést tett a propagandabizottság működéséről és ismertette a tagszerzésre, a kiállítási és általános propagandaügyek vezetésére szervezett szűkebb bizottságok tagjainak nevét és működési körét. A propagandabizottság jelentését a választmány egyhangúlag tudomásul vette. Dr. Szalai Emil társulati ügyész a Lakos-féle hagyaték jelenlegi helyzetét ismertette. Az alapítólevél megszerkesztése munkában van s reméli, hogy a társulat meg fogja kapni a megfelelő hozzászólási jogot az ösztöndíjak kiadásához. A választmány ügyész jelentését tudomásul vette s elnök felkérésére felhatalmazást adott neki a további tárgyalásokra. Szukováthy István azt a javaslatot terjesztette elő, hogy a társulat vegyen részt az 1935. évi brüsszeli világkiállításon. Javasolta továbbá, hogy a társulat az 1935. évi jubileumi év alkalmából nemzetközi iparművészeti kongresszust rendezzen. Elnök válaszában kijelentette, hogy ha Magyarország résztvesz a brüsszeli kiállításon, úgy a társulat feltétlenül bele fog kapcsolódni a rendezésbe. A nemzetközi kongresszus ügye pedig tárgyalás alá fog kerülni. H. L.

A szerkesztésért és kiadásért felelős: Szablya Frischauf Ferenc. 21,390. — Kir. Magy. Egyetemi Nyomda. (F.: Thiering Richárd.)

EGYETEMI KÖNYVTÁR SZEGED Folyóiratok

A Goldberger Sám. F. és Fiai Rt.-nak az O. M. Iparművészeti Társulat által kiírt magyaros textilminta-tervpályázatáról.
Balra: Vidos Zoltánné „1935“, középen: ifj. Richter Aladárné „Magyar“, jobbra: Farkas Magda „Bandusy“ jeligéjű kivitelre került tervei.

Villars

SCHWEIZ

SCHWEIZ

VILLARS

MELLÉKLET ROSNER KÁROLY: „SVÁJC IDEGENFORGALMI PROPAGANDAESZKÖZEI" CÍMŰ CIKKÉHEZ

MAGYAR IPARMŰVÉSZET MELLÉKLETE

IN VILLARS

LIEGT FROHSINN UND FREUDE IN DER LUFT!

Nicht das Höchstmass von Hotelkomfort, nicht die ausgezeichneten Sportanlagen, die heute jeder erstklassige Wintersportplatz besitzt, ist die Eigenart von Villars, sondern die besondere

fröhliche Atmosphäre sportlichen Lebens

Diese Atmosphäre durchdringt alles und reisst die aus so vielen Ländern hier zusammenströmenden Gäste mit, so dass sie, ohne es zu merken, eine grosse Familie bilden. Sport und ungetrübter Lebensgenuss bringen hier die Menschen auf kürzere oder längere Zeit in ein wahres Paradies, das den Alltag und Widerwärtigkeiten des Lebens restlos vergessen lässt.

*

Auf den Skihängen, auf den Eisplätzen, am Bridgetisch oder bei gesellschaftlichen Anlässen, immer und überall:

In Villars liegt Frohsinn und Freude in der Luft!

MELLÉKLET ROSNER KÁROLY: „SVÁJC IDEGENFORGALMI PROPAGANDAESZKÖZEI" CÍMŰ CIKKÉHEZ

MAGYAR IPARMŰVÉSZET MELLÉKLETE

Villars, der bedeutendste Wintersportplatz der Westschweiz.

Inmitten eines gewaltigen Hochplateau über dem Rhonetal gelegen, ist Villars gegen Norden durch eine hohe Bergkette geschützt, dagegen nach Süden völlig frei der Sonne ausgesetzt. Die Natur hat so ein ideales *Höhenklima* geschaffen, das die Grundlage des berühmten Sportplatzes und Erziehungszentrums ist. Das Hochplateau von Villars bietet in einer Breite von 5 km einen völlig freien Ausblick auf ein grossartiges Alpenpanorama: Savoyer Alpen, Dent du Midi, Mont Blanc, Gletscher von Trient, Muveran und Diablerets. Villars besitzt alle Vorzüge eines grossen Wintersportplatzes: Hotels und Pensionen aller Klassen bis zum Luxushotel, Chalets und möblierte Wohnungen, Erziehungsinstitute, Pensionate und Kinderheime. – Protestantische und katholische Kirche. – Ärzte und Apotheke.
Villars-Chesières-Arveyes ist nicht nur Sommer- und Winterkurort, sondern das ganze Jahr zum Aufenthalt sehr geschätzt. Sommerprospekte stehen schon jetzt gern zur Verfügung. Öffentliches Verkehrsbüro, Tel. 4102.

MELLÉKLET ROSNER KÁROLY: „SVÁJC IDEGENFORGALMI PROPAGANDAESZKÖZEI" CÍMŰ CIKKÉHEZ

MAGYAR IPARMŰVÉSZET MELLÉKLETE

FÜR DEN SKILÄUFER

Die **Skischule** von Villars ist eine der bekanntesten der ganzen Schweiz. Anfänger und Fortgeschrittene finden dort in methodischer Schulung in zahlreichen Touren und Wettkämpfen mit Läufern gleicher Klasse wirkliche Freude an der Beherrschung der langen Bretter, Standard-Abfahrtsstrecke – Slalomstrecke – Sprungschanze.

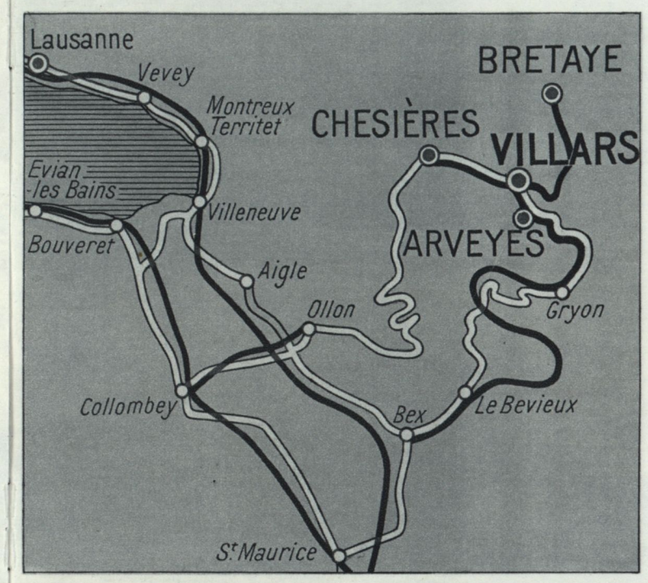
FÜR DEN EISLÄUFER

Villars hat als Neuheit eine **Eislaufschule** geschaffen mit stufenweiser Ausbildung vom Anfänger bis zum Meisterläufer.

Nur der systematische Unterricht führt beim Eislauf zu der idealen Geschmeidigkeit, Eleganz und Kraft, welche wir an diesem Sport so gern bewundern. Für junge Schlittschuhläufer wird die Eislaufschule von Villars dasselbe bedeuten wie die Schweizer Skischule für den Skiläufer. Schön gelegene, grosse Eislaufplätze. Spezielle Abteilungen für Eishockey und Curling.

SPEZIELLE SCHLITTBAHN FÜR KINDER

FREILUFT-SCHULE

RODEL, SKELETON UND BOB

Sorgfältig und sachgemäss angelegte Bahnen, die in voller Sicherheit befahren werden können.

ERZIEHUNGSINSTITUTE PENSIONATE KINDERHEIME

Die **Institute von Villars** haben **Weltruf!** Sie sind modern eingerichtet und besitzen jeden Komfort. Besondere Sorgfalt wird seit jeher auf Auswahl der Lehrkräfte gelegt. Villars bietet alle Voraussetzungen für eine ideale, geistige und körperliche Entwicklung der Jugend.

Beachten Sie:
Villars hat immer Schnee!

Mit der Zahnradbahn erreicht man in kurzer Fahrt **Bretaye** auf 1800 m, wo man unter allen Umständen ein schneereiches Skigebiet und genussreiche Abfahrten findet.

Photographen: E. Buttner, Villars; A. G. Kunz, Villars
Druck: Art. Institut Orell Füssli, Zürich

MELLÉKLET ROSNER KÁROLY: „SVÁJC IDEGENFORGALMI PROPAGANDAESZKÖZEI" CÍMŰ CIKKÉHEZ

MAGYAR IPARMŰVÉSZET MELLÉKLETE

MELLÉKLET ROSNER KÁROLY: „SVÁJC IDEGENFORGALMI PROPAGANDAESZKÖZEI" CÍMŰ CIKKÉHEZ

Arosa und was es bietet:

Ein in weitem Rund den Ort umspannendes Skigebiet von unvergleichbarer Schönheit, unzählige herrliche Abfahrten, auch für Anfänger, dazu – Sonne und Schneesicherheit. – Grosse Eisbahnen, Curling-Rinks, Hockey-Plätze, rassige Bob- und Schlittelbahnen, Skikjöring- und Pferderennpiste.

Photos: C. Brandt, Arosa

Sprunglauf

Birger Ruud an der Plessurschanze

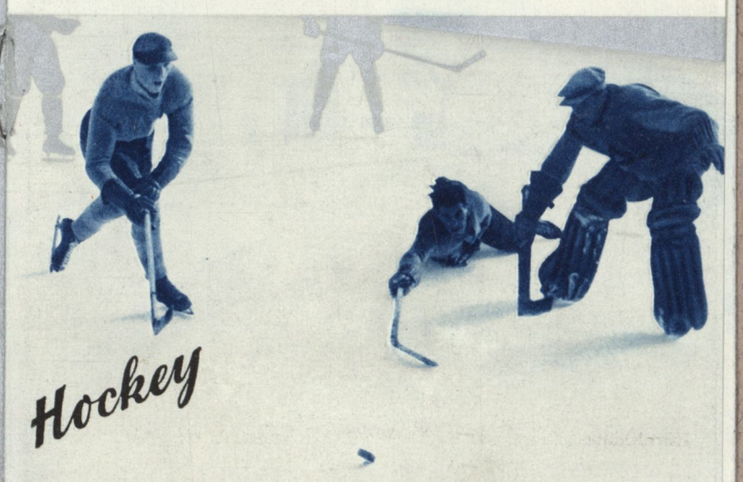
Eine erstklassige Schweizer Skischule, die als Lehrer die Namen der bekanntesten Skipädagogen und Rennfahrer der Schweiz nennt.

Eislauf

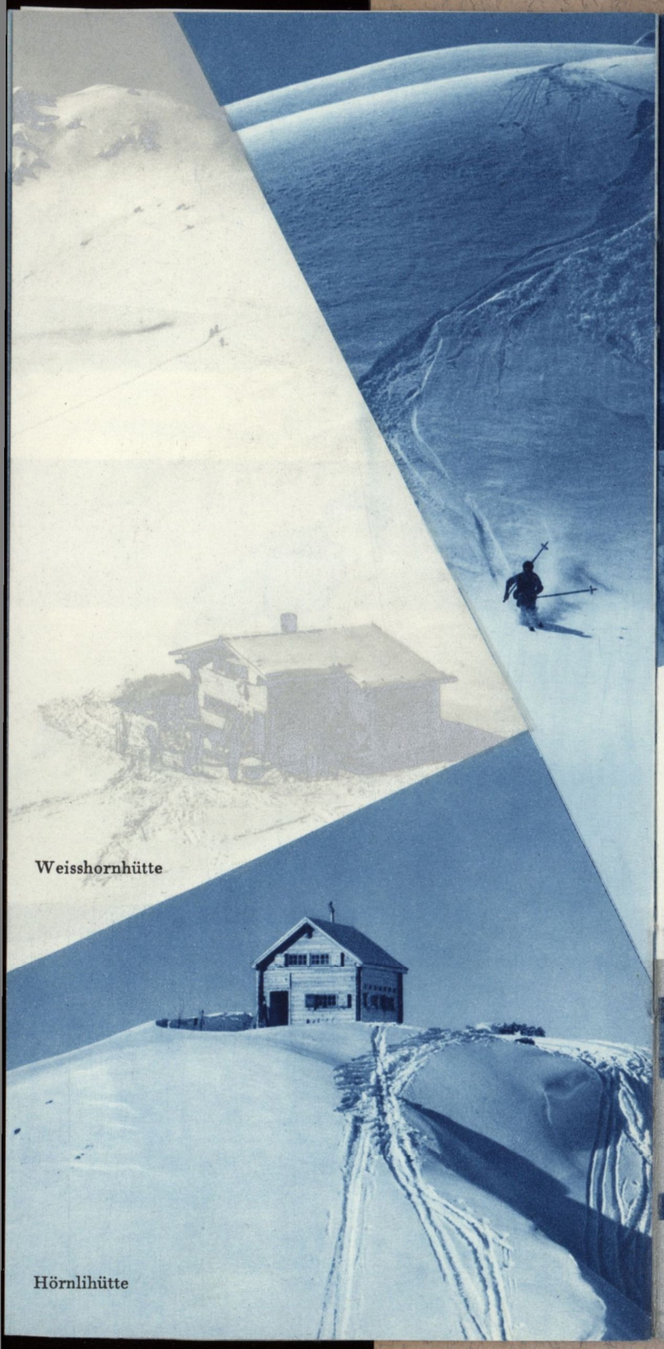
Curling

Hockey

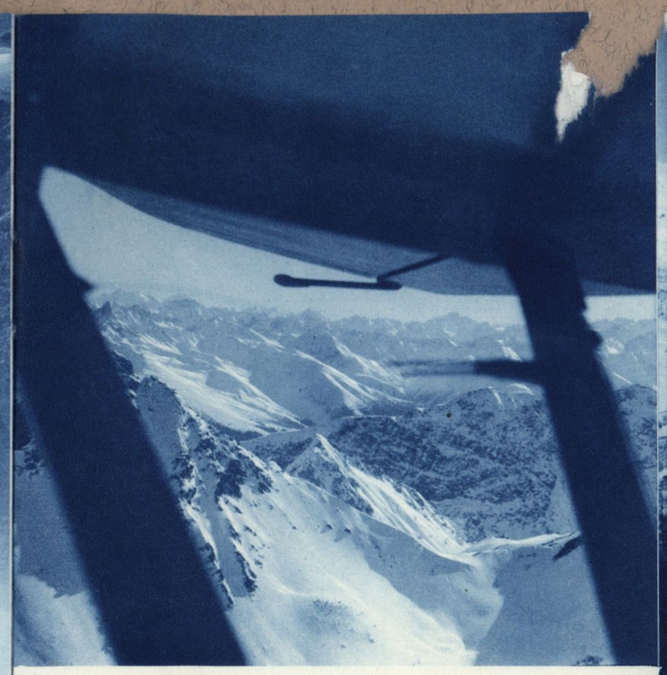
MELLÉKLET ROSNER KÁROLY: „SVÁJC IDEGENFORGALMI PROPAGANDAESZKÖZEI" CÍMŰ CIKKÉHEZ

MAGYAR IPARMŰVÉSZET MELLÉKLETE

Weisshornhütte

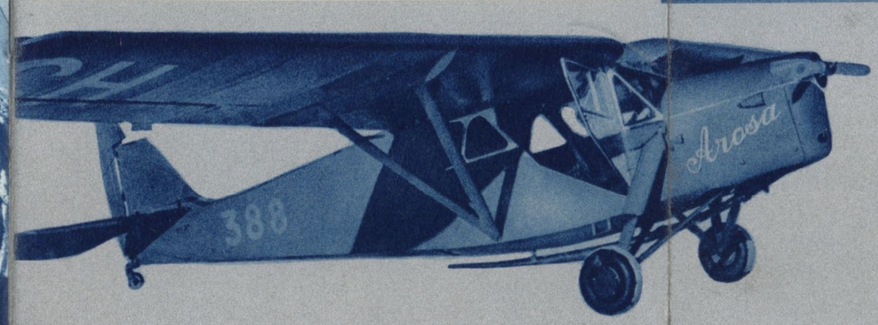
Hörnlihütte

Rundflüge

Unser Flugzeug «Arosa», das für Rund- und Verbindungsflüge mit einem der bewährtesten Piloten zur Verfügung steht. Eine Anzahl sportlicher Veranstaltungen internationaler Bedeutung. Dazu ein Gastgewerbe, das trotz der Zeitlage alle Wünsche, die an einen modernen Sportplatz von Weltruf gestellt werden können, erfüllt. Arosa, für sonnige Winterfreuden!

Zwei Meister des Volants erholen sich in der Aroser Sonne: Chiron und Caracciola

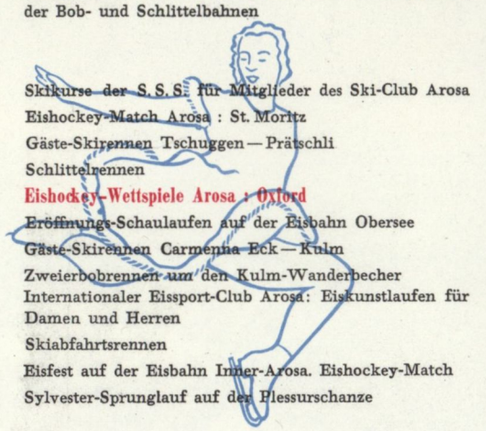
MELLÉKLET ROSNER KÁROLY: „SVÁJC IDEGENFORGALMI PROPAGANDAESZKÖZEI" CÍMŰ CIKKÉHEZ

MAGYAR IPARMŰVÉSZET MELLÉKLETE

PROGRAMM DER SPORTLICHEN VERANSTALTUNGEN IN AROSA IM WINTER 1934/35

1934 Mitte November: Eröffnung der Skihütten am Weisshorn und Hörnli

Anfangs Dezember: Eröffnung der Eisbahnen, der Hockey- und Curling-Plätze, der Bob- und Schlittelbahnen

Dezember

Sonntag, 2. und 9. Skikurse der S. S. S. für Mitglieder des Ski-Club Arosa

Sonntag, 16. Eishockey-Match Arosa : St. Moritz

Donnerstag, 20. Gäste-Skirennen Tschuggen — Prätschli

Freitag, 21. Schlittelrennen

Samstag, 22./23. **Eishockey-Wettspiele Arosa : Oxford**

Mittwoch, 26. Eröffnungs-Schaulaufen auf der Eisbahn Obersee

Donnerstag, 27. Gäste-Skirennen Carmenna Eck — Kulm

Freitag, 28. Zweierbobrennen um den Kulm-Wanderbecher
Internationaler Eissport-Club Arosa: Eiskunstlaufen für Damen und Herren

Samstag, 29. Skiabfahrtsrennen

Sonntag, 30. Eisfest auf der Eisbahn Inner-Arosa. Eishockey-Match

Montag, 31. Sylvester-Sprunglauf auf der Plessurschanze

Januar 1935

Donnerstag, 3. Gäste-Skirennen Hauptikopf — Obersee

Freitag, 4. Schlittelrennen

Sonntag, 6. Eishockey-Match Arosa : Davos

Dienstag, 8. Zweierbobrennen

Donnerstag, 10. Gäste-Skirennen, Slalom Inner-Arosa

Freitag, 11. Schlittelrennen

Samstag, 12. Eishockey-Wettspiel

Sonntag, 13./20. **Wintersportwoche des Automobil-Club der Schweiz**

Sonntag, 13. Aroser Slalomprüfungen. Eisfest auf der Eisbahn Obersee

Montag, 14. Schlittelrennen A. C. S.

Dienstag, 15. Eishockey-Match

Mittwoch, 16. I. E. C. A.: Walzerkonkurrenz

Donnerstag, 17. Gäste-Skirennen Tschuggen — Kulm

Freitag, 18. Zweierbobrennen um den Excelsior-Cup

Samstag, 19. Skispringen auf der Plessurschanze. Tailing party

Sonntag, 20. **Grosser Preis von Arosa: Hörnli-Abfahrtsrennen**

Dienstag, 22. Schlittelrennen

Donnerstag, 24. Gäste-Skirennen Brüggerhorn — Maran. Curling-Match um den Braund Challenge Cup (English v. Swiss)

Freitag, 25. Schlittelrennen um den Grand Prix

Sonntag, 27./3. Februar **Wintersportwoche der «AVIA»**

Sonntag, 27. Eisfest auf der Eisbahn Inner-Arosa

Montag, 28./31. **Internationales Eishockey-Tournier um den Sonnengoldpokal von Arosa**

Dienstag, 29. Zweierbobrennen um den Hotelier-Wanderbecher
Curling-Match um den Dr. Amrein-Cup

Ab 15. Dez. bis April Ski-Unterricht und Kurse der Schweizer Skischule Arosa

Photo: Brandt, Steche, Arosa
Gonzenbach-Zürich

Mittwoch, 30. I. E. C. A.: Grosses Eiskunstlaufen für Damen, Herren und Paare

Donnerstag, 31. Gäste-Skirennen: Fuchsjagd

Februar

Freitag, 1. Zweierbobrennen

Samstag, 2. Grosse Tailing party
Curling-Match um den Arosa-Challenge-Cup

Sonntag, 3. Eishockey-Match

Dienstag, 5. Schlittelrennen

Donnerstag, 7. Gäste-Skirennen Hörnli — Kulm. Curling-Match um den Oldfield-Cup

Freitag, 8. Schlittelrennen

Samstag, 9. Weisshorn-Abfahrtsrennen

Sonntag, 10. **Pferderennen auf dem Obersee**

Montag, 11. Sprunglauf auf der Plessurschanze

Dienstag, 12. Schlittelrennen

Mittwoch, 13. Eishockey-Match. Curling-Match um den Child's Cup (Novices)

Donnerstag, 14. Eisfest Inner-Arosa. Gäste-Skirennen: Gymkhana

Freitag, 15. Schlittelrennen. Pistolen-Match

Samstag, 16. Beginn des Gewehr-Matches

Sonntag, 17. Fortsetzung des Gewehr-Matches. Eisfest auf der Eisbahn Obersee

Dienstag, 19. Zweierbobrennen um den Winnetou-Wanderbecher

Mittwoch, 20. I. E. C. A.: Figurenlaufen für Damen und Herren

Donnerstag, 21. Gäste-Skirennen Carmenna — Kirchli

Freitag, 22. Schlittelrennen

Samstag, 23. Eisfest Inner-Arosa

Sonntag, 24. Eishockey-Match

Dienstag, 26. Zweierbobrennen

Mittwoch, 27. Eisnachtfest auf der Eisbahn Obersee

Donnerstag, 28. Gäste-Skirennen: Weisshorn-Abfahrt

März

Freitag, 1. Schlittelrennen

Samstag, 2. und Sonntag, 3. **Aroser Skirennen:** Langlauf, Sprunglauf, Abfahrtsrennen, Slalom und Damenrennen

Dienstag, 5. Zweierbobrennen

Donnerstag, 7. und Freitag, 8. **Skimeisterschaften von Arosa für Gäste** (Kombiniert Abfahrt und Slalom)

Sonntag, 10. Grümpelschlitteln

Dienstag, 12. Schlittelrennen

Donnerstag, 14. Gäste-Skirennen: Hörnli-Abfahrt

Samstag, 16. und Sonntag, 17. **VI. Aroser Frühlings-Skirennen:** Kombinierter Abfahrt- und Slalomlauf um die Wanderschale des Kurvereins und den goldenen Ski von Arosa

April

Sonntag, 7. Aroser Ski-Chilbi

Montag, 22. Oster-Skirennen. Sprunglauf und Abfahrtsrennen um den Hotelier-Wanderbecher

Ab 15. März 5 Frühlings-Skitourenwochen (Spezialarrangement)

Während der ganzen Saison Rund- und Taxiflüge mit Flugzeug «AROSA»

GEBR. FRETZ A.G. ZÜRICH

MELLÉKLET ROSNER KÁROLY: „SVÁJC IDEGENFORGALMI PROPAGANDAESZKÖZEI" CÍMŰ CIKKÉHEZ